

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»

(«MASTER OF ARTS IN STRATEGIC SECURITY STUDIES»)

Τα νεότερα δεδομένα στην πολιτική προστασία την εποχή των πολλαπλών κρίσεων:
Κλιματική, φυσικές καταστροφές, πανδημία.

The latest developments in civil protection in the era of multiple crises:
Climatic, natural disasters, pandemic.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ιωάννης Κανδηράκης

Αθήνα, 2022

Τριμελής Επιτροπή

Μαρούδα Μαρία – Ντανιέλλα, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

(Επιβλέπουσα)

Γαλάνη Σοφία, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Ανεψιού Γεώργιος, Δρ. Διεθνούς Δικαίου.

Copyright © Ιωάννης Κανδηράκης, 2022

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Συντομογραφίες

- ΓΓΠΠ : Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας
- ΔΕΕ : Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- ΕΔΑΔ : Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
- ΕΔΕΤ : Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία
- ΕΔΔΑ : Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
- ΕΣΔΑ : Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
- ΕΛ.ΑΣ : Ελληνική Αστυνομία
- ΕΣΚΕ : Ενιαίο Συντονιστικό Κέντρο Επιχειρήσεων της Πυροσβεστικής
- Ε.Σ.ΚΕ.ΔΙ.Κ. : Ενιαίο Συντονιστικό Κέντρο Διαχείρισης Κρίσεων
- Ε.Τ.Π.Α.Κ. : Επιχειρησιακό Ταμείο Πρόληψης και Αντιμετώπισης Κινδύνων
- ΚΕΔΕ : Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδας
- ΚΕ. ΜΕ.ΔΙ.Κ. : Κέντρο Μελετών Διαχείρισης Κρίσεων
- ΚΣΑΕΑ: Κέντρο Συντονισμού Αντιμετώπισης Εκτάκτων Αναγκών
- Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ. : Λιμενικό Σώμα - Ελληνικής Ακτοφυλακής
- Μ.Ε.Ο.Π.Π. : Μητρώο Εθελοντικών Οργανώσεων Πολιτικής Προστασίας
- ΟΑΣΠ : Οργανισμός Αντισεισμικού Σχεδιασμού και Προστασίας
- ΟΤΑ : Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
- ΠΕΑ: Πολιτική Εθνικής Άμυνας
- Π.Δ.Ε.Α. : Πλαίσιο Διαχείρισης Εκτάκτων Αναγκών
- ΠΕ.ΚΕ.Π.Π. : Περιφερειακά Επιχειρησιακά Κέντρα Πολιτικής Προστασίας
- Π.Ε.Σ.Ο.Π.Π.: Περιφερειακά Επιχειρησιακά Συντονιστικά Όργανα Πολιτικής Προστασίας
- ΠΣ : Πυροσβεστικό Σώμα
- ΠΤ : Παγκόσμια Τράπεζα
- ΠΤΠ : Παγκόσμιο Ταμείο Περιβάλλοντος
- ΣΒΑ : Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης
- ΣΛΕΕ : Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Σ.Ο.Π.Π. : Συντονιστικό Όργανο Πολιτικής Προστασίας

ΣΤΟ: Συντονιστικό Τοπικό Όργανο

Τ.Ε.Σ.Ο.Π.Π. : Τοπικά Επιχειρησιακά Συντονιστικά Όργανα Πολιτικής Προστασίας

CEPC: Civil Emergency Planning Committee - Επιτροπή Πολιτικού Σχεδιασμού Εκτάκτων Αναγκών της Συμμαχίας

CIMIC: Civil-Military Cooperation – Πολιτικό-στρατιωτική Συνεργασία

CJEU: Court of Justice of the European Union

CoE: Center of Excellence

CPG: Civil Protection Group- Ομάδα Πολιτικής Προστασίας

DG – ECHO: Directorate-General for European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations

DRMKC: European Commission’s Disaster Risk Management Knowledge Centre

DRR: Disaster Risk Reduction

EADRCC: Euro Atlantic Disaster Response Coordination Center

EAPC: Euro-Atlantic Partnership Council – Συμβούλιο Ευρωατλαντικής Συνεργασίας

EERC: European Emergency Response Capacity – Ευρωπαϊκή Ικανότητα Αντιμετώπισης Εκτάκτων Αναγκών

ERCC: Emergency Response Coordination Centre - Ευρωπαϊκό Κέντρο Συντονισμού Αντιμετώπισης Εκτάκτων Αναγκών

GEF: Global Environmental Fund – Παγκόσμιο Περιβαλλοντικό Ταμείο

GLAN: Global Legal Action Network

HFA: Hyogo Framework for Action

ICRC: International Committee of the Red Cross - Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού

ICDO: International Civil Defence Organization

IFRC: International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies - Διεθνής Ομοσπονδία Συλλόγων Ερυθρού Σταυρού και Ερυθράς Ημισελήνου

IRCSG: Industrial Resources & Communications Services Group- Ομάδα Βιομηχανικών Πόρων και Υπηρεσιών Επικοινωνιών

JASPERS: Joint Assistance to Support Projects in European Regions

PHFWG: Public Health and Food/Water Group - Ομάδα Δημόσιας Υγείας, Τροφίμων και Ύδατος

PNNC: Permanent Network of National Correspondents

RDS: Royal Dutch Shell

SFA: Sendai Framework for Action

TGWG: Transport Group – Ομάδα Μεταφορών

TRAct: Transportation Action – Δράση για τη μεταφορά Ατόμων και Υλικών

UAVs: Unmanned Aerial Vehicles – Μη Επανδρωμένα Αεροχήματα

UCPM: Union Civil Protection Mechanism - Μηχανισμός Πολιτικής Προστασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης

UNDP: United Nations Development Programme - Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Ηνωμένων Εθνών

UNEP: United Nations Environment Programme - Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα του ΟΗΕ

UNGP: United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights - Κατευθυντήριες Αρχές των Ηνωμένων Εθνών για τις Επιχειρήσεις και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα

UNISDR: United Nations International Strategy for Disaster Reduction - Διεθνής Στρατηγική του ΟΗΕ για τη Μείωση των Καταστροφών

WHO: World Health Organization – Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας

WMO: World Meteorological Organization - Παγκόσμιος Μετεωρολογικός Οργανισμός

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου μου, κα. Μαρία Ντανιέλλα Μαρούδα, Επίκουρη Καθηγήτρια Διεθνούς Δικαίου και Ανθρωπιστικού Δικαίου στο Τμήμα Διεθνών Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου, την κα Σοφία Γαλάνη, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου, και τον κο Γεώργιο Ανεψίου, Δρ. Διεθνούς Δικαίου καθώς μου παρείχαν την απαραίτητη καθοδήγηση και υποστήριξη ώστε να ολοκληρώσω την εργασία μου σε εύθετο χρόνο.

Άφησα για το τέλος, τους πιο σημαντικούς ανθρώπους της ζωής μου, τη σύζυγό μου Φιλιώ και τον γιο μου Φίλιππο. Τους ευχαριστώ από τα βάθη της καρδιάς μου για την στήριξη, την κατανόηση και την ψυχική τους δύναμη, αφού με στερήθηκαν για ένα σημαντικό διάστημα, προκειμένου να ολοκληρωθεί με επιτυχία το δύσκολο αλλά συνάμα όμορφο ταξίδι στο χώρο των μεταπτυχιακών μου σπουδών.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	10
Abstract.....	12
Εισαγωγή.....	13
Σκοπός.....	15
ΜΕΡΟΣ Α΄: «Διεθνείς & Περιφερειακοί Φορείς Πολιτικής Προστασίας»	16
1. Κεφάλαιο 1 ^ο : Διεθνείς Οργανισμοί Και Προστασία Των Πολίτων.....	16
1.1 Ερυθρός Σταυρός / Ερυθρά Ημισέληνος (Red Cross & Red Crescent)	16
1.2 Διεθνής Οργανισμός Πολιτικής Άμυνας (International Civil Defence Organization - ICDO).....	16
1.3 NATO.....	17
1.4 ΟΗΕ.....	18
1.5 Το Πλαίσιο Δράσης του Hyogo.....	20
1.6 Το Πλαίσιο Δράσης του Sendai.....	21
2. Κεφάλαιο 2 ^ο : Περιφερειακοί Φορείς Πολιτικής Προστασίας.....	24
2.1 Η Πολιτική Προστασία στην Ευρωπαϊκή Ένωση	24
2.2 Η Πολιτική Προστασία στην Ελλάδα.....	28
2.3 Αποστολή Γενικής Γραμματείας Πολιτικής Προστασίας.....	29
ΜΕΡΟΣ Β΄: «Επισκόπηση Κίνδυνων της Κλιματικής Αλλαγής – Διεθνείς Ρυθμίσεις και Νομολογία για τη Κλιματική Κρίση»	32
3. Κεφάλαιο 3ο: Επισκόπηση Κίνδυνων της Κλιματικής Αλλαγής.....	32
3.1 Επικαιροποίηση Επισκόπησης Κίνδυνων Ε.Ε	32
3.2 Ενίσχυση της ικανότητας της ΕΕ να αντιμετωπίζει καταστροφές: η μεταρρύθμιση του UCPM το 2019.....	38
3.3 Ταμείο Αλληλεγγύης ΕΕ: Ευρήματα αξιολόγησης του 2019	39
4. Κεφάλαιο 4 ^ο : Διεθνείς Ρυθμίσεις & Νομολογία για την Κλιματική Κρίση .	40
4.1 Η Συμφωνία των Παρισίων για τη κλιματική αλλαγή	40
4.2 Το δικαίωμα στο περιβάλλον.....	41
4.3 Αξιολόγηση της κλιματικής νομολογίας.....	43
4.4 Ελλάδα: Οι νομοθετικές παρεμβάσεις σε κρίσιμους τομείς.....	43
Συμπεράσματα.....	46
Σύγχρονη Αντίληψη Διαχείρισης Κρίσεων από Φυσικές Καταστροφές – Ολιστική Προσέγγιση - Διαλειτουργικότητα	46
Συμπεράσματα Εφαρμογής Εθνικού Συστήματος Διαχείρισης Κρίσεων ΠΠ.	53
Συμπεράσματα Επισκόπησης Κίνδυνων της ΕΕ	54

Προτάσεις	60
ΠΗΓΕΣ- ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	64
ΠΗΓΕΣ	64
α. Νόμοι – Αποφάσεις – Συνθήκες - Κανονισμοί.....	64
β. Ιστοσελίδες	66
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	67
α. Ελληνόγλωσση.....	67
β. Ξενόγλωσση.....	70
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α»: Εικόνες - Γραφήματα	72
Γράφημα 1: Οργανόγραμμα ΓΓΠΠ.....	72
Γράφημα 2: Ταξινόμηση καταστροφών (Ανδρεαδάκης, Ε 2019).....	72
Εικόνα 3: Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία	73
Εικόνα 4: Πως κατοχυρώνονται νομοθετικά οι κλιματικοί στόχοι της ΕΕ.	74
Εικόνα 5: Πως λειτουργεί ο μηχανισμός Πολιτικής Προστασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.	75
Εικόνα 6: Πως η ΕΕ θα επιτύχει την πράσινη μετάβαση	76
Γράφημα 7: Κύκλος διαχείρισης καταστροφών (Λέκκας, Ε & Ανδρεαδάκης Ε, 2015)	77
Γράφημα 8: Επίπεδα Διαλειτουργικότητας	77
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Β»: Βασικές Έννοιες -Ορισμοί.....	78
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Γ»: Τροποποιητικές Αποφάσεις της αρχικής απόφασης (ΕΕ) 1313/2013	80
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Δ»: Η ΕΕ για την υγεία» (EU4Health).....	83
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Ε»: Νομολογία και κλιματική αλλαγή	85
Υπόθεση Urgenda Foundation vs. the Kingdom of the Netherlands	85
Υπόθεση MKO Friends of the Earth Netherlands vs Royal Dutch Shell	86
Υπόθεση People's Climate Case	87
Future Generations vs. Ministry of Environment and Others case, Colombia	88
Bundesverfassungsgericht, BVerfG 1 BvR 2656/18 and others	88
Youth 4 Climate Justice.....	89
Περιβαλλοντολογικές οργανώσεις κατά του Κράτους της Γαλλίας.....	90
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «ΣΤ»: Εθνικός Μηχανισμός Διαχείρισης Φυσικών Καταστροφών. Πάθαμε, μάθαμε;	92
Η Πλημμύρα στη Μάνδρα Αττικής 15 Νοεμβρίου 2017	92
Η Πυρκαγιά στο Μάτι 23 Ιουλίου του 2018.....	94

Η Πυρκαγιά στην Εύβοια 8 Αυγούστου 2021	97
Η Κακοκαιρία Ελπίδα 27 Ιανουαρίου 2022	99

Περίληψη

«Τα νεότερα δεδομένα στην πολιτική προστασία την εποχή των πολλαπλών κρίσεων: κλιματική, φυσικές καταστροφές, πανδημία.»

Στην Ελλάδα και σε όλο τον κόσμο, τα τελευταία χρόνια, βιώνουμε τα καταστροφικά αποτελέσματα φυσικών φαινομένων, με τη μορφή των φυσικών καταστροφών, με μια ένταση, σφοδρότητα και συχνότητα που δεν συνάδει με τα στατιστικά δεδομένα προγενέστερων χρονικών περιόδων, ως αποτέλεσμα της κλιματικής αλλαγής. Μεγάλες δασικές πυρκαγιές, έντονα πλημμυρικά φαινόμενα, απρόσμενοι παγετοί, και άλλα ακραία και μη συνήθη φαινόμενα που παλαιότερα λάμβαναν χώρα σποραδικά, πλέον εκδηλώνονται συχνότερα. Η πανδημία COVID-19 και τα σχετικά μέτρα περιορισμού επηρέασαν σημαντικά τα μοντέλα παραγωγής και κατανάλωσης, καταδεικνύοντας τον βαθμό στενής σύνδεσης και αλληλεξάρτησης των οικονομιών και των κοινωνιών μας.

Εκτός από τους κρατικούς φορείς, οι οποίοι είναι οι καθ' ύλην αρμόδιοι για τη διαχείριση καταστάσεων έκτακτων αναγκών εντός της επικράτειας των κρατών τους, υφίστανται Διεθνείς Κυβερνητικοί και μη-Κυβερνητικοί οργανισμοί, οι οποίοι χρησιμοποιούν την οργάνωση και τις υποδομές τους, εθελοντικά και επικουρικά, για την αντιμετώπιση καταστάσεων έκτακτων αναγκών και την παροχή βοήθειας σε πληθυσμούς που πλήττονται από καταστροφές. Επίσης συμμετέχουν σε δράσεις που αφορούν την πρόληψη και τον μετριασμό των κινδύνων καταστροφών για τον μετριασμό και την πρόληψη των κινδύνων.

Οι προκλήσεις στην εποχή των πολλαπλών κρίσεων είναι εδώ. Οι νέες συνθήκες δημιουργούν νέα δεδομένα, στα οποία τα κράτη πρέπει να προσαρμοστούν άμεσα, τόσο σε εθνικό, όσο και σε υπερεθνικό επίπεδο. Οι αρμόδιοι φορείς μαθαίνουν από την εμπειρία και τα λάθη τους, εξελίσσονται και βελτιώνονται.

Σκοπός της εργασίας είναι να καταγράψει ποιοι είναι οι διεθνείς και περιφερειακοί οργανισμοί Πολιτικής Προστασίας, οι αρμοδιότητες και το έργο τους, να αποτυπώσει τα αποτελέσματα της επισκόπησης των κινδύνων από φυσικές και ανθρωπογενείς καταστροφές που εκδόθηκε από την ΕΕ, να καταγράψει τις τάσεις στο συνεχώς εξελισσόμενο τοπίο κινδύνου καταστροφών, να ενημερώσει για τις διεθνείς ρυθμίσεις και τη νομολογία για τη κλιματική αλλαγή, να διακρίνει τα αδύναμα

σημεία του υφιστάμενου εθνικού μηχανισμού διαχείρισης κρίσεων και να καταθέσει προτάσεις βελτίωσης του.

Λέξεις – Κλειδιά: Κλιματική, φυσικές και ανθρωπογενείς καταστροφές, διεθνείς ρυθμίσεις και νομολογία, πανδημία.

«The latest developments in civil protection in the era of multiple crises:
Climatic, natural disasters, pandemic. »
Author: Ioannis Kandirakis

Abstract

In Greece and all over the world, in recent years, we are experiencing the devastating effects of natural phenomena, in the form of natural disasters, with an intensity, severity and frequency that is not consistent with the statistical data of previous periods, because of climate change. Large forest fires, severe flooding, unexpected frosts, and other extreme and unusual phenomena that used to occur only occasionally are now occurring much more frequently. The COVID-19 pandemic and the associated mitigation measures have had a significant impact on production and consumption patterns. The pandemic has demonstrated the degree to which our economies and societies are closely linked and interdependent.

In addition to governmental organizations, which are responsible for managing emergencies on their own territory, there are international governmental and non-governmental organizations, which use their structure and infrastructure, on a voluntary and subsidiary basis, to respond to emergencies and provide assistance to populations affected by disasters. They are also involved in activities related to disaster risk prevention and post-disaster mitigation.

The challenges in the era of multiple crises are present. New circumstances create new realities to which states must adapt immediately, both at national and supranational level. The responsible authorities are learning from their experience and mistakes, evolving and improving.

The purpose of this paper is to describe who are the international and regional civil protection organizations, their responsibilities and their respective work, to present the results of the EU's review of natural and man-made disaster risks, to document the trends in the evolving disaster risk landscape, to provide information on international regulations and jurisprudence on climate change, to identify the weak points of the existing national crisis management mechanism and to make proposals for the improvement of the existing national crisis management mechanism.

Keywords: Climatic, natural and man-made disasters, international regulation and jurisprudence, pandemic.

Εισαγωγή

Στην Ελλάδα και σε όλο τον κόσμο, τα τελευταία χρόνια, βιώνουμε τα καταστροφικά αποτελέσματα φυσικών φαινομένων, με τη μορφή των φυσικών καταστροφών¹, με μια ένταση, σφοδρότητα και συχνότητα που δεν συνάδει με τα στατιστικά δεδομένα προγενέστερων χρονικών περιόδων, ως αποτέλεσμα της κλιματικής αλλαγής. Μεγάλες δασικές πυρκαγιές, έντονα πλημμυρικά φαινόμενα, απρόσμενοι παγετοί, κύματα καύσωνα και άλλα ακραία και μη συνήθη φαινόμενα που παλαιότερα λάμβαναν χώρα σποραδικά, πλέον εκδηλώνονται συχνότερα.

Σύμφωνα με τον ομότιμο καθηγητή Μετεωρολογίας και Κλιματολογίας Χρήστο Ζερεφό, «*Το αποτέλεσμα του παρατεταμένου καύσωνα είναι οι δασικές πυρκαγιές. Η εξάλειψη των δασών προκαλεί πλημμύρες και οι πλημμύρες διαβρώνουν το έδαφος. Αυτό με τη σειρά του οδηγεί στην ερημοποίηση. Αυτός είναι ο μεγαλύτερος κίνδυνος για την Ελλάδα*».² Σε μελέτη³ της Τράπεζας της Ελλάδος, σε μία προσπάθεια να προσδιοριστούν με ακρίβεια οι οικολογικές, οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην Ελλάδα, κοστολογήθηκε ότι, η συνολική ζημία από την κλιματική αλλαγή μέχρι το τέλος του αιώνα μπορεί να ανέλθει στα 700 δισεκατομμύρια ευρώ.

Σε μελέτη⁴ που δημοσιεύθηκε στο επιστημονικό περιοδικό Nature Climate Change, η έρευνα εξέτασε στατιστικά στοιχεία από 100.000 κλιματικά φαινόμενα που σχετίζονται με την υπερθέρμανση του πλανήτη από όλο το κόσμο, και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το 85% του παγκόσμιου πληθυσμού έχει ήδη αντιμετωπίσει κλιματικά γεγονότα που έχουν ενισχυθεί από τις επιπτώσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας στο περιβάλλον. Στον τομέα της υγείας, σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, περίπου 13,7 εκατομμύρια θάνατοι ετησίως, το ένα τέταρτο του

¹ Φυσική καταστροφή ονομάζεται η καταστροφή που παράγεται από φυσικά φαινόμενα ή / και ανθρωπογενή αίτια. Όταν φυσικά φαινόμενα όπως ανεμοστρόβιλοι, τροπικές καταιγίδες, σεισμοί, πυρκαγιές, πλημμύρες και χιονοπτώσεις, υπερβαίνουν το όριο που θεωρείται φυσιολογικό και προκαλούν καταστροφές που επηρεάζουν την ευημερία των ανθρώπων, ταξινομούνται ως φυσικές καταστροφές.

² Σέλτερ, Β (15/11/2021). Ελλάδα: Η κλιματική κρίση είναι εδώ (επιμ. Κυρανούδη, Δ.) (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://www.dw.com/el/ελλάδα-η-κλιματική-κρίση-είναι-εδώ/a-59814532>

³ ΤτΕ (2011). Οι Περιβαλλοντικές, Οικονομικές και Κοινωνικές Επιπτώσεις της Κλιματικής Αλλαγής στην Ελλάδα (επιμ. Νικολαΐδης, Γ) (Μελέτη Επιτροπής Μελέτης Επιπτώσεων Κλιματικής Αλλαγής (ΕΜΕΚΑ)). Διαθέσιμο στο https://www.bankofgreece.gr/Publications/Πληρης_Εκθεση.pdf

⁴ Callaghan, M et al. (11/10/2021). Machine learning-based evidence and attribution mapping of 100,000 climate impact studies (article). Διαθέσιμο στο <https://www.nature.com/articles/s41558-021-01168-6>

παγκόσμιου συνόλου, οφείλονται σε περιβαλλοντικά αίτια, όπως η ατμοσφαιρική ρύπανση και η έκθεση σε χημικές ουσίες.⁵

Οι συνέπειες της κλιματικής μεταβολής είναι αντιληπτές σε ολόκληρο τον κόσμο, με αντίκτυπο στους πολίτες, τη φύση και την οικονομία. Η λύση φαινομενικά είναι απλή. Για να ελαττωθεί ο ρυθμός επιδείνωσης της κλιματικής αλλαγής, χρειάζεται να περιορισθούν οι παγκόσμιες εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου. Τους τελευταίους 2 αιώνες η ενέργεια που ήταν απαραίτητη για τα σπίτια μας και την οικονομία μας προερχόταν από ορυκτά καύσιμα (άνθρακας, πετρέλαιο, φυσικό αέριο). Η καύση ορυκτών καυσίμων και η αλλαγή χρήσης γης έχει προκαλέσει την απελευθέρωση άνθρακα που είχε δεσμευτεί και κρατηθεί εκτός του κύκλου του άνθρακα για εκατοντάδες εκατομμύρια χρόνια. Οι κοινωνίες μας έχουν ανάγκη από ενέργεια, αλλά μπορεί αυτή η ανάγκη να καλυφθεί από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας αντί για ορυκτά καύσιμα; Ο μεταφορικός κλάδος ήταν υπεύθυνος για ποσοστό μεγαλύτερο του 20 % των εκπεμπόμενων αερίων του θερμοκηπίου στην ΕΕ κατά το 2016. Μπορεί ο εν λόγω τομέας να ελαττώσει την εξάρτησή του από το πετρέλαιο και να στραφεί σε καθαρή ηλεκτρική ενέργεια; Μπορεί η Ευρώπη να παραγάγει αυτή την πρόσθετη ενέργεια χωρίς να ζημιώσει περισσότερο το περιβάλλον;⁶

Η πανδημία⁷ COVID-19 και τα σχετικά μέτρα περιορισμού επηρέασαν σημαντικά τα μοντέλα παραγωγής και κατανάλωσης. Ορισμένοι τομείς, όπως ο τουρισμός ή οι μεταφορές, υπέστησαν άμεσες επιπτώσεις, ενώ πολλές αλυσίδες εφοδιασμού έχουν επίσης διαταραχθεί. Η πανδημία κατέδειξε τον βαθμό στενής σύνδεσης και αλληλεξάρτησης των οικονομιών και των κοινωνιών μας. Ανεξάρτητα από το αν πρόκειται για μια υγειονομική ή μια οικονομική κρίση, αποδείχθηκε ότι είναι πολύ εύκολο να εξαπλωθεί και οι επιπτώσεις της να γίνουν αισθητές σε ολόκληρο τον κόσμο, εκτός αν αναληφθεί συντονισμένη και αποφασιστική δράση

⁵ Ευσταθίου, Ν. (18/10/2021). Η κλιματική κρίση επηρεάζει ήδη το 85% των ανθρώπων (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://www.kathimerini.gr/world/561542704/i-klimatiki-krisi-epireazei-idi-to-85-ton-anthropon/>

⁶ Bruyninckx, Η (8/11/2018). Κατανόηση και αντιμετώπιση της πολυπλοκότητας της κλιματικής αλλαγής (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://www.eea.europa.eu/el/articles/katanoisi-kai-antimetopisi-tis-polyplokotitas>

⁷ Πανδημία είναι μια επιδημική λοιμώδης νόσος που εξαπλώνεται ραγδαία σε πολλές περιοχές του πλανήτη και πλήττει πολύ μεγάλο αριθμό ατόμων. Σύμφωνα με τον ορισμό του ΠΟΥ (Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας), πανδημία κηρύσσεται όταν μια νέα νόσος εξαπλώνεται παγκοσμίως και αφορά τουλάχιστον δύο ηπείρους. Όταν χρησιμοποιείται αναφορικά με μεταδοτικές νόσους ή παθήσεις, ο κίνδυνος συνίσταται στο ότι ολόκληρος ο παγκόσμιος πληθυσμός είναι πιθανό να εκτεθεί στον παθογόνο παράγοντα και να αναπτύξει τη νόσο.

από κοινού ευθύς εξαρχής. Διανύοντας πλέον το δεύτερο έτος της, η πανδημία COVID-19 αναδεικνύει διαφορετικές κρίσεις ανάλογα με τη χώρα. Οι χώρες που παρουσιάζουν υψηλά επίπεδα εμβολιασμού αρχίζουν να καταργούν σταδιακά τα περιοριστικά μέτρα, αποκτώντας μια αίσθηση ομαλότητας. Την ίδια στιγμή, η υγειονομική κρίση συνεχίζει να εξελίσσεται σε χώρες που έχουν πολύ χαμηλή πρόσβαση σε εμβόλια, επισημαίνοντας τις παγκόσμιες ανισότητες ενός ολοένα και πιο συνδεδεμένου κόσμου.⁸

Οι προκλήσεις στην εποχή των πολλαπλών κρίσεων είναι εδώ. Οι νέες συνθήκες δημιουργούν νέα δεδομένα, στα οποία τα κράτη πρέπει να προσαρμοστούν άμεσα, τόσο σε εθνικό, όσο και σε υπερεθνικό επίπεδο.⁹ Κλιματική αλλαγή, φυσικές καταστροφές, πανδημία: Τελικά, όλα αποτελούν συμπτώματα του ίδιου προβλήματος, δηλαδή της υιοθέτησης από τον άνθρωπο ενός μη βιώσιμου παραγωγικού και καταναλωτικού μοντέλου.

Σκοπός

Σκοπός της εργασίας είναι να καταγράψει ποιοι είναι οι διεθνείς και περιφερειακοί οργανισμοί Πολιτικής Προστασίας, οι αρμοδιότητες και το έργο τους, να αποτυπώσει τα αποτελέσματα της επισκόπησης των κινδύνων από φυσικές και ανθρωπογενείς καταστροφές που εκδόθηκε από την ΕΕ, να καταγράψει τις τάσεις στο συνεχώς εξελισσόμενο τοπίο κινδύνου καταστροφών, να ενημερώσει για τις διεθνείς ρυθμίσεις και τη νομολογία για τη κλιματική αλλαγή, να διακρίνει τα αδύναμα σημεία του υφιστάμενου εθνικού μηχανισμού διαχείρισης κρίσεων και να καταθέσει προτάσεις βελτίωσης του.

⁸ Bruynineckx, H. (23/08/2021). Ζώντας σε μια κατάσταση πολλαπλών κρίσεων: υγεία, φύση, κλίμα, οικονομία ή απλώς συστημική μη βιωσιμότητα; (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://www.eea.europa.eu/el/articles/zontas-se-mia-katastasi-pollaplon>

⁹ Ανώνυμος (20/11/21). Κλιματική κρίση: Οι τρεις πυλώνες του Εθνικού Σχεδίου για την αντιμετώπισή της (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://www.protothema.gr/greece/article/1183734/klimatiki-krisi-oi-treis-pulones-tou-ethnikou-shediou-gia-tin-adimetopisi-tis/>

ΜΕΡΟΣ Α': «Διεθνείς & Περιφερειακοί Φορείς Πολιτικής Προστασίας»

1. Κεφάλαιο 1^ο: Διεθνείς Οργανισμοί Και Προστασία Των Πολίτων¹⁰

Εκτός από τους κρατικούς φορείς, οι οποίοι είναι οι καθ' ύλην αρμόδιοι για τη διαχείριση καταστάσεων έκτακτων αναγκών εντός της επικράτειας των κρατών τους, υφίστανται Διεθνείς Κυβερνητικοί και μη-Κυβερνητικοί οργανισμοί, οι οποίοι χρησιμοποιούν την οργάνωση και τις υποδομές τους, εθελοντικά και επικουρικά, για την αντιμετώπιση καταστάσεων έκτακτων αναγκών και την παροχή βοήθειας σε πληθυσμούς που πλήττονται από καταστροφές. Επίσης συμμετέχουν σε δράσεις που αφορούν την πρόληψη και τον μετριασμό των κινδύνων καταστροφών για τον μετριασμό και την πρόληψη των κινδύνων. Στο παρόν κεφάλαιο επιχειρείται να παρουσιαστούν οι κυριότεροι από τους υφιστάμενους διεθνείς οργανισμούς, καθώς και οι δράσεις που δύνανται να αναπτύξουν στο πλαίσιο της ΠΠ.

1.1 Ερυθρός Σταυρός / Ερυθρά Ημισέληνος (Red Cross & Red Crescent)

Ο Ερυθρός Σταυρός¹¹ (Διεθνές Κίνημα Ερυθρού Σταυρού και Ερυθράς Ημισελήνου) αποτελεί έναν ανεξάρτητο και ουδέτερο διεθνή Μη Κυβερνητικό ανθρωπιστικό οργανισμό που εξασφαλίζει ανθρωπιστική προστασία και βοήθεια στα θύματα πολέμου και ένοπλης βίας. Αναλαμβάνει δράση για την αντιμετώπιση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης και προωθεί τον σεβασμό του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου και την εφαρμογή του στο εθνικό δίκαιο.¹²

1.2 Διεθνής Οργανισμός Πολιτικής Άμυνας (International Civil Defence Organization - ICDO)

Διακυβερνητικός οργανισμός του οποίου ο στόχος είναι να συμβάλει στην ανάπτυξη δομών από τα κράτη που να διασφαλίζουν την προστασία και τη βοήθεια των πληθυσμών και τη διαφύλαξη της ιδιοκτησίας και του περιβάλλοντος έναντι

¹⁰ Κουρελής, Α. (2017). Πολιτική Άμυνα και Πολιτική Προστασία: Δύο μηχανισμοί με κοινό στόχο. Διεθνής πρακτική, η ελληνική περίπτωση, προτάσεις ολιστικής προσέγγισης των εκτάκτων αναγκών (διπλωματική εργασία). Αθήνα: Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο. Διαθέσιμο στο <https://estia.hua.gr/browse/19624>

¹¹ Περιλαμβάνει ένα πλήθος οργανώσεων με κοινούς σκοπούς και τον απαρτίζουν η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού (ICRC), η Διεθνής Ομοσπονδία Συλλόγων Ερυθρού Σταυρού (IFRC) και 186 Εθνικοί Σύλλογοι. Το έργο του Ερυθρού Σταυρού είναι σύνθετο και βασίζεται στην άμεση ανταπόκριση και την εθελοντική προσφορά και δράση των πολιτών.

¹² International Committee of The Red Cross. Διαθέσιμο στο <https://www.icrc.org/en/who-we-are>

φυσικών και ανθρωπογενών καταστροφών. Αυτές οι δομές είναι γενικά γνωστές ανά τον κόσμο με διαφορετικά ονόματα (πολιτική προστασία, πολιτική άμυνα, πολιτική ασφάλεια) και όλες ασχολούνται με τη διαχείριση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Ο ICDO συναθροίζει τις εθνικές δομές που έχουν συσταθεί από τα κράτη για το σκοπό αυτό, προκειμένου να προωθήσει τη συνεργασία και την αμοιβαία αλληλεγγύη μεταξύ τους.¹³ Η Ελλάδα δεν συμμετέχει στον εν λόγω οργανισμό.

1.3 NATO

Στο επίπεδο του πολιτικού σκέλους του NATO, δραστηριοποιείται η Επιτροπή Πολιτικού Σχεδιασμού Εκτάκτων Αναγκών της Συμμαχίας CEPC¹⁴ (το ανώτατο συμβουλευτικό όργανο του NATO όσον αφορά την προστασία των αμάχων και τη χρησιμοποίηση των αστικών πόρων για την εξυπηρέτηση των αντικειμενικών σκοπών του NATO), στην οποία έχουν εκπροσώπηση ως μέλη όλα τα κράτη μέλη της Συμμαχίας. Στην Επιτροπή αυτή συμμετέχουν επίσης και οι χώρες – εταίροι της Συμμαχίας EAPC¹⁵.

Η επιτροπή CEPC παρέχει καθοδήγηση πολιτικής και σχεδιασμού για την περίπτωση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης και συντονισμό ενός ευρέος φάσματος έργων υποστήριξης της Συμμαχίας μέσω υποεπιτροπών¹⁶ και ομάδων εργασίας (working groups) που έχουν συσταθεί για διάφορα επιμέρους θέματα.

Στην Ελλάδα, την αρμοδιότητα για το συντονισμό των διαδικασιών και δράσεων όλων των εμπλεκόμενων φορέων που παρακολουθούν τις δραστηριότητες των υποεπιτροπών είναι η Διεύθυνση Α6 του ΓΕΕΘΑ. Η ΓΓΠΠ έχει ενεργή συμμετοχή στην Ομάδα Πολιτικής Προστασίας CPG¹⁷, μέσω της οποίας έχει στενή συνεργασία με τα υπόλοιπα Κ-Μ του NATO.

Το EADRCC¹⁸, ο μηχανισμός του NATO για την αντιμετώπιση φυσικών και τεχνολογικών καταστροφών, λειτουργεί επίσης υπό την εποπτεία του CEPC. Το

¹³ International Civil Defence Organization. Διαθέσιμο στο <http://icdo.org/>

¹⁴ Civil Emergency Planning Committee. Επιτροπή Πολιτικού Σχεδιασμού Εκτάκτων Αναγκών της Συμμαχίας. Διαθέσιμο στο <https://www.civilprotection.gr/el/%CE%BD%CE%B1%CF%84%CE%BF>

¹⁵ Euro Atlantic Partnership Countries.

¹⁶ Ομάδα Πολιτικής Προστασίας (Civil Protection Group - CPG), Ομάδα Βιομηχανικών Πόρων και Υπηρεσιών Επικοινωνιών (Industrial Resources & Communications Services Group - IRCSG), Ομάδα Δημόσιας Υγείας, Τροφίμων και Ύδατος (Public Health and Food/Water group - PHFWG) και Ομάδα Μεταφορών (Transport Group - TGWG).

¹⁷ Civil Protection Group- CPG.

¹⁸ Euro Atlantic Disaster Response Coordination Center - EADRCC.

Κέντρο Επιχειρήσεων του EADRCC λειτουργεί σε 24ωρη βάση και έχει συνεργασία με τις αντίστοιχες αρμόδιες υπηρεσίες των Κ-Μ της Συμμαχίας.

1.4 ΟΗΕ¹⁹

Η Διεθνής Στρατηγική των Ηνωμένων Εθνών για τη Μείωση των Καταστροφών UNISDR²⁰ αποσκοπεί στην οικοδόμηση ανθεκτικών κοινωνιών στις καταστροφές με την προώθηση της σημασίας της μείωσης των καταστροφών ως συνιστώσας της βιώσιμης ανάπτυξης. Μέσω δράσεων και προγραμμάτων, επιδιώκει να δημιουργήσει μια "κουλτούρα πρόληψης".

Εγκρίθηκε το 1999 από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ (ψήφισμα A/RES/54/219). Στηρίχτηκε στην εμπειρία που αποκομίστηκε από τη Διεθνή Δεκαετία για τη Μείωση των Φυσικών Καταστροφών 1990-1999, στη Στρατηγική της Γιοκοχάμα, που υιοθετήθηκε στην Παγκόσμια Διάσκεψη για τη Μείωση των Φυσικών Καταστροφών που πραγματοποιήθηκε στην πόλη Γιοκοχάμα της Ιαπωνίας τον Μάιο του 1994, και στη Στρατηγική και το Σχέδιο Δράσης της Γιοκοχάμα για έναν ασφαλέστερο κόσμο.²¹

Η Διεθνής Στρατηγική είναι βασισμένη στη συνεργασία ενός ευρέως φάσματος φορέων, οι οποίοι έχουν όλοι σημαντικό ρόλο να διαδραματίσουν βοηθώντας τις κοινότητες και τα κράτη να μειώσουν τον κίνδυνο καταστροφών. Οι εμπλεκόμενοι δρώντες περιλαμβάνουν κυβερνήσεις, υπερεθνικούς και μη κυβερνητικούς οργανισμούς, επιστημονικούς και ακαδημαϊκούς οργανισμούς και τον ιδιωτικό τομέα. Η μείωση του κινδύνου καταστροφών DRR²², σύμφωνα με τον επίσημο ορισμό της UNISDR²³, ορίζεται ως «το εννοιολογικό πλαίσιο στοιχείων που εξετάζονται με σκοπό την ελαχιστοποίηση της τρωτότητας και των κινδύνων καταστροφών σε όλα τα τμήματα μίας κοινωνίας, έτσι ώστε να αποφευχθούν (πρόληψη)

¹⁹ Διεθνής Στρατηγική του ΟΗΕ για τη Μείωση των Καταστροφών. Διαθέσιμο στο <https://www.civilprotection.gr/el/οηε-διεθνής-στρατηγική-για-τη-μείωση-των-καταστροφών>

²⁰ United Nations International Strategy for Disaster Reduction – UNISDR.

²¹ Yokohama Strategy and Plan of Action for a Safer World: Guidelines for Natural Disaster Prevention, Preparedness and Mitigation.

²² Disaster Risk Reduction – DRR.

²³ Η ISDR, μέσω της Γραμματείας της, υποστηρίζει τα κράτη και τις κοινότητες για μια πιο συστηματική και συνεκτική διεθνή προσπάθεια μείωσης του κινδύνου καταστροφών.

ή να περιορισθούν (μετριασμός επιπτώσεων και ετοιμότητα) οι επιπτώσεις των καταστροφών και να διευκολυνθεί η βιώσιμη ανάπτυξη»²⁴.

Τα Ηνωμένα Έθνη καταβάλλουν μεγάλες προσπάθειες για την αντιμετώπιση των παγκόσμιων προβλημάτων του περιβάλλοντος. Ως διεθνικό όργανο για τη δημιουργία γενικής συναίνεσης και τη σύναψη διαπραγματεύσεων, τα Ηνωμένα Έθνη αντιμετωπίζουν παγκόσμια ζητήματα όπως η κλιματική αλλαγή, η μείωση του όζοντος, τα τοξικά απόβλητα, η αποψίλωση των δασών, η εξαφάνιση των ειδών, η ατμοσφαιρική ρύπανση και η ρύπανση των υδάτων. Εάν τα προβλήματα αυτά δεν αντιμετωπιστούν, οι αγορές και οι οικονομίες των χωρών δεν θα είναι βιώσιμες σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα, καθώς οι περιβαλλοντικές απώλειες αποδυναμώνουν το φυσικό κεφάλαιο από το οποίο εξαρτάται η ανάπτυξη και η ανθρώπινη επιβίωση.

Για τις φυσικές καταστροφές, ο ΟΗΕ αναλαμβάνει τον συγχρονισμό και την οργάνωση της βοήθειας προς τα θύματα. Οι επιχειρησιακές υπηρεσίες του ΟΗΕ, σε συνεργασία με τον Ερυθρό Σταυρό/την Ερυθρά Ημισέληνο και τους σημαντικότερους οργανισμούς βοήθειας και δωρητές, παρέχουν την απαιτούμενη ανθρωπιστική βοήθεια. Οι εκκλήσεις του ΟΗΕ συγκεντρώνουν περισσότερα από 2 δισεκατομμύρια δολάρια ετησίως για τη χορήγηση βοήθειας έκτακτης ανάγκης.

Ο ΟΗΕ συμβάλλει στον περιορισμό των επιπτώσεων των φυσικών καταστροφών μέσω της αξιοποίησης του συστήματος έγκαιρης προειδοποίησης του Παγκόσμιου Μετεωρολογικού Οργανισμού (World Meteorological Organization - WMO). Το σύστημα, το οποίο διαθέτει χιλιάδες σταθμούς παρατήρησης και δορυφόρους, συντελεί στην ακριβέστερη πρόγνωση των καταστροφών που προκαλούνται από καιρικά φαινόμενα, παρέχει πληροφορίες για τη διασπορά πετρελαιοκηλίδων, χημικών και πυρηνικών διαρροών, καθώς και προβλέψεις για μεγάλες περιόδους ξηρασίας. Παράλληλα, επιτρέπει την αποτελεσματική διάθεση τροφίμων σε περιοχές που δοκιμάζονται από την ξηρασία.²⁵

Το Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα του ΟΗΕ (United Nations Environment Programme - UNEP) και ο Παγκόσμιος Μετεωρολογικός Οργανισμός (WMO) έχουν διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην κατάδειξη της έκτασης της ζημίας στο στρώμα

²⁴ Ο ορισμός είναι διαθέσιμος στο <https://www.preventionweb.net/terminology/disaster-risk-reduction>

²⁵ Ανώνυμος(19/8/2019). 60 Τρόποι με τους οποίους Ο ΟΗΕ κάνει τη διαφορά (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://unric.org/el/60-τροποι-με-τους-οποιους-ο-οηε-κανε-τη-δ/>

όζοντος της Γης. Στο πλαίσιο της συνθήκης, γνωστής ως Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ, οι κυβερνήσεις σε όλο τον κόσμο αποδέχθηκαν να καταργήσουν σταδιακά τις χημικές ουσίες που συντελούν στην καταστροφή του στρώματος του όζοντος και να τις αντικαταστήσουν με ασφαλέστερες εναλλακτικές λύσεις. Η εν λόγω προσπάθεια θα γλιτώσει εκατομμύρια ανθρώπους από την προσβολή από καρκίνο του δέρματος λόγω υπερέκθεσης σε υπεριώδη ακτινοβολία.

Το Παγκόσμιο Περιβαλλοντικό Ταμείο (Global Environment Fund - GEF)²⁶ χρηματοδοτεί την εφαρμογή προγραμμάτων που συμβάλλουν στη μείωση των κινδύνων της κλιματικής αλλαγής στις αναπτυσσόμενες χώρες. Το Ταμείο ιδρύθηκε το 1991 και είναι η σημαντικότερη πηγή χρηματοδότησης για το παγκόσμιο περιβάλλον. Επιπλέον, υποστηρίζει προγράμματα για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, την προφύλαξη της στιβάδας του όζοντος, την απορρύπανση των διεθνών υδάτων, την πρόληψη της υποβάθμισης της γης και τη βαθμιαία εξάλειψη των τοξικών οργανικών ρύπων. Από το 1991, το Ταμείο έχει διαθέσει 5,7 δισεκατομμύρια δολάρια σε δωρεάν χρηματοδοτική ενίσχυση - συμπεριλαμβανομένων περισσότερων από 6.000 μικρο-χρηματοδοτήσεων σε ΜΚΟ και κοινοτικές ομάδες - και έχει συλλέξει 18,8 δισεκατομμύρια δολάρια από τη χρηματοδότηση άλλων εταίρων. Το Αναπτυξιακό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών (United Nations Development Programme - UNDP) και το Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών (United Nations Environment Programme - UNEP), καθώς και η Παγκόσμια Τράπεζα, είναι οι φορείς υλοποίησης του Παγκόσμιου Ταμείου Περιβάλλοντος.

1.5 Το Πλαίσιο Δράσης του Hyogo²⁷

Στην Παγκόσμια Διάσκεψη του ΟΗΕ για τη Μείωση των Καταστροφών, η οποία πραγματοποιήθηκε στο Kobe, της επαρχίας της Ιαπωνίας τον Ιανουάριο του 2005 και αποτέλεσε το αποκορύφωμα της Διεθνούς Στρατηγικής για τη Μείωση των Καταστροφών, διαμορφώθηκε το Πλαίσιο Δράσης του Hyogo, το οποίο υιοθέτησαν 168 κράτη, συμπεριλαμβανομένου και της Ελλάδας. Το Σχέδιο Δράσης είχε ορίζοντα υλοποίησης 10 ετών (2005 - 2015). Ο σκοπός του ήταν η ουσιαστική μείωση των απωλειών από καταστροφές, τόσο σε όρους ανθρώπινων ζώων όσο και σε όρους

²⁶ Διαθέσιμο στο <http://www.globaleenvironmentfund.com/>

²⁷ Hyogo Framework for Action – HFA.

κοινωνικού, οικονομικού και περιβαλλοντικού κεφαλαίου των κοινοτήτων και των κρατών.

1.6 Το Πλαίσιο Δράσης του Sendai²⁸

Στις 14-18 Μαρτίου 2015 διεξήχθη στην πόλη Sendai της Ιαπωνίας η τρίτη Παγκόσμια Διάσκεψη για τη Μείωση του Κινδύνου Καταστροφών. Η Διάσκεψη ενέκρινε ένα νέο παγκόσμιο πλαίσιο για τη μείωση των καταστροφών, που ονομάστηκε επίσημα «Πλαίσιο Δράσης του Sendai για τη Μείωση του Κινδύνου Καταστροφών 2015 - 2030²⁹», το οποίο αντικατέστησε το Πλαίσιο Δράσης του Hyogo.

Το Πλαίσιο Δράσης Sendai είναι βασισμένο στο αντίστοιχο του Hyogo και στην εμπειρία που αποκτήθηκε από την εφαρμογή του, αλλά εισαγάγει καινοτομίες και αναβαθμίζει συγκεκριμένους πυλώνες του σε πολλούς τομείς. Σε ένα διευρυμένο πλαίσιο, επιδιώκει να συνδέσει στρατηγικά τις παγκόσμιες πολιτικές μείωσης του κινδύνου καταστροφών με τις πολιτικές προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και την αειφόρο ανάπτυξη. Το νέο πλαίσιο δίνει ιδιαίτερη έμφαση στις σχέσεις αλληλεπίδρασης και αλληλεξάρτησης αυτών των πολιτικών και στη συμβολή της καθεμιάς στην υλοποίηση των άλλων.

Στόχος του Πλαισίου, σύμφωνα με τη παράγραφο 16, είναι: *«Η ουσιαστική μείωση του κινδύνου καταστροφών και των απωλειών σε ζωές, σε μέσα διαβίωσης και στην υγεία και στον οικονομικό, φυσικό, κοινωνικό, πολιτιστικό και περιβαλλοντικό κεφάλαιο των ατόμων, των επιχειρήσεων, των κοινοτήτων και των κρατών»*. Για να επιτευχθεί αυτό το αποτέλεσμα, στην παράγραφο 17 ορίζεται ο ακόλουθος σκοπός: *«Η πρόληψη δημιουργίας νέων κινδύνων και η μείωση των υφισταμένων, μέσω της εφαρμογής συνεκτικών και χωρίς αποκλεισμούς οικονομικών, δομικών, νομικών, κοινωνικών, υγειονομικών, πολιτιστικών, εκπαιδευτικών, περιβαλλοντικών, τεχνολογικών, πολιτικών και θεσμικών μέτρων, τα οποία προλαμβάνουν και μειώνουν την έκθεση στον κίνδυνο, καθώς και την τρωτότητα έναντι των καταστροφών, αυξάνουν τα επίπεδα ετοιμότητας για αντιμετώπιση και αποκατάσταση και ως εκ τούτου, ενισχύουν την ανθεκτικότητα»*.

²⁸ Sendai Framework for Action – SFA.

²⁹ Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030. Διαθέσιμο στο http://www.wcdrr.org/uploads/Sendai_Framework_for_Disaster_Risk_Reduction_2015-2030.pdf

Ειδικότερα, προκειμένου να μετρηθεί η πρόοδος προς την εκπλήρωση του ανωτέρω στόχου, η παράγραφος 18, όπου ορίζονται οι βασικές παράμετροι, καθορίζει 7 στόχους σε διεθνές επίπεδο με ορίζοντα υλοποίησης το 2030:

1. *Μείωση της θνησιμότητας συνεπεία καταστροφών.*
2. *Μείωση του αριθμού των πληγέντων ατόμων.*
3. *Μείωση των άμεσων οικονομικών απωλειών εξαιτίας καταστροφών σε σχέση με το παγκόσμιο ΑΕΠ.*
4. *Μείωση των ζημιών σε υποδομές ζωτικής σημασίας, καθώς και της διακοπής παροχής βασικών υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων των νοσοκομειακών και σχολικών εγκαταστάσεων, συνεπεία καταστροφών.*
5. *Αύξηση του αριθμού των κρατών που διαθέτουν εθνικές και τοπικές στρατηγικές μείωσης του κινδύνου καταστροφών.*
6. *Ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας για τις αναπτυσσόμενες χώρες μέσω επαρκούς και βιώσιμης στήριξής τους.*
7. *Αύξηση της διαθεσιμότητας, καθώς και της πρόσβασης των πολιτών σε συστήματα έγκαιρης προειδοποίησης για πολλαπλούς κινδύνους και σε πληροφορίες και αξιολογήσεις κινδύνων καταστροφών.»³⁰*

Οι 4 άξονες προτεραιότητας (παράγραφος 20) είναι: «η κατανόηση του κινδύνου καταστροφών, η ενίσχυση της διακυβέρνησης στον τομέα του κινδύνου καταστροφών, προκειμένου να επιτευχθεί διαχείριση του κινδύνου καταστροφών, η πραγματοποίηση επενδύσεων στην μείωση του κινδύνου καταστροφών για την επίτευξη ανθεκτικότητας, και τέλος η ενίσχυση της ετοιμότητας έναντι των καταστροφών, προς τον σκοπό αποτελεσματικότερης αντιμετώπισής τους και εφαρμογής της αρχής «Build Back Better» κατά τις φάσεις αποκατάστασης και ανασυγκρότησης.»

Προκειμένου να εφαρμοστεί το πλαίσιο, προβλέπεται μια σειρά από δραστηριότητες και ενέργειες σε επίπεδο ΟΗΕ και άλλων διεθνών και περιφερειακών οργανισμών και κρατών. Οι δράσεις αυτές αφορούν αφενός τη συνέχιση των διαπραγματεύσεων στο πλαίσιο των άλλων αλληλένδετων στρατηγικών, προκειμένου να διαμορφωθεί ένα ολοκληρωμένο διεθνές αναπτυξιακό πλαίσιο, και αφετέρου, την

³⁰ Υπουργείο Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας. Ο.Η.Ε. - Διεθνής Στρατηγική για τη Μείωση των Καταστροφών. Διαθέσιμο στο <https://www.civilprotection.gr/el/diethneis-organismoι>

εφαρμογή συγκεκριμένων διατάξεων του Πλαισίου, μία από τις πλέον σημαντικές από τις οποίες είναι η περαιτέρω διεξοδική επεξεργασία των στόχων και των δεικτών και η συγκρότηση του νέου συστήματος παρακολούθησης της υλοποίησής του.³¹

Ο σκοπός θα επιτευχθεί μέσω 3 στρατηγικών στόχων (Strategic Goals):

«1. Την ενσωμάτωση του περιορισμού της επικινδυνότητας των καταστροφών στις πολιτικές και τον σχεδιασμό της βιώσιμης ανάπτυξης,

2. Την ανάπτυξη και ισχυροποίηση των θεσμών, των μηχανισμών και των ικανοτήτων για την οικοδόμηση ανθεκτικότητας στους κινδύνους, και

3. Τη συστηματική ενσωμάτωση των προσεγγίσεων μείωσης της διακινδύνευσης στην εφαρμογή των προγραμμάτων ετοιμότητας, αντιμετώπισης και αποκατάστασης σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης.»

Η επίτευξη των στρατηγικών στόχων θα εκπληρωθεί μέσω 5 προτεραιοτήτων (priorities for action):

«1. Την καθιέρωση της μείωσης του κινδύνου καταστροφών ως προτεραιότητας σε εθνικό και τοπικό επίπεδο, που θα συνοδεύεται από μια ισχυρή θεσμική βάση για την εφαρμογή της.

2. Την αναγνώριση, αξιολόγηση και παρακολούθηση των κινδύνων καταστροφών και την ενίσχυση της έγκαιρης προειδοποίησης.

3. Την αξιοποίηση της γνώσης, της καινοτομίας και της εκπαίδευσης για τη διαμόρφωση μιας κουλτούρας ασφάλειας και ανθεκτικότητας σε όλα τα κλιμάκια.

4. Τη μείωση των υποβοσκόντων παραγόντων κινδύνου.

5. Την ενίσχυση της ετοιμότητας για την αντιμετώπιση καταστροφών σε όλα τα επίπεδα.»

Ειδικότερα, τα κράτη οφείλουν να υλοποιήσουν δράσεις όπως η συγκρότηση μηχανισμών σε εθνικό επίπεδο με σκοπό το συντονισμό για την υλοποίηση των μέτρων του πλαισίου δράσης, η κατάρτιση εθνικών αξιολογήσεων κινδύνου καταστροφών, η δημοσιοποίηση και επικαιροποίηση συνόψεων του εθνικού προγράμματος μείωσης του κινδύνου καταστροφών, η προώθηση στρατηγικών

³¹ Υπουργείο Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας. Ο.Η.Ε. - Διεθνής Στρατηγική για τη Μείωση των Καταστροφών. Διαθέσιμο στο <https://www.civilprotection.gr/el/diethneis-organismoι>

μείωσης του κινδύνου καταστροφών και προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και η μεταξύ τους διασύνδεση.

2. Κεφάλαιο 2^ο: Περιφερειακοί Φορείς Πολιτικής Προστασίας

2.1 Η Πολιτική Προστασία στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Ο Μηχανισμός Πολιτικής Προστασίας (ΠΠ) της Ένωσης³² UCPM^{33,34,35} ιδρύθηκε το 2001 για να βελτιώσει την αντίδραση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) σε φυσικές και ανθρωπογενείς καταστροφές εντός και εκτός Ευρώπης. Στον τομέα της ΠΠ, η κύρια ευθύνη για την προστασία των πολιτών και του περιβάλλοντος ανήκει στα κράτη μέλη, ενώ η ΕΕ συντονίζει, υποστηρίζει και συμπληρώνει τις εθνικές δράσεις που σχετίζονται με την πρόληψη κινδύνων, την ετοιμότητα και την αντιμετώπιση καταστροφών.

Ο Μηχανισμός ΠΠ της ΕΕ παρέχει ένα πλαίσιο συνεργασίας και παροχής βοήθειας σε περιπτώσεις μεγάλων έκτακτων αναγκών εντός και εκτός της Ένωσης και μπορεί να ενεργοποιηθεί σε περιπτώσεις φυσικών και ανθρωπογενών καταστροφών, τρομοκρατικών ενεργειών και τεχνολογικών, ραδιολογικών ή περιβαλλοντικών ατυχημάτων, συμπεριλαμβανομένης και της ακούσιας θαλάσσιας ρύπανσης, κατά την ειρηνική περίοδο.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) θέλοντας να επαυξήσει την ετοιμότητά της να ανταποκριθεί σε καταστροφές ανέπτυξε την Ευρωπαϊκή Ικανότητα Αντιμετώπισης Εκτάκτων Αναγκών (European Emergency Response Capacity EERC –συνχά αναφέρεται ως «πισίνα εθελοντών»). Η EERC συγκεντρώνει μια σειρά από ομάδες αρωγής, εμπειρογνώμονες και εξοπλισμό, που τα κράτη μέλη διατηρούν σε κατάσταση ετοιμότητας για αποστολές πολιτικής προστασίας σε όλο τον κόσμο. Συνολικά πάνω από 30 διαφορετικές ομάδες – συμπεριλαμβανομένων ομάδων έρευνας και διάσωσης, κινητών νοσοκομείων και ιατρικών εργαστηρίων, αεροσκαφών δασοπυρόσβεσης, ομάδων διάσωσης από πλημμύρες και μονάδων

³² Union Civil Protection Mechanism – UCPM.

³³ Περιγραφή του Μηχανισμού Πολιτικής Προστασίας της ΕΕ. Διαθέσιμο στο <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-a-stronger-europe-in-the-world/file-new-ucpm-2021-2027>

³⁴ Περιγραφή της κοινής δεξαμενής μέσων πολιτικής Προστασίας της ΕΕ rescEU. Διαθέσιμο στο <https://www.civilprotection.gr/el/eyropaiki-enosi-resceu>

³⁵ Η συνθήκη της Λισαβόνας (2009). Διαθέσιμο στο <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/el/powers-and-procedures/the-lisbon-treaty>

υγειονομικής απομόνωσης, μέσα αεροδιακομιδής και πολλά άλλα – έχουν ενταχθεί από το 2015 σε αυτή τη δεξαμενή. Οι ομάδες πληρούν αυστηρά ποιοτικά κριτήρια και περνούν μια εξαιρετικά αυστηρή διαδικασία πιστοποίησης για τη διασφάλιση της ποιότητας και της διαλειτουργικότητας. Εκπαιδεύονται και ασκούνται από κοινού και είναι διαθέσιμες για άμεση ανάπτυξη μετά από αίτηση. Σε περιόδους αυξανόμενων κινδύνων καταστροφών, η EERC παρέχει έγκαιρη πρόβλεψη, ταχύτερη και συνεκτικότερη απόκριση σε καταστροφές.³⁶

Το Κέντρο Συντονισμού Αντιμετώπισης Έκτακτης Ανάγκης³⁷ ERCC λειτουργεί ως επιχειρησιακή και συντονιστική πλατφόρμα κρίσεων και παρακολουθεί καταστάσεις έκτακτης ανάγκης 24/7, διευκολύνοντας τον καλύτερο σχεδιασμό και τον συντονισμό σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο.

Ιστορικά, οι δράσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ΠΠ ξεκινούν το 1985 με την ίδρυση της υπηρεσιακής μονάδας ΠΠ υπό τη Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος. Το 1987, με ψήφισμα του Συμβουλίου για τη προώθηση της Συνεργασίας των Κ-Μ επί θεμάτων ΠΠ, θεσπίστηκε το Μόνιμο Δίκτυο των Εθνικών Αντιπροσώπων (Permanent Network of National Correspondents-PNNC), με μέλη εκπροσώπους από τις εθνικές αρμόδιες υπηρεσίες των Κ-Μ που διαχειρίζονται τα ζητήματα ΠΠ. Το δίκτυο λειτουργούσε ως ένα forum ανταλλαγής πληροφοριών και εξέτασης πρωτοβουλιών στον τομέα της ΠΠ. Το 2001 θεσπίζεται ο Μηχανισμός ΠΠ της ΕΕ. Στα τέλη του 2009 τέθηκε σε ισχύ η Συνθήκη της Λισαβόνας, με την οποία δόθηκαν νέες εξουσίες στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και δημιουργήθηκαν νέοι τομείς αρμοδιοτήτων στους οποίους δύναται να παρέμβει η ΕΕ. Ειδικότερά, στον τομέα της ΠΠ, η συνθήκη έχει ως επιδίωξη τη βελτίωση της ικανότητας της ΕΕ να αντιμετωπίζει φυσικές ή ανθρωπογενείς καταστροφές. Σύμφωνα με το άρθρο 196 της Συνθήκης, η ΕΕ έχει τη δυνατότητα να λαμβάνει μέτρα για τα ακόλουθα:

1. πρόληψη κινδύνων,
2. προετοιμασία των φορέων ΠΠ,

³⁶ Κανδηράκης, Ι κ.α. (2021). Διαλειτουργικότητα μεταξύ ΕΔ, Σωμάτων Ασφαλείας και Φορέων Πολιτικής Προστασίας. α. Διεθνής Πρακτική- Ανάλυση. β. Ελληνικό Μοντέλο, Δυνατότητες – Περιορισμοί. γ. Ανάλυση των απαιτούμενων (Ομαδική Εργασία), (σελ.11-12). Αθήνα: ΣΕΘΑ.

³⁷ Emergency Response Coordination Centre - ERCC

3. επέμβαση σε περιπτώσεις φυσικών ή ανθρωπογενών καταστροφών,
4. συνοχή των δράσεων που αναλαμβάνονται σε διεθνές επίπεδο,
5. επιχειρησιακή συνεργασία μεταξύ των εθνικών υπηρεσιών ΠΠ, και
6. συνοχή των δράσεων που λαμβάνονται σε διεθνές επίπεδο.

Οι ανωτέρω διατάξεις που αφορούν την ΠΠ, συνδέονται με τη ρήτρα αλληλεγγύης (άρθρο 222) της συνθήκης, σύμφωνα με την οποία η ΕΕ έχει τη δυνατότητα να συνδράμει Κ-Μ της, εάν αυτά δεχθούν τρομοκρατική επίθεση ή πληγούν από φυσική ή ανθρωπογενή καταστροφή.

Από το 2010, η ΠΠ μεταφέρθηκε στη Γενική Διεύθυνση Ανθρωπιστικής Βοήθειας (DG Humanitarian Aid – ECHO) και έλαβε την ονομασία «Ευρωπαϊκή Πολιτική Προστασίας και Επιχειρήσεων Ανθρωπιστικής Βοήθειας (European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations)».

Το 2013, με την απόφαση αριθ. 1313/2013/ΕΕ³⁸ καθορίστηκαν οι γενικοί κανόνες που διέπουν τον μηχανισμό Πολιτικής Προστασίας της ΕΕ (UCPM), και οι κανόνες για τη χορήγηση χρηματοδοτικής στήριξης δυνάμει του μηχανισμού της Ένωσης, θεσπίζοντας μια πιο ποιοτική, πιο ολοκληρωμένη και οικονομικά αποδοτικότερη προσέγγιση για τη διαχείριση των καταστροφών. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι ο Μηχανισμός Πολιτικής Προστασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (European Union Civil Protection Mechanism – CPM) στο πλαίσιο του EERC συνεργάζεται στενά τόσο με τις χώρες-μέλη της ΕΕ, όσο και με χώρες εκτός ΕΕ όπως είναι η Νορβηγία, η Ισλανδία αλλά και άλλες χώρες της διεύρυνσης που προσχώρησαν στον CPM. Οι ενδιαφερόμενες χώρες μπορούν να δεσμεύσουν εκ των προτέρων διαφορετικούς τύπους ικανοτήτων απόκρισης για συμμετοχή σε συντονισμένες αποστολές πολιτικής προστασίας της ΕΕ. Σε περίπτωση καταστροφής, το Κέντρο Συντονισμού Αντιμετώπισης Έκτακτης Ανάγκης θα διευκολύνει τη συντονισμένη ανάπτυξη αυτών των μέσων, σε στενή συνεργασία με τα συνεργαζόμενα κράτη. Η μεθόδευση αυτή ενισχύει σημαντικά τη διαθεσιμότητα

³⁸ Απόφαση αριθ. 1313/2013/ΕΕ περί μηχανισμού πολιτικής προστασίας της Ένωσης. Διαθέσιμο στο https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:2009_2

ικανοτήτων απόκρισης σε περιόδους ανάγκης, επιφέρει μεγαλύτερη προβλεψιμότητα στη βοήθεια και μειώνει σημαντικά τους χρόνους ανάπτυξης των ικανοτήτων αυτών.

Τα κράτη μέλη και η Επιτροπή συνεργάζονται στενά για την ανάπτυξη κριτηρίων ποιότητας και διαδικασίας πιστοποίησης για τις διάφορες ομάδες, διασφαλίζοντας έτσι ότι όλες οι ομάδες πληρούν τα ελάχιστα κριτήρια ποιότητας και διαλειτουργικότητας και μπορούν να συνεργαστούν αποτελεσματικά. Για την προαγωγή της διαλειτουργικότητας και διασυνδεσιμότητας διεξάγονται γυμνάσια και ασκήσεις για τη δοκιμή και περαιτέρω βελτίωση της απόδοσης και του συντονισμού. Σε αντάλλαγμα για τη δέσμευση στην εθελοντική ομάδα, τα συμμετέχοντα κράτη μπορούν να επωφεληθούν από την οικονομική στήριξη της ΕΕ. Για παράδειγμα, η μεταφορά των ομάδων που αναπτύσσονται από την EERC είναι επιλέξιμη για συγχρηματοδότηση έως και 85% από την ΕΕ. Επίσης οι δαπάνες που είναι αναγκαίες για την αναβάθμιση των υφιστάμενων εθνικών ικανοτήτων απόκρισης ώστε να μπορούν να αναπτυχθούν σε διεθνές πλαίσιο («κόστος προσαρμογής») μπορούν να χρηματοδοτηθούν έως και 100% από την ΕΕ, υπό την προϋπόθεση ότι παραμένουν κάτω από το ανώτατο όριο του 30% του μέσου κόστους ανάπτυξης της δομής. Τα έξοδα πιστοποίησης, συμπεριλαμβανομένων της εκπαίδευσης, των ασκήσεων και των εργαστηρίων, καλύπτονται στο 100%. Είναι λοιπόν προφανής η έμφαση που δίνεται στην δημιουργία δεξαμενής διαλειτουργικών ομάδων οι οποίες τηρούνται σε ετοιμότητα με συνεκπαιδεύσεις και ασκήσεις για την υιοθέτηση κοινών πρακτικών, μεθόδων, υλικών και μέσων. Με αυτό τον τρόπο η ανάπτυξη, και εφαρμογή των δυνατοτήτων καθίσταται γρηγορότερη, αποτελεσματικότερη, λειτουργικότερη και πιο εύκολα υποστηρίξιμη. Τις πρώτες εβδομάδες μετά την έναρξη του EERC τον Οκτώβριο του 2014, πέντε χώρες προσέφεραν αμέσως διάφορες ικανότητες απόκρισης σε πιθανές κρίσεις. Αυτό περιλάμβανε, για παράδειγμα, ομάδες USAR (Urban Search and Rescue), εξειδικευμένη αεροδιακομιδή για περιστατικά του ιού Έμπολα και ένα κινητό ιατρικό εργαστήριο. Άλλες 32 δυνατότητες - συμπεριλαμβανομένων καθαρισμού νερού, εναέριας και επίγειας δασοπυρόσβεσης, αντιμετώπισης και διάσωσης από πλημμύρες, βαριάς αστικής έρευνας και διάσωσης, ιατρικής εναέριας εκκένωσης θυμάτων καταστροφών και νοσοκομείων - αναμένεται να ενταχθούν στην EERC στο προσεχές μέλλον.

Κύριος στόχος του μηχανισμού EERC είναι η ενίσχυση της συνεργασίας και η διευκόλυνση του συντονισμού μεταξύ της ΕΕ και των Κ-Μ προκειμένου να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα των συστημάτων πρόληψης, ετοιμότητας και αντιμετώπισης όλων των μορφών φυσικών και ανθρωπογενών καταστροφών, εντός και εκτός της ΕΕ. Μολονότι η έμφαση δίνεται στην προστασία των πολιτών, ο μηχανισμός συμπεριλαμβάνει στις προτεραιότητες του την προστασία του περιβάλλοντος, των περιουσιών, καθώς και της φυσικής κληρονομιάς.

Οι ιδιαίτερες επιδιώξεις του μηχανισμού είναι οι κάτωθι:³⁹

- Ενίσχυση ετοιμότητας διαχείρισης κρίσεων από καταστροφές, σε εθνικό επίπεδο και σε επίπεδο ΕΕ,
- Καλλιέργεια νοοτροπίας πρόληψης,
- Ενίσχυση ευαισθητοποίησης πολιτών και συνεργαζόμενων φορέων,
- Λήψη μέτρων για τη μείωση των επιπτώσεων υφιστάμενων ή ενδεχόμενων καταστροφών, και
- Αύξηση της διαθεσιμότητας των μέσων που χρησιμοποιούνται για τη πρόληψη, αντιμετώπιση και άμβλυνση των αποτελεσμάτων μιας ενδεχόμενης καταστροφής.

Η αρχική απόφαση 1313/2013 έχει δεχθεί πολλές τροποποιήσεις, με σκοπό την περαιτέρω ενίσχυση και ενδυνάμωση των συνιστωσών της διαχείρισης του κινδύνου καταστροφών της ΕΕ, οι οποίες παρατίθενται στο Παράρτημα «Γ».

2.2 Η Πολιτική Προστασία στην Ελλάδα

Στο πλαίσιο υλοποίησης των κατευθύνσεων του Πλαισίου Δράσης του Sendai για τη Μείωση του Κινδύνου Καταστροφών 2015 – 2030 αλλά και των δράσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης η Ελλάδα προχώρησε πρόσφατα σε αναδιοργάνωση της Πολιτικής Προστασίας σε εθνικό επίπεδο με τη σύσταση του Νόμου 4662/2020 «Περί της σύστασης Υπουργείου Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας, μεταφορά υπηρεσιών και αρμοδιοτήτων μεταξύ Υπουργείων» και το ΠΔ 70/2021 με

³⁹ Απόφαση αριθ. 1313/2013/ΕΕ περί μηχανισμού πολιτικής προστασίας της Ένωσης. Διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32013D1313>

τίτλο «Εθνικός Μηχανισμός Διαχείρισης Κρίσεων και Αντιμετώπισης Κινδύνων, αναδιάρθρωση της Γενικής Γραμματείας Πολιτικής Προστασίας⁴⁰, αναβάθμιση συστήματος εθελοντισμού πολιτικής προστασίας, αναδιοργάνωση του Πυροσβεστικού και άλλες διατάξεις». Ο νέος Εθνικός μηχανισμός, πέρα από την εσωτερική αναδιάρθρωση, όσον αφορά τις αρμοδιότητες, προβλέπει και την δυνατότητα παροχής βοήθειας σε Ευρωπαϊκούς και Διεθνείς Οργανισμούς.

Οι προτεραιότητες του νέου συστήματος Πολιτικής Προστασίας είναι η πρόληψη, η ετοιμότητα και η προστασία των αγαθών όπως η ζωή, η υγεία, οι περιουσίες των πολιτών, οι κρίσιμες υποδομές και το φυσικό περιβάλλον αφενός από καταστροφές που οφείλονται σε φυσικά ή τεχνολογικά αίτια, με αποτέλεσμα τη πρόκληση ή το ενδεχόμενο πρόκλησης καταστάσεων ανάγκης, αφετέρου να μειώσουν τον κίνδυνο και τις συνέπειες μιας καταστροφής κατά τη διάρκεια των φάσεων της αντιμετώπισης και της αποκατάστασης.⁴¹

Ο νόμος προβλέπει τη σύσταση του «Υπουργείου Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας», στο οποίο μεταφέρθηκαν η υφιστάμενη Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας μαζί με το Πυροσβεστικό Σώμα, από το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη. Το Υπουργείο «Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας» ασχολείται με τη διαχείριση φυσικών καταστροφών και κρίσεων, καθώς και την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, την παρακολούθηση των Ευρωπαϊκών θεμάτων και των πολιτικών ως προς την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και την επίβλεψη του Οργανισμού Αντισεισμικού Σχεδιασμού και Προστασίας (Ο.Α.Σ.Π.), από το Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών.

2.3 Αποστολή Γενικής Γραμματείας Πολιτικής Προστασίας

«Η Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας, σύμφωνα με το Αρ.1, ΠΔ 151/2004, έχει ως αποστολή:

α. Τη μελέτη, το σχεδιασμό, την οργάνωση και το συντονισμό των δράσεων για την πρόληψη και αντιμετώπιση των φυσικών, τεχνολογικών και λοιπών καταστροφών ή καταστάσεων έκτακτης ανάγκης, καθώς και την ενημέρωση του κοινού για τα ζητήματα αυτά.

⁴⁰ Το οργανόγραμμα της ΓΓΠΠ παρουσιάζεται στο Γράφημα 1 Παραρτήματος «Α».

⁴¹ Ο κύκλος της διαχείρισης καταστροφών απεικονίζεται στο Γράφημα 7 Παραρτήματος «Α».

β. Την προετοιμασία, κινητοποίηση και το συντονισμό δράσης του δυναμικού και των μέσων πολιτικής προστασίας της χώρας για την αντιμετώπιση πιθανών κάθε μορφής καταστροφών στο πλαίσιο του υφιστάμενου σχετικού σχεδιασμού ανά κατηγορία κινδύνου.

γ. Την αξιοποίηση των διαθέσιμων επιστημονικών στοιχείων και πληροφοριών για την κινητοποίηση του δυναμικού και των μέσων πολιτικής προστασίας της χώρας, εν όψει απειλούμενου κινδύνου καταστροφών.

δ. Τον συντονισμό του έργου και των δράσεων αντιμετώπισης των καταστροφών κατά την εκδήλωση των φαινομένων, καθώς και το έργο αποκατάστασης των προκαλούμενων ζημιών.»⁴²

Ο Ν.4662/ 2020 προβλέπει επιγραμματικά:

➤ Τη λειτουργική βάση του μηχανισμού Πολιτικής Προστασίας, που διακρίνεται σε 4 επίπεδα (πρόληψη, ετοιμότητα, αντιμετώπιση και βραχεία αποκατάσταση).

➤ Το δυναμικό και τα μέσα του Εθνικού Μηχανισμού.

➤ Μια κάθετη δομή διοικήσεως για όλους τους κύκλους διαχείρισης καταστροφής, με έναν Εθνικό Διοικητή, 13 Περιφερειακούς Συντονιστές και 13 Περιφερειακά Επιχειρησιακά Κέντρα τα οποία θα στελεχώνονται με εξειδικευμένο προσωπικό, θα διαθέτουν προηγμένα συστήματα επικοινωνιών και θα εξασφαλίζουν τον συντονισμό όλων των εμπλεκόμενων φορέων.

➤ Την ίδρυση Εθνικού Συντονιστικού Κέντρου Επιχειρήσεων και Διαχείρισης Κρίσεων (Ε.Σ.Κ.Ε.ΔΙ.Κ) καθώς και των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Κέντρων Πολιτικής Προστασίας (Π.Ε.ΚΕ.Π.Π.).

➤ Την διασύνδεση της πολιτικής προστασίας με την επιστημονική κοινότητα, μέσω της ίδρυσης Μόνιμου Επιστημονικού Συμβουλίου Πολιτικής Προστασίας.

➤ Την δημιουργία Επιτελικής Δομής ΕΣΠΑ, τη σύσταση Επιχειρησιακού Ταμείου Πρόληψης και Αντιμετώπισης Κινδύνων (Ε.Τ.Π.Α.Κ.), με στόχο τη μέγιστη απορρόφηση των κονδυλίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

⁴² Διαθέσιμο στο <https://www.civilprotection.gr/el/apostoli>

➤ Την ίδρυση Εθνικής Σχολής Διαχείρισης Κρίσεων και Αντιμετώπισης Κινδύνων η οποία θα αποτελείται από τις Ακαδημίες της Πυροσβεστικής και της πολιτικής προστασίας και το Κέντρο Ειδικών Εκπαιδεύσεων.

➤ Τη σύσταση Κέντρου Μελετών Διαχείρισης Κρίσεων (ΚΕ.ΜΕ.ΔΙ.Κ) με σκοπό μεταξύ άλλων την εκπόνηση μελετών σε Στρατηγικό επίπεδο σε ζητήματα πολιτικής Προστασίας και διαχείρισης κρίσεων και απειλών, την εκπόνηση ερευνητικών προγραμμάτων σε συνεργασία ή για λογαριασμό εθνικών, διακρατικών ή Ευρωπαϊκών Φορέων και την παροχή πιστοποιημένης εκπαίδευσης.

➤ Τη σύσταση Εθνικής Βάσης Δεδομένων Κινδύνου και Απειλών και

➤ Τη χάραξη Εθνικής Πολιτικής Μείωσης Κινδύνου και Καταστροφών στο πλαίσιο του Εθνικού Μηχανισμού Διαχείρισης Κρίσεων και Αντιμετώπισης Κινδύνων.

ΜΕΡΟΣ Β': «Επισκόπηση Κινδύνων της Κλιματικής Αλλαγής – Διεθνείς Ρυθμίσεις και Νομολογία για τη Κλιματική Κρίση»

3. Κεφάλαιο 3ο: Επισκόπηση Κινδύνων της Κλιματικής Αλλαγής

3.1 Επικαιροποίηση Επισκόπησης Κινδύνων Ε.Ε

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), η ορθή κατανόηση των κινδύνων καταστροφών κρίνεται απαραίτητη για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των κινδύνων μέσω της ανάπτυξης πολιτικών διαχείρισης κινδύνων. Για το σκοπό αυτό, η νομοθεσία της ΕΕ για την πολιτική προστασία προβλέπει υποχρεώσεις τόσο για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή όσο και για τα κράτη μέλη της ΕΕ. Κάθε τρία χρόνια, τα κράτη μέλη οφείλουν να αξιολογούν τους κινδύνους καταστροφών και τις ικανότητές τους για τη διαχείριση κινδύνων και να κοινοποιούν την περίληψη αυτής της αξιολόγησης στην Επιτροπή. Στο ίδιο πνεύμα, η Επιτροπή υποχρεούται να δημοσιεύει τακτικά μια *«διατομεακή επισκόπηση των κινδύνων από φυσικές και ανθρωπογενείς καταστροφές που μπορεί να αντιμετωπίσει η ΕΕ, ακολουθώντας μια συνεκτική προσέγγιση για την πρόληψη των καταστροφών και λαμβάνοντας υπόψη τις πιθανές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής»*⁴³. Στο εν λόγω έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής παρέχεται μια επισκόπηση των κινδύνων φυσικών και ανθρωπογενών καταστροφών που είναι πιθανό να αντιμετωπίσει η ΕΕ.

Ο βασικός του στόχος είναι να συμβάλει στη βελτίωση της ευαισθητοποίησης σχετικά με τον κίνδυνο καταστροφών και στην ενημέρωση των πολιτικών διαχείρισης κινδύνων στην Ευρώπη, ώστε να τροφοδοτήσει τις νέες πολιτικές πρωτοβουλίες που προτείνονται στους Πολιτικές Κατευθυντήριες Γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την περίοδο 2019-2024, ιδίως την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία⁴⁴, την Ψηφιακή Ατζέντα ή τα Πακέτα Πολιτικής Ασφάλειας. Μπορεί επίσης να τροφοδοτήσει τη διαδικασία προγραμματισμού για τις επενδύσεις της ΕΕ στη διαχείριση του κίνδυνο

⁴³ Decision No 1313/2013/EU of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on a Union Civil Protection Mechanism, as amended by Decision No 2019/420, in particular Articles 5 and 6

⁴⁴ Σχηματική αναπαράσταση των προβλέψεων της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας στην Εικόνα 3 Παραρτήματος «Α».

καταστροφών την περίοδο 2021-2027 στο πλαίσιο μιας σειράς κονδυλίων της ΕΕ. Η πιο πρόσφατη έκδοση δημοσιεύθηκε στις 23 Ιουλίου 2021.⁴⁵

3.2 Προστασία του Ευρωπαϊκού Κοινού από καταστροφές: Το τοπίο της Πολιτικής της ΕΕ

Στην ΕΕ, η προστασία των ανθρώπων, της περιουσίας, του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς από πολλαπλές απειλές αποτελεί κατά κύριο λόγο ευθύνη του κράτους. Ωστόσο, καθώς οι καταστροφές δεν έχουν σύνορα, η ΕΕ μπορεί να αναλάβει δράση για να συμπληρώσει, να υποστηρίξει και να συντονίσει την εθνική δράση και να προωθήσει τη διασυνοριακή συνεργασία, με τη διάθεση ενός ευρέως φάσματος πολιτικών και μέσων που στοχεύουν στην ενδυνάμωση της συλλογικής ασφάλειας και ανθεκτικότητας της ΕΕ, έναντι ανεπιθύμητων συμβάντων.

Ο Μηχανισμός Πολιτικής Προστασίας της Ένωσης (UCPM) βρίσκεται στο επίκεντρο της συνεργασίας μεταξύ της ΕΕ, των κρατών μελών της και ορισμένων τρίτων χωρών (τα κράτη που συμμετέχουν στο UCPM) για την πολιτική προστασία από φυσικούς κινδύνους και ανθρωπογενείς απειλές. Από τη σύστασή του το 2001, ο Μηχανισμός εξελίχθηκε σταδιακά από ένα μέσο για την παροχή συντονισμού αντιμετώπισης καταστάσεων έκτακτης ανάγκης σε ένα πιο ολοκληρωμένο πλαίσιο που ενσωματώνει δράση για την πρόληψη και την ετοιμότητα καταστροφών.

Στο πλαίσιο του UCPM, τα κράτη μέλη και τα συμμετέχοντα κράτη ανταλλάσσουν τακτικά πληροφορίες σχετικά με κινδύνους καταστροφών, εκτελούν ασκήσεις από κοινού για καλύτερη προετοιμασία για καταστάσεις έκτακτης ανάγκης και ομάδες διάσωσης και εξοπλισμό που μπορεί να κινητοποιηθεί γρήγορα όταν μια καταστροφή κυριεύει ένα κράτος μέλος ή οποιαδήποτε άλλη χώρα στον κόσμο. Τα τελευταία χρόνια, το μεταβαλλόμενο τοπίο κινδύνου, η εμπειρία πολλών διαδοχικών θανατηφόρων εποχών πυρκαγιών και, πιο πρόσφατα, μια πανδημία έχουν αποκαλύψει τους περιορισμούς του Μηχανισμού. Αυτό έχει προκαλέσει πολλές μεταρρυθμίσεις που στοχεύουν στην ενίσχυση της συλλογικής ικανότητας της ΕΕ να αντιμετωπίζει καταστροφές.

Εκτός από το UCPM, ένα ευρύ φάσμα τομεακής νομοθεσίας της ΕΕ αντιμετωπίζει συγκεκριμένους κινδύνους καταστροφών. Ορισμένα από αυτά τα

⁴⁵ European Commission (23/7/2021) Staff Working Document Overview of natural and man-made disaster risks the European Union may face. Διαθέσιμο στο <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/89fcf0fc-edb9-11eb-a71c-01aa75ed71a1>

νομοθετήματα, για παράδειγμα για τα τεχνολογικά ατυχήματα, ισχύουν εδώ και αρκετές δεκαετίες και έχουν διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη μείωση και την αποτελεσματική διαχείριση των σχετικών κινδύνων. Αρκετές γενιές της Οδηγίας Seveso⁴⁶ για την πρόληψη και τον έλεγχο μεγάλων βιομηχανικών ατυχημάτων είχαν ως αποτέλεσμα τον χαμηλό αριθμό θυμάτων σε τέτοια ατυχήματα, παρά το γεγονός ότι η ΕΕ έχει υψηλό ποσοστό εκβιομηχάνισης. Η οδηγία έχει επίσης χρησιμεύσει ως πρότυπο για την πολιτική βιομηχανικών ατυχημάτων σε πολλές χώρες παγκοσμίως.⁴⁷

Επιπλέον, από το 1998, η ΕΕ είναι συμβαλλόμενο μέρος στη Σύμβαση της UNECE⁴⁸ για τις διασυνοριακές επιπτώσεις των βιομηχανικών ατυχημάτων, η οποία βοηθά στην αντιμετώπιση βιομηχανικών ατυχημάτων που έχουν διασυνοριακές επιπτώσεις. Ομοίως, μια πανευρωπαϊκή προσέγγιση για την πυρηνική ασφάλεια και ασφάλεια βοήθησε να διασφαλιστεί ότι οι επιχειρήσεις πυρηνικής ενέργειας σε όλα τα κράτη μέλη εκτελούνται και επιβάλλονται με τα υψηλότερα πρότυπα.⁴⁹

Η ευρωπαϊκή οδηγία για την προστασία των υποδομών ζωτικής σημασίας δημιούργησε πολιτική ώθηση και ώθησε την εθνική δράση για την προστασία υποδομών ζωτικής σημασίας έναντι πολλαπλών κινδύνων και απειλών⁵⁰. Ωστόσο, οι εξελισσόμενες απειλές και η μεταβαλλόμενη φύση των κρίσιμων υποδομών οδήγησε σε συζήτηση για το μέλλον της πολιτικής προστασίας των υποδομών ζωτικής σημασίας στην ΕΕ.

Όσον αφορά τους φυσικούς κινδύνους, η Οδηγία της ΕΕ για τις πλημμύρες του 2007 αποτελεί ένα θεσμοθετημένο μέσο διαχείρισης κινδύνου της ΕΕ. Η οδηγία, υποστηριζόμενη από τη χρηματοδότηση της πολιτικής συνοχής, τη διασυνοριακή και διακρατική συνεργασία και το Ευρωπαϊκό Σύστημα Ευαισθητοποίησης για τις Πλημμύρες, αύξησε την προστασία από τις πλημμύρες και συνέβαλε στην αποφυγή

⁴⁶ Η SEVESO ήταν το πρώτο παράδειγμα μιας διεθνούς νομοθετικής πράξης, η οποία περιλάμβανε τις αρχές για μία ολοκληρωμένη διαχείριση της επικινδυνότητας. Διαθέσιμο στο <https://ec.europa.eu/environment/seveso/legislation.htm>

⁴⁷ The European Commission. Major Accident Hazards. Διαθέσιμο στο <https://ec.europa.eu/environment/seveso/>

⁴⁸ Σύμβαση του Ελσίνκι (1992). Διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:128089>

⁴⁹ Joint Research Centre of the European Commission. Science for nuclear safety and security. JRC thematic report, 2014. Διαθέσιμο στο <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC90424/lbna26659enn.pdf>

⁵⁰ Ευρωπαϊκή στρατηγική για την ενεργειακή ασφάλεια (COM/2014/0330 final). Διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014DC0330>

της επανάληψης καταστροφικών πανευρωπαϊκών πλημμυρών των ποτάμιων του μεγέθους που παρατηρήθηκε το 2002.

Η σημασία της ανάληψης συντονισμένης δράσης σε επίπεδο ΕΕ για την αντιμετώπιση άλλων διασυνοριακών απειλών όπως οι επιδημίες δεν ήταν ποτέ πιο εμφανείς από σήμερα, καθώς η πανδημία COVID-19 δεν αφήνει κανένα Κ-Μ της ΕΕ ανεπηρέαστο. Οι μακροχρόνιοι και πρόσφατα εκσυγχρονισμένοι κανόνες της ΕΕ για την υγεία των ζώων και των φυτών έχουν συμβάλει στην καλύτερη πρόληψη και έλεγχο των μεταδοτικών ασθενειών των ζώων και των φυτών που μπορεί να έχουν σημαντική επίπτωση στη δημόσια υγεία και στην οικονομία.

Πέρα από την αντιμετώπιση συγκεκριμένων κινδύνων, η ΕΕ δραστηριοποιείται στην αντιμετώπιση των κύριων παραγόντων κινδύνου καταστροφών, που οφείλονται στην κλιματική αλλαγή. Αναλαμβάνει δράση για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής σε τρία βασικά μέτωπα, σύμφωνα με τη δέσμευσή της για την πλήρη εφαρμογή της Συμφωνίας του Παρισιού:

Πρώτον, η ΕΕ εντείνει τη δράση μετριασμού προκειμένου να επιτύχει την παραμονή της κλιματικής ουδετερότητας έως το 2050 και να αποφύγει τις επικίνδυνες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Δεύτερον, η ΕΕ υποστηρίζει την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή στην ΕΕ, σε εθνικό επίπεδο μέσω της δράσης που ορίζεται στη Στρατηγική της ΕΕ για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή. Και τρίτον, η ΕΕ συνεργάζεται με διεθνείς εταίρους για την επίτευξη των στόχων της Συμφωνίας του Παρισιού και για την υποστήριξη των αναπτυσσόμενων χωρών στη μετάβαση τους σε χαμηλές εκπομπές άνθρακα και στην ανάπτυξη ανθεκτικότητας στο κλίμα. Η ΕΕ παραμένει ο μεγαλύτερος πάροχος χρηματοδότησης για την κλιματική αλλαγή.

Η ΕΕ έχει επίσης κινητοποιήσει σημαντικούς οικονομικούς πόρους για την υποστήριξη των επενδύσεων για την ανθεκτικότητα σε καταστροφές σε όλη την Ευρώπη. Η μεγαλύτερη πηγή χρηματοδότησης της ΕΕ στον τομέα αυτό είναι τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ). Κατά τη περίοδο 2014-2020, κατανεμήθηκαν στα Κ-Μ και περιφέρειες περίπου 10 δις. ευρώ από τη χρηματοδότηση του ΕΔΕΤ για επενδύσεις στην προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, στην πρόληψη και διαχείριση κινδύνων. Από αυτό το ποσό περίπου 2 δις. ευρώ προήλθαν από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και 8 δις. ευρώ από την Ταμείο Ευρωπαϊκής Περιφερειακής Ανάπτυξης και το Ταμείο Συνοχής.

Εκτός από τη χρηματοδότηση, οι στρατηγικές της ΕΕ παρέχουν χρήσιμες πλατφόρμες για τον περιφερειακό συντονισμό των επενδύσεων στη διαχείριση κινδύνου καταστροφών και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, για την υλοποίηση στρατηγικών έργων και για τη συνεργασία σε όλους τους τομείς, τα επίπεδα διακυβέρνησης και τα ενδιαφερόμενα μέρη.

Εκτός από την επένδυση στην καλύτερη πρόληψη και προετοιμασία, η ΕΕ παρέχει οικονομική υποστήριξη σε εθνικές επιχειρήσεις και επιχειρήσεις αποκατάστασης μετά από μεγάλες καταστροφές. Το βασικό μέσο με το οποίο το κάνει αυτό είναι το Ταμείο Αλληλεγγύης της ΕΕ. Από τη δημιουργία του το 2002, το Ταμείο έχει υποστηρίξει 23 κράτη μέλη της ΕΕ και μία υποψήφια χώρα να αντιμετωπίσει τις επιπτώσεις 88 καταστροφών με το συνολικό ποσό των 5,5 δισ. ευρώ.

Η διαχείριση κινδύνου καταστροφών ενσωματώνεται σε πολλά άλλα χρηματοδοτικά μέσα της ΕΕ. Την περίοδο 2014-2019, περίπου 1 δισ. ευρώ στο πλαίσιο του προγράμματος «Ορίζοντας 2020»⁵¹ έχουν διοχετευθεί σε έργα έρευνας και καινοτομίας που στοχεύουν στην καλύτερη πρόληψη, προετοιμασία για να ανταποκριθεί και να ανακάμψει από τις καταστροφές και τις δυσμενείς επιπτώσεις που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή (περίπου 535 εκατομμύρια ευρώ), ζητήματα που σχετίζονται με την υγεία (περίπου 175 εκατομμύρια ευρώ), θέματα ασφάλειας και διαχείρισης κρίσεων (περίπου 160 εκατομμύριο ευρώ). Το πρόγραμμα LIFE⁵² της ΕΕ χρηματοδοτεί δράσεις που σχετίζονται με το κλίμα, ενώ το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας παρέχει χρηματοδότηση για μέτρα ανάπτυξης ικανοτήτων που σχετίζονται με την ασφάλεια κινδύνων. Το πρόγραμμα της ΕΕ για την υγεία χρηματοδοτεί έργα συμβάλλοντας στην καλύτερη προστασία του κοινού της ΕΕ από σοβαρές διασυννοριακές απειλές για την υγεία. Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων υποστηρίζει έργα διαχείρισης κινδύνου καταστροφών μέσω δανείων και οικονομικής και τεχνικής εμπειρογνωμοσύνης, όπως το JASPERS⁵³.

⁵¹ Horizon 2020. Διαθέσιμο στο <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/>

⁵² LIFE programme. Διαθέσιμο στο https://cinea.ec.europa.eu/programmes/life_en

⁵³ JASPERS: Joint Assistance to Support Projects in European Regions. Διευκόλυνση τεχνικής βοήθειας προς τις δημόσιες διοικήσεις που προετοιμάζουν μεγάλα έργα τα οποία θα μπορούσαν να συγχρηματοδοτηθούν από κονδύλια της ΕΕ. Διαθέσιμο στο <https://jaspers.eib.org/>

Εκτός από τα νομοθετικά⁵⁴, πολιτικά και οικονομικά μέτρα, η ΕΕ υποστηρίζει τη διαχείριση κινδύνου καταστροφών με συστήματα έγκαιρης προειδοποίησης, δεδομένα και επιστημονικές γνώσεις. Το πρόγραμμα Copernicus⁵⁵ είναι μια από τις πρωτοβουλίες της ΕΕ για την παρακολούθηση περιστατικών έκτακτης ανάγκης. Παρέχει έγκαιρες και ακριβείς γεωχωρικές πληροφορίες από δορυφόρους και μη διαστημικά συστήματα παρακολούθησης στους φορείς διαχείρισης κινδύνου καταστροφών. Χάρτες και δεδομένα που παράγονται από το Copernicus, μαζί με τα Ευρωπαϊκά συστήματα έγκαιρης προειδοποίησης για πλημμύρες, πυρκαγιές και ξηρασίες, χρησιμοποιούνται πλέον ευρέως από τις αρχές έκτακτης ανάγκης σε όλη την Ευρώπη, ως συμβολή στις αποφάσεις τους για την αντιμετώπιση κρίσεων και επιχειρήσεις πρόληψης, ετοιμότητας και αποκατάστασης

Από το 2015, το Κέντρο Γνώσης Διαχείρισης Κινδύνου Καταστροφών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (European Commission's Disaster Risk Management Knowledge Centre - DRMKC) έπαιξε σημαντικό ρόλο στην παροχή επιστημονικών δεδομένων και συμβουλών για τις πολιτικές διαχείρισης κινδύνου καταστροφών και στη μετατροπή της πολύπλοκης επιστήμης σε πληροφορίες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη λήψη αποφάσεων. Το έργο του DRMKC βασίζεται σε μια διεπιστημονική και πολυεπίπεδη προσέγγιση, συνδυάζοντας διάφορα τμήματα της Επιτροπής, κράτη μέλη της ΕΕ και άλλους φορείς της κοινότητας διαχείρισης κινδύνων καταστροφών εντός και εκτός της ΕΕ. Τα δεδομένα και η γνώση είναι δημόσια προσβάσιμα στην ιστοσελίδα του DRMKC⁵⁶.

Όλα τα μέτρα που περιγράφονται παραπάνω συνέβαλαν στο υψηλό επίπεδο ασφάλειας και ασφάλειας που απολαμβάνουν οι Ευρωπαίοι σήμερα. Οι πολιτικές και τα μέσα της ΕΕ έχουν εξελιχθεί λαμβάνοντας υπόψη τις αλλαγές στο τοπίο κινδύνου, μαθήματα (Lessons Learned) που διδαχθήκαμε από προηγούμενες καταστροφές, νέες επιστημονικές γνώσεις, εθνικές εξελίξεις και ευκαιρίες που προσφέρονται από τις νέες τεχνολογίες.

⁵⁴ Σχηματική αναπαράσταση της νομοθετικής κατοχύρωσης των κλιματικών στόχων της ΕΕ στην Εικόνα 4 Παραρτήματος «Α».

⁵⁵ Copernicus. Europe's eyes on Earth – Διαθέσιμο στο <https://www.copernicus.eu/en/about-copernicus>

⁵⁶ Disaster Risk Management Knowledge Centre (DRMKC). Διαθέσιμο στο <https://drmkc.jrc.ec.europa.eu/overview/About-the-DRMKC>

3.2 Ενίσχυση της ικανότητας της ΕΕ να αντιμετωπίζει καταστροφές: η μεταρρύθμιση του UCPM το 2019

Το φθινόπωρο του 2017, η Επιτροπή υπέβαλε πρόταση για αναθεώρηση της νομοθεσίας UCPM με τον τριπλό στόχο:

- α. την ενίσχυση της συλλογικής ικανότητας της ΕΕ να ανταποκρίνεται σε καταστροφές,
- β. την βελτίωση της πρόληψης και
- γ. την απλούστευση των διοικητικών διαδικασιών για μια πιο ευέλικτη απόκριση.

Η αναθεωρημένη νομοθεσία UCPM τέθηκε σε ισχύ την άνοιξη του 2019 και ενίσχυσε τα κίνητρα για τα κράτη μέλη να προσφέρουν τις δικές τους ικανότητες αντιμετώπισης καταστάσεων έκτακτης ανάγκης στην Ευρωπαϊκή Ομάδα Πολιτικής Προστασίας – δηλαδή την κύρια δεξαμενή συλλογικών ικανοτήτων, από την οποία η βοήθεια της ΕΕ παρέχεται σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης. Εκτός από την ενίσχυση της Ευρωπαϊκής Ομάδας Πολιτικής Προστασίας, η νομοθεσία δημιούργησε ένα νέο απόθεμα ευρωπαϊκών ικανοτήτων απόκρισης που ονομάζεται rescEU. Αυτό το αποθεματικό έχει σχεδιαστεί για να είναι ένα πρόσθετο δίκτυο ασφαλείας, που θα κινητοποιείται σε σενάρια καταστροφής χειρότερων περιπτώσεων, όταν η βοήθεια έκτακτης ανάγκης από την κοινή δεξαμενή μέσων δεν μπορεί να κινητοποιηθεί ή δεν είναι επαρκής. Κατά τον σχεδιασμό του νέου αποθεματικού rescEU, τα κράτη μέλη αποφάσισαν να δώσουν προτεραιότητα στην εναέρια πυρόσβεση, στα ιατρικά επείγοντα περιστατικά και στα ατυχήματα που αφορούν υλικά ΧΒΡΠ^{57.58}

Η μεταρρύθμιση περιλάμβανε νέες διατάξεις για τη διαχείριση κινδύνων και την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών και την Επιτροπή ως βάση για την οικοδόμηση καλύτερης συλλογικής κατανόησης, πρόληψης και ετοιμότητας για κινδύνους που ενδέχεται να οδηγήσει σε συντριπτικές καταστροφές στην Ευρώπη. Συγκεκριμένα, υπάρχει αυξημένη εστίαση στην κοινή χρήση πληροφοριών σχετικά με διασυννοριακούς κινδύνους και κινδύνους που μπορεί να έχουν μικρή πιθανότητα αλλά δυνητικά υψηλό αντίκτυπο. Η αναθεωρημένη νομοθεσία ανοίγει το

⁵⁷ Χημικά, Βιολογικά, Ραδιολογικά, Πυρηνικά.

⁵⁸ Ο τρόπος λειτουργίας του Μηχανισμού Πολιτικής Προστασίας της ΕΕ αναπαρίσταται στην Εικόνα 5 Παραρτήματος «Α».

δρόμο για τη δημιουργία του Δικτύου Γνώσης της Ένωσης Πολιτικής Προστασίας που θα βοηθήσει στην οικοδόμηση μιας κοινής κουλτούρας ετοιμότητας για καταστροφές στην Ευρώπη μέσω εκπαίδευσης, κοινών ασκήσεων και ανταλλαγής γνώσεων.

3.3 Ταμείο Αλληλεγγύης ΕΕ: Ευρήματα αξιολόγησης του 2019

Το 2019, η Επιτροπή δημοσίευσε αξιολόγηση του Ταμείου Αλληλεγγύης της ΕΕ, που καλύπτει την περίοδο από τη σύστασή του το 2002 έως το 2017. Η αξιολόγηση κατέληξε στο συμπέρασμα ότι συνολικά, το Ταμείο Αλληλεγγύης της ΕΕ παρέμεινε ένα σχετικό και πολύτιμο εργαλείο στη δέσμη εργαλείων της ΕΕ για δράση σε περίπτωση καταστροφών. Εντόπισε επίσης αρκετές αδυναμίες και περιοχές προς αντιμετώπιση. Μία από τις κύριες ελλείψεις που ανέδειξε ήταν η έλλειψη ευθυγράμμισης μεταξύ του «Build Back Better» και τις προϋποθέσεις επιλεξιμότητας του Ταμείου, καθώς το Ταμείο μπορεί να χρηματοδοτήσει μόνο την αποκατάσταση μιας κατεστραμμένης υποδομής μέχρι την αρχική της κατάσταση πριν την καταστροφή.

Ως εκ τούτου, μπορεί να αποτελέσει αντικίνητρο για την ανακατασκευή της υποδομής σύμφωνα με νεότερα, πιο ισχυρά πρότυπα, προκειμένου να καταστεί πιο ανθεκτική σε μελλοντικές καταστροφές. Η αξιολόγηση εντόπισε επίσης τον πιθανό κίνδυνο εξάντλησης του περιορισμένου προϋπολογισμού του Ταμείου σε περίπτωση που αντιμετωπίσει την ΕΕ αρκετές καταστροφές μεγάλης κλίμακας σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα. Επιπλέον, η αξιολόγηση αποκάλυψε ότι η στήριξη του Ταμείου Αλληλεγγύης της ΕΕ προς τις χώρες διέφερε όχι μόνο ως προς τον αντίκτυπο που προκλήθηκε από μια καταστροφή, αλλά και ως προς τους όρους της ικανότητας των αιτούντων να παρέχουν έγκαιρες και πλήρεις εκτιμήσεις της συνολικής άμεσης ζημίας που προκλήθηκαν, συμπεριλαμβανομένων των εκτιμήσεων ιδιωτικών ζημιών. Αυτό υπογραμμίζει τη σημασία της ύπαρξης αποτελεσματικών συστημάτων συλλογής στοιχείων για καταστροφές και σχετικές απώλειες.

4. Κεφάλαιο 4^ο: Διεθνείς Ρυθμίσεις & Νομολογία για την Κλιματική Κρίση⁵⁹

4.1 Η Συμφωνία των Παρισίων για τη κλιματική αλλαγή⁶⁰

Τα δυσμενή κλιματικά φαινόμενα αποτυπώνονται από τις παγκόσμιες ορατές επιπτώσεις τους, την αυξημένη βροχόπτωση, την ξηρασία, τις μεταβαλλόμενες θερμοκρασίες και γενικότερα από την αύξηση των ακραίων καιρικών φαινομένων. Ως εκ τούτου, η απορρύθμιση του κλίματος καταγράφεται δικαίως ως η μεγαλύτερη απειλή σε παγκόσμιο επίπεδο, η οποία απαιτεί και αξιώνει τη μεγαλύτερη δυνατή συνεννόηση των κρατών με σκοπό την αντιμετώπισή της.

Η Συμφωνία των Παρισίων επιτεύχθηκε σε μια εποχή που η κλιματική αλλαγή έχει ήδη επηρεάσει έναν μεγάλο αριθμό κρατών, τα ανάγκασε να αναλάβουν τις ευθύνες που τους αναλογούν και οδήγησε σε μια πρακτική αναγνώρισης της καθολικότητας του προβλήματος. Η επιτυχία της εν λόγω συμφωνίας οφείλεται στο γεγονός ότι κατάφερε να φέρει όλα τα κράτη στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, καθιέρωσε το πλαίσιο ανάπτυξης πολιτικής και τόνισε την ανάγκη θέσπισης νομικών κανόνων για την εφαρμογή εθνικών σχεδίων δράσης και την αντιμετώπιση των κλιματικών επιπτώσεων.

Το σύνολο των Κ-Μ της ΕΕ της έχουν υπογράψει και κυρώσει τη Συμφωνία των Παρισίων. Πρόκειται για μια παγκόσμια συμφωνία που υπεγράφη από 195 χώρες στις 12 Δεκεμβρίου 2015 στο Παρίσι και τέθηκε σε εφαρμογή στις 4 Νοεμβρίου του 2016. Η συμφωνία αποτελεί ένα συνολικό σχέδιο δράσης με απώτερο σκοπό να συγκρατήσει την αύξηση της θερμοκρασίας του πλανήτη κάτω από τους 2°C. Σύμφωνα με τις προβλέψεις της συμφωνίας αυτής, τα Κ-Μ της ΕΕ δεσμεύτηκαν να προωθήσουν μέτρα και ρυθμίσεις ώστε η ΕΕ να καταστεί η πρώτη κλιματικά ουδέτερη οικονομία και κοινωνία έως το 2050. Η ΕΕ στην μακροπρόθεσμη στρατηγική της δεσμεύτηκε να μειώσει τις εκπομπές της κατά 55% τουλάχιστον, σε σχέση με τα επίπεδα του 1990 έως το 2030. Οι χώρες που συμμετέχουν, υπέβαλλαν

⁵⁹ Σερέτη, Ν.(11/1/2022). Η νομολογία των εθνικών δικαστηρίων ως μοχλός πίεσης των κρατών για την αποτελεσματικότερη προστασία του περιβάλλοντος εν όψει της κλιματικής αλλαγής (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://lawyermagazine.gr/h-nomologia-twn-ethnikwn-dikasthriwn-ws-moxlos-pieshs-twn-kratwn-gia-thn-apotelesmatikoterh-prostasia-perivallontos/>

⁶⁰ Πρίφτη, Κ. (2017). Τι είναι η Συμφωνία του Παρισίου για την κλιματική αλλαγή και πώς η απόσυρση των ΗΠΑ επηρεάζει το μέλλον της ανθρωπότητας, (άρθρο). Huffpost. Διαθέσιμο στο https://www.huffingtonpost.gr/2017/06/02/eidiseis-diethnes-ti-einai-symfonia-parisiou-klimatiki-allagi-shmantiki-apsyrsh-hpa_n_16918806.html

πριν από τη διάσκεψη αλλά και κατά τη διάρκεια της εθνικά σχέδια δράσης για τη μείωση των εκπομπών τους, συμφώνησαν να παρέχουν ενημέρωση ανά 5ετία και δεσμεύτηκαν να χρηματοδοτούν το πρόγραμμα, ώστε να βοηθήσουν τις αναπτυσσόμενες χώρες να μειώσουν τις εκπομπές τους και να αυξήσουν τη θωράκιση τους έναντι των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής.

Η δικαιοσύνη δεν θα μπορούσε να μείνει αμέτοχη, καθώς η υπογραφή και η επικύρωση της Συμφωνίας του Παρισιού οδήγησε σε μια νέα νομολογία που συμβάλλει σημαντικά στην υλοποίηση των κρατικών δεσμεύσεων και στην ενίσχυση της δράσης για την κλιματική αλλαγή. Η δημοσιότητα που δόθηκε σε μεγάλο αριθμό δικαστικών διαφορών, λειτούργησε ως μέσο πίεσης στα κράτη με στόχο να υιοθετήσουν μια πιο ενεργητική πολιτική απέναντι στη κλιματική απειλή, δίνοντας προτεραιότητα στα ανθρώπινα δικαιώματα.

Παρά την υψηλή νομική σημασία της συμφωνίας, προσμετράται ως αρνητικό το γεγονός ότι δεν προβλέπονται κυρώσεις σε περίπτωση παραβίασης των δεσμευτικών υποχρεώσεων των κρατών να λαμβάνουν τα κατάλληλα και απαραίτητα μέτρα για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής. Η έλλειψη μηχανισμών κυρώσεων σε συνδυασμό με την εθνική ελευθερία, την αυτοδέσμευση και το πνεύμα καλής θέλησης που διαπερνά τη συμφωνία, κατά μία έννοια, την αξιολογεί και είναι εν μέρει αναποτελεσματική.

Σίγουρα όμως τη καθιστά μια συμφωνία ορόσημο και ταυτόχρονα μια ισχυρή νομική βάση για αξιώσεις κατά των χωρών που αργούν να αναλάβουν δράση, επειδή κατέχει κεντρική θέση στις δικαστικές διαφορές για την κλιματική αλλαγή.

4.2 Το δικαίωμα στο περιβάλλον

Ως περιβαλλοντικό δικαίωμα νοείται κάθε διακήρυξη του ανθρώπινου δικαιώματος σε περιβαλλοντικές συνθήκες συγκεκριμένης ποιότητας. Τα ανθρώπινα δικαιώματα και το περιβάλλον είναι δύο έννοιες άρρηκτα συνδεδεμένες- τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν μπορούν να απολαμβάνονται χωρίς ένα ασφαλές, καθαρό και υγιές περιβάλλον- και η βιώσιμη περιβαλλοντική διακυβέρνηση δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς την καθιέρωση και τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η σχέση αυτή αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο, καθώς το δικαίωμα σε ένα υγιές περιβάλλον κατοχυρώνεται σε περισσότερα από 100 συντάγματα.

Υπάρχουν αρκετά καθιερωμένα ανθρώπινα δικαιώματα που σχετίζονται με το περιβάλλον. Τα περιβαλλοντικά δικαιώματα αποτελούνται από ουσιαστικά δικαιώματα (θεμελιώδη δικαιώματα) και διαδικαστικά δικαιώματα (εργαλεία που χρησιμοποιούνται για την επίτευξη των ουσιαστικών δικαιωμάτων).

Ουσιαστικά δικαιώματα είναι εκείνα στα οποία το περιβάλλον έχει άμεση επίπτωση στην ύπαρξη ή την απόλαυση του ίδιου του δικαιώματος. Τα ουσιαστικά δικαιώματα περιλαμβάνουν: τα πολιτικά δικαιώματα, όπως τα δικαιώματα στη ζωή, την ελευθερία του συνεταιρίζεσθε και την ελευθερία από διακρίσεις- τα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα, όπως τα δικαιώματα στην υγεία, την τροφή και το επαρκές βιοτικό επίπεδο- τα πολιτιστικά δικαιώματα, όπως τα δικαιώματα πρόσβασης σε θρησκευτικούς χώρους- και τα συλλογικά δικαιώματα που επηρεάζονται από την περιβαλλοντική υποβάθμιση, όπως τα δικαιώματα των αυτοχθόνων πληθυσμών.

Τα διαδικαστικά δικαιώματα προβλέπουν τα τυπικά βήματα που πρέπει να ακολουθηθούν για την επιβολή των νομικών δικαιωμάτων. Τα διαδικαστικά δικαιώματα περιλαμβάνουν 3 θεμελιώδη δικαιώματα πρόσβασης: πρόσβαση στην πληροφόρηση, συμμετοχή του κοινού και πρόσβαση στη δικαιοσύνη.⁶¹

Η έννοια της προστασίας του δικαιώματος στο περιβάλλον συνδέεται στενά με άλλα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, όπως ενδεικτικά μπορούν να αναφερθούν, το δικαίωμα στη ζωή, την υγεία, την ποιότητα ζωής, την αξιοπρέπεια, τα δικαιώματα στο νερό και την τροφή, την ασφάλεια, την ισότητα και τη στέγαση. Ως εκ τούτου, το δικαίωμα απόλαυσης ενός υγιούς και οικολογικού περιβάλλοντος, ως συλλογικό αγαθό, μετουσιώνεται ταυτόχρονα σε ατομικό, κοινωνικό και συλλογικό δικαίωμα, γεγονός που έχει ιδιαίτερη νομική σημασία στην περίπτωση αίτησης δικαστικής προστασίας για τη διασφάλιση του. Τα κράτη, ως κύριοι αποδέκτες των περιβαλλοντικών δικαιωμάτων, καλούνται να λάβουν όλα τα μέτρα που κρίνονται κατάλληλα και απαραίτητα για να εξασφαλίσουν την ομαλή απόλαυσή του.⁶²

⁶¹ UN Environmental Programme. What are environmental rights? Διαθέσιμο στο <https://www.unep.org/explore-topics/environmental-rights-and-governance/what-we-do/advancing-environmental-rights/what>

⁶² Σερέτη, Ν.(11/1/2022).

4.3 Αξιολόγηση της κλιματικής νομολογίας

Η πρώτη παγκόσμια αξιολόγηση του περιβαλλοντικού κράτους δικαίου από τα Ηνωμένα Έθνη διαπίστωσε ότι, παρά τον πολλαπλασιασμό των περιβαλλοντικών νόμων κατά 38 φορές από το 1972, η αδυναμία πλήρους εφαρμογής και επιβολής των νόμων αυτών αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις για τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής, τη μείωση της ρύπανσης και την πρόληψη της εκτεταμένης απώλειας ειδών και οικοτόπων. Ενώ υπάρχουν ακόμη κενά σε πολλούς από τους νόμους, η ουσιαστική αύξηση των περιβαλλοντικών νόμων ήταν δραματική.^{63,64}

Το θέμα της κλιματικής αλλαγής δείχνει να κερδίζει όλο και περισσότερο έδαφος στη διεθνή σκηνή υπό την οπτική γωνία των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Σε αυτό το πλαίσιο, η δικαιοσύνη για το κλίμα έχει αναπτυχθεί ως μια τάση σε ολόκληρο τον κόσμο, όπου πολίτες, άτομα, ΜΚΟ και οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών προσφεύγουν στα δικαστήρια, ζητώντας να εξεταστούν τα δικαιώματά τους κατά περίπτωση για να διαπιστωθεί κατά πόσον παραβιάζονται από την παράλειψη ανάληψης επαρκών δράσεων και μέτρων όσον αφορά την κλιματική αλλαγή.⁶⁵ Στο Παράρτημα «Ε» παρουσιάζονται μια σειρά από υποθέσεις που απασχόλησαν τα εθνικά και διεθνή δικαστήρια και δημιούργησαν νομικά δεδικασμένα για την εθνική και διεθνή έννομη τάξη.

4.4 Ελλάδα: Οι νομοθετικές παρεμβάσεις σε κρίσιμους τομείς⁶⁶

Το Υπουργικό Συμβούλιο συνεδρίασε στις 4/11/2021 υπό την Προεδρία του Πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη για να συζητήσει τις νομοθετικές πρωτοβουλίες των Υπουργείων Περιβάλλοντος, Υγείας, Δικαιοσύνης, Οικονομικών και του Υπουργού Επικρατείας, κατά τη διάρκεια της οποίας οι αρμόδιοι Υπουργοί παρουσίασαν τις προτεινόμενες κυβερνητικές παρεμβάσεις για την κλιματική αλλαγή.

Η παρέμβαση που αφορά την κλιματική αλλαγή θεσπίζει ένα πλαίσιο για τη βαθμιαία και μόνιμη ελάττωση των εκπομπών που προέρχονται από την ανθρώπινη

⁶³ Bruch, C et al (2019). Environmental Rule of Law: First Global Report. United Nations. Διαθέσιμο στο https://www.unep.org/resources/assessment/environmental-rule-law-first-global-report?_ga=2.257643139.903324111.1648229172-1141580155.1648229172

⁶⁴ Ανώνυμος (24/1/2019). Environmental Rule of Law: First Global Report Assessment. Διαθέσιμο στο https://www.unep.org/resources/assessment/environmental-rule-law-first-global-report?_ga=2.257643139.903324111.1648229172-1141580155.1648229172

⁶⁵ Σερρέτη, Ν.(11/1/2022).

⁶⁶ Ανώνυμος (4/11/2021). Υπουργικό Συμβούλιο: Οι νομοθετικές παρεμβάσεις σε 4 κρίσιμους τομείς (άρθρο). Καθημερινή. Διαθέσιμο στο <https://m.naftemporiki.gr/story/1796642>

δραστηριότητα και την αύξηση της απορρόφησης των αερίων του θερμοκηπίου με τον πλέον αειφόρο από περιβαλλοντική άποψη, κοινωνικά δίκαιο και οικονομικά αποδεκτό τρόπο, ώστε να συμβάλει στην υλοποίηση του επιδιωκόμενου από την Ευρωπαϊκή Ένωση στόχου της κλιματικής ουδετερότητας έως το 2050. Ταυτόχρονα, ενισχύει την ελληνική προσαρμοστικότητα και την ανθεκτικότητα στο κλίμα. Οι πολιτικοί στόχοι αυτής της νομοθετικής πρωτοβουλίας είναι:

- Η πολιτική ανάδειξη του φαινομένου της κλιματικής αλλαγής με την θέσπιση διαδικασιών διακυβέρνησης που θα εμπλέκουν συστηματικά το εθνικό κοινοβούλιο.
- Η δραστηριοποίηση της κοινωνίας και του πολιτικού συστήματος στη διακυβέρνηση του κλίματος και η επαύξηση της ευαισθητοποίησης των πολιτών σε ζητήματα κλιματικής αλλαγής.
- Η ενσωμάτωση της κλιματικής διάστασης στις τομεακές πολιτικές.
- Η εμπλοκή του χρηματοοικονομικού και του διοικητικού τομέα για να επιτευχθεί ο στόχος για κλιματική ουδετερότητα.
- Η επιτάχυνση της μετάβασης προς μια κλιματικά ουδέτερη οικονομία με τέτοιο τρόπο ώστε να διευκολύνεται η ηπιότερη προσαρμογή, η πιο δίκαιη κατανομή των βαρών μεταξύ των οικονομικών τομέων αλλά και των πολιτών και η δημιουργία σημαντικών αναπτυξιακών ευκαιριών.
- Η εφαρμογή σε εθνικό επίπεδο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας σε εναρμόνιση με τον Ευρωπαϊκό Νόμο για το Κλίμα, έτσι ώστε η Ελλάδα να είναι μεταξύ των πρωτοπόρων στην εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας.
- Η κατάρτιση ενός οδικού χάρτη για τη μετάβαση της κοινωνίας και της οικονομίας στην κλιματική ουδετερότητα, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στη δημιουργία ενός κλίματος εμπιστοσύνης στην αγορά, με στόχο τη προσέλκυση επενδύσεων στους τομείς της ενέργειας.
- Η επίσπευση της απανθρακοποίησης που μετριάξει την εξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα και οδηγεί σε μεσοπρόθεσμη μείωση του ενεργειακού κόστους.

- Η αντιμετώπιση του προβλήματος της διεσπαρμένης νομοθεσίας για τα υπεράκτια αιολικά πάρκα και η ρύθμιση των εκκρεμών υποθέσεων που δημιουργήθηκαν από το προηγούμενο κατακερματισμένο νομοθετικό πλαίσιο.
- Η συμμόρφωση με την Ευρωπαϊκή Οδηγία για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας.
- Η επίτευξη των στόχων του υφιστάμενου Εθνικού Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα⁶⁷.
- Η ενίσχυση των στόχων της απολιγνιτοποίησης, καθώς και η αύξηση της διείσδυσης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, η ασφάλεια και η επάρκεια του εφοδιασμού με ηλεκτρική ενέργεια, η διαφοροποίηση του ενεργειακού μείγματος.

Σύμφωνα με τους μεσοπρόθεσμους ποσοτικούς στόχους, οι καθαρές εκπομπές πρέπει να μειωθούν κατά 55% έως το 2030 σε σύγκριση με το 1990 και κατά 80% έως το 2040 σε σύγκριση με το 1990. Μακροπρόθεσμη ποσοτική επιδίωξη είναι η Ελλάδα να αποκτήσει κλιματική ουδετερότητα το αργότερο έως το 2050, ώστε οι εκπομπές από τις πηγές και οι απορροφήσεις από τις καταβόθρες των αερίων του θερμοκηπίου να εξισορροπούνται.

Για το Εθνικό Σχέδιο Δράσης, παρουσιάστηκε το Εθνικό Σχέδιο Δράσης - Οδικός Χάρτης Κυκλικής Οικονομίας 2021-2025, το οποίο εναρμονίζεται τόσο με το εθνικό πλαίσιο όσο και με τις νεότερες οδηγίες και θεσμικές πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσης, έχει λάβει υπόψη του όλες τις σύγχρονες νομοθετικές ρυθμίσεις⁶⁸.

Το νέο σχέδιο δράσης για την κυκλική οικονομία καθορίζει τους φορείς υλοποίησης και τις διυπουργικές συνεργασίες, περιλαμβάνει με τη μορφή οδικού χάρτη 71 δράσεις για την περίοδο 2021-2025 και επιδιώκει να καταστήσει βιώσιμη και ανταγωνιστική την οικονομία της χώρας, προστατεύοντας παράλληλα το περιβάλλον.

⁶⁷ Απαιτεί αύξηση του μεριδίου της συμμετοχής των ΑΠΕ στο ενεργειακό μείγμα στο 35% έως το 2030, δηλαδή πάνω από 60% (61%-64%) ΑΠΕ στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.

⁶⁸ Το νέο νομοθετικό πλαίσιο για τα απόβλητα, την εναλλακτική διαχείριση, τα πλαστικά μιας χρήσης και τις σχετικές αναπτυξιακές στρατηγικές και πολιτικές σε τομεακό και εθνικό επίπεδο, καθώς και τα εθνικά σχέδια, ιδίως το Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων και το Εθνικό Πρόγραμμα Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων.

Συμπεράσματα

Σύγχρονη Αντίληψη Διαχείρισης Κρίσεων από Φυσικές Καταστροφές – Ολιστική Προσέγγιση - Διαλειτουργικότητα⁶⁹

Η σύγχρονη αντίληψη διαχειρίσεων κρίσεων ακολουθεί τη λογική της «ολιστικής προσέγγισης» στην οποία χρησιμοποιείται το σύνολο των διαθέσιμων μέσων και εργαλείων, ανεξάρτητα από τον χαρακτήρα τους, για να διασφαλιστεί μια συντονισμένη δράση. Στόχος είναι η μετάβαση από την «ολιστική προσέγγιση» στην «ολοκληρωμένη αντίδραση». Οι όροι «ολιστική και ολοκληρωμένη προσέγγιση», εκτιμάται ότι δεν παρουσιάζουν ουσιαστικές διαφορές και θεωρείται ότι ο πρώτος αναφέρεται στο όραμα, ενώ ο δεύτερος στην απτή υλοποίησή του. Η κύρια πρόκληση εφαρμογής της «ολιστικής προσέγγισης» αφορά την διαλειτουργικότητα, δηλαδή την «ικανότητα διαφορετικών οργανισμών, φορέων και συστημάτων να ανταλλάσσουν και να συνεκμεταλλεύονται πληροφορίες σε πραγματικό χρόνο (*real time*) και ασύγχρονα, χωρίς την επανειλημμένη παρέμβαση του χειριστή, ώστε να επιτυγχάνεται ένα συνεκτικό αποτέλεσμα. Θεωρείται ζωτικός παράγον για την διασφάλιση της επιτυχίας σε κοινές και συνδυασμένες επιχειρήσεις»⁷⁰.

Για τις ΕΔ, διαλειτουργικότητα είναι η ικανότητα συστημάτων, μονάδων ή δυνάμεων να παρέχουν και να δέχονται υπηρεσίες από άλλα συστήματα, μονάδες ή δυνάμεις και να χρησιμοποιούν αυτές τις υπηρεσίες για την από κοινού εκτέλεση αποτελεσματικών επιχειρήσεων.⁷¹

Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Διαλειτουργικότητας, αποτελεί βασικό παράγοντα προκειμένου να καταστεί δυνατός ο ψηφιακός μετασχηματισμός επειδή επιτρέπει στους διοικητικούς φορείς να ανταλλάσσουν ηλεκτρονικά σημαντικές πληροφορίες με τρόπους που γίνονται κατανοητοί από όλα τα μέρη.⁷²

⁶⁹ Κανδηράκης, Ι κ.α. (2021), (σελ. 58-60).

⁷⁰ Κολοβός, Α. (2020). *Κρίση στον Έβρο: Η Ολιστική Προσέγγιση και οι Προκλήσεις για Ολοκληρωμένη Δράση* (ΕΛΙΑΜΕΠ, ΚΕΙΜΕΝΟ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ Νο.31/2020). Διαθέσιμο στο <https://www.eliamep.gr/publication/κρίση-στον-έβρο-η-ολιστική-προσέγγιση/>

⁷¹ ΔΚ 2-1 ΓΕΕΘΑ 2012 και Δόγμα Διακλαδικών Επιχειρήσεων

⁷² Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2017). *Ευρωπαϊκό πλαίσιο διαλειτουργικότητας – Στρατηγική εφαρμογής* (COM(2017) 134 final). Διαθέσιμο στο [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/api/files/COM\(2017\)134_0/de0000000204580?rendition=false](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/api/files/COM(2017)134_0/de0000000204580?rendition=false)

Η διαλειτουργικότητα ως προς τη διαχείριση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης / καταστροφών εξετάζεται και αναλύεται σε 4 επίπεδα:^{73,74}

α. Την θεσμική διαλειτουργικότητα, που αφορά τις νομικές διατάξεις ρύθμισης της λειτουργίας των εμπλεκόμενων φορέων στις φάσεις διαχείρισης της κρίσης,

β. Την οργανωσιακή διαλειτουργικότητα, που αναφέρεται στον καθορισμό στόχων, τη διαμόρφωση διαδικασιών και την επίτευξη συνεργασίας των φορέων που επιδιώκουν ανταλλαγή πληροφοριών και ίσως έχουν διαφορετικές εσωτερικές δομές και διαδικασίες,

γ. Τη σημασιολογική διαλειτουργικότητα, η οποία αναφέρεται στη διασφάλιση της κοινής κατανόησης της σημασίας / έννοιας της πληροφορίας που ανταλλάσσεται από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς και επιτυγχάνεται με την υιοθέτηση κοινής ορολογίας, και τέλος,

δ. Τη τεχνική διαλειτουργικότητα που αφορά την ικανότητα μεταφοράς και χρησιμοποίησης της πληροφορίας με αποτελεσματικό τρόπο μεταξύ των συστημάτων των εμπλεκόμενων φορέων. Αφορά σε τεχνικές προδιαγραφές για την αποθήκευση, μεταφορά, παρουσίαση και ασφάλεια δεδομένων και υπηρεσιών.

Το πλαίσιο διαλειτουργικότητας είναι η συμφωνημένη προσέγγιση στη διαλειτουργικότητα από τους οργανισμούς που επιθυμούν να συνεργαστούν και πρέπει να καθορίζει τη μορφή των πληροφοριών και τον τρόπο ανταλλαγής, πρόσβασης και αναζήτησης των πληροφοριών. Εφαρμόζει και απαιτεί τη χρήση προτύπων κωδικοποιήσεων, επικοινωνίας, ασφαλείας και αρχιτεκτονικής.

Σύμφωνα με την παραπάνω ανάλυση, η οργανωσιακή / οργανωτική διαλειτουργικότητα θέτει τα θεμέλια της επικοινωνίας και συνεργασίας μεταξύ διαφορετικών οργανισμών / υπηρεσιών. Επίσης, προσδιορίζονται ο σκοπός και η ανάγκη της συνεργασίας, οι επιχειρησιακές επαφές μεταξύ των οργανισμών, τα καθήκοντα κάθε στελέχους, ποιες θα είναι οι πληροφορίες που θα ανταλλάσσονται μεταξύ των οργανισμών και τέλος οι κανόνες που θα διέπουν τη διαδικασία της

⁷³ Αθανασιάδου, Ε (2020). *Διαχείριση Φυσικών Καταστροφών*, (διπλωματική εργασία), (σελ.287-288). Πάτρα: ΕΑΠ. Διαθέσιμο στο <https://apothesis.eap.gr/handle/repo/48566>

⁷⁴ Βλέπε Γράφημα 8, Παραρτήματος «Α».

συνεργασίας, οι οποίοι περιλαμβάνουν αφενός τη συμφωνία μεταξύ των οργανισμών / υπηρεσιών, όσον αφορά τις υποχρεώσεις τους (π.χ ασφάλεια και ποιότητα δεδομένων, απόκριση, κλπ), αφετέρου το νομικό πλαίσιο που προβλέπεται να διέπει τις διαδικασίες παροχής υπηρεσιών.

Έτσι, η οργανωτική διαλειτουργικότητα διασφαλίζει ότι οι ενδιαφερόμενοι γνωρίζουν γιατί επικοινωνούν, ποια τμήματα ή ρόλοι είναι κυρίως υπεύθυνοι για την επικοινωνία και ποιες πληροφορίες πρόκειται να ανταλλάξουν. Στη συνέχεια, σε επίπεδο σημασιολογικής διαλειτουργικότητας, ορίζονται η μορφή και τα χαρακτηριστικά που θα πρέπει να έχουν οι προς ανταλλαγή πληροφορίες και σε επίπεδο τεχνικής διαλειτουργικότητας, οι τεχνολογίες και τα πρότυπα που χρησιμοποιούνται για την ανταλλαγή πληροφοριών. Ως εκ τούτου, η αδυναμία εξασφάλισης οργανωσιακής διαλειτουργικότητας μεταξύ οργανισμών, καθιστά τη διαλειτουργικότητα μεταξύ τους στο σύνολό της αδύνατη.

Το βασικό μοντέλο επιπέδων διαλειτουργικότητας μεταξύ συστημάτων / διαφορετικών οργανισμών αναπαρίσταται στο Γράφημα 8, Παραρτήματος «Α».

Η κύρια πρόκληση που προκύπτει στη διαχείριση μίας κρίσης, όπου συνεργάζονται φορείς που διαθέτουν διαφορετική οργανωσιακή κουλτούρα, αρμοδιότητες, ορολογία και μέσα, είναι η διαλειτουργικότητα. Η διαλειτουργικότητα θεωρείται διεθνώς βασικός παράγοντας για την εξασφάλιση της επιτυχίας σε μικτές και κοινές επιχειρήσεις.

Επομένως μια πραγματικότητα που πρέπει να αντιμετωπιστεί είναι η απαίτηση διαλειτουργικότητας μεταξύ των ΕΔ, των ΣΑ και των φορέων Πολιτικής Προστασίας.

Ένα κλασικό παράδειγμα διαλειτουργικότητας έχει ήδη εφαρμοστεί από το Υπουργείο Άμυνας. Από την εποχή της ειρήνης, τα τρία κέντρα επιχειρήσεων των κλάδων των ΕΔ (ΣΞ, ΠΝ, ΠΑ) έχουν ενσωματωθεί στο Εθνικό Κέντρο Επιχειρήσεων του ΓΕΕΘΑ (ΕΘΚΕΠΙΧ), με σκοπό τη δημιουργία ενός αξιόπιστου διακλαδικού Συστήματος Διοικήσεως και Ελέγχου επιχειρήσεων.

Παρόλο που έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος από τους οργανισμούς του ΟΗΕ, της ΕΕ και του ΝΑΤΟ, είναι γεγονός ότι έχουν ακόμη πολύ δρόμο να διανύσουν στην ανάπτυξη εσωτερικά συνεκτικών επιχειρησιακών εννοιών. Βλέπουμε

δηλαδή οργανισμούς όπως τα Ηνωμένα Έθνη και την ΕΕ να υποφέρουν από εσωτερική, θεσμική και διυπηρεσιακή αντιπαλότητα, αλλά και τα ίδια τα κράτη να υποφέρουν από διαφωνίες και κατακερματισμό στο εσωτερικό τους⁷⁵. Επιπλέον, υπάρχει ακόμη ένα ιδεολογικό χάσμα μεταξύ των πολιτικών / στρατιωτικών παραγόντων από τη μία πλευρά και των ανθρωπιστικών οργανώσεων από την άλλη. Αυτό το χάσμα διατρέχει τόσο τον ΟΗΕ όσο και την ΕΕ και δυνητικά εμποδίζει την προσπάθεια του ΝΑΤΟ να φέρει τις ανθρωπιστικές οργανώσεις στην Ολοκληρωμένη Προσέγγισή του. Παρόλα αυτά, ένας τομέας όπου έχουν ήδη επιτευχθεί πολλά είναι η επίτευξη μιας λειτουργικής κουλτούρας συνεργασίας η οποία είναι πολύ πιο σημαντική στις σχέσεις μεταξύ διεθνών οργανισμών, παρά την εμμονή στην επίσημη και αυστηρή οργανωσιακή δομή και διάρθρωση των διαδικασιών τους. Αυτή η κουλτούρα εδράζεται στην διαλειτουργικότητα και όταν διατρέχει με αμφίδρομη φορά το στρατηγικό μέχρι το τακτικό επίπεδο δίνει τα καλύτερα αποτελέσματα. Τα άτομα που εργάζονται σε διεθνείς οργανισμούς με αυτόν τον τρόπο εξοικειώνονται με την Ολιστική Προσέγγιση⁷⁶, η οποία τελικά είναι περισσότερο μια νοοτροπία παρά ένας επίσημος τρόπος εργασίας.

Η ανταλλαγή πληροφοριών και η διαλειτουργικότητα αναγνωρίζονται ως ζωτικής σημασίας παράγοντες σε ένα σύνθετο λειτουργικό περιβάλλον. Η οργανωτική δομή για τη διαχείριση κρίσεων στα παραπάνω παραδείγματα έχει σχεδιαστεί για συνεργασία και ομαλή ανταλλαγή πληροφοριών. Σε αυτό το σημείο η διαλειτουργικότητα υπερβαίνει την δομική τάση των οργανισμών να υπερασπίζονται το δικό τους όραμα, αποστολή και δραστηριότητες. Για να καταστεί δυνατή η αποτελεσματική δράση, οι πληροφορίες θα πρέπει να ρέουν ομαλά, τόσο εσωτερικά σε έναν οργανισμό όσο και μεταξύ των οργανισμών. Η χρήση νεωτεριστικών πληροφορικών συστημάτων απλούστευσε και επιτάχυνε τη λήψη αποφάσεων και προώθησε τη διαλειτουργικότητα. Παράλληλα διαπιστώνεται ότι ο σχεδιασμός για την διαλειτουργικότητα θα πρέπει να ξεκινά με την ανταλλαγή αξιολογήσεων των διαδικασιών και εσωτερικών διεργασιών για την αντιμετώπιση μιας κρίσης. Με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται η διάχυση της κουλτούρας μεταξύ των οργανισμών και η

⁷⁵ Rintakoski, K., & Autti, M., (2008). *Comprehensive Approach: Trends, Challenges and Possibilities for Cooperation in Crisis Prevention and Management* (σ.19). Ελσίνκι: Finish Ministry of Defence.

Διαθέσιμο στο [https://www.defmin.fi/files/1316/Comprehensive_Approach - Trends_Challenges_and_Possibilities_for_Cooperation_in_Crisis_Prevention_and_Management.pdf](https://www.defmin.fi/files/1316/Comprehensive_Approach_-_Trends_Challenges_and_Possibilities_for_Cooperation_in_Crisis_Prevention_and_Management.pdf)

⁷⁶ Rintakoski, K., & Autti, M., (2008), (σ.19-23).

διαρκώς μεταβαλλόμενη κατάσταση στο έδαφος και μεταξύ όλων των παικτών αντιμετωπίζεται με ευέλικτο και προσαρμοστικό τρόπο, αλλά και με συν αντίληψη. Η σημασία αυτής της πρακτικής έχει γίνει αντιληπτή και φαίνεται ότι οι κυβερνήσεις επιδιώκουν να εξασφαλίσουν εθνική και διεθνή διαλειτουργικότητα, καθώς και μεταξύ διεθνών οργανισμών.

Για τη διεθνή κοινότητα η διαλειτουργικότητα δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά μέσο για έναν σκοπό. Ο στόχος δεν είναι να δημιουργηθούν καινούργιες δομές και ιεραρχίες, αλλά να επιτευχθούν καλύτερα αποτελέσματα και να επιλυθεί μια κρίση με βιώσιμο τρόπο. Αυτό που δείχνει η διεθνής πρακτική και που είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί είναι ότι ένας οργανισμός ή οντότητα δεν μπορεί πλέον να διαχειριστεί μόνος του μια κρίση. Επιβάλλεται λοιπόν η συναντίληψη από πλευράς ηγεσίας και συστήματος διαχείρισης κρίσεων σχετικά με την αποστολή, τον τρόπο λειτουργίας και τις δυνατότητες όλων των συμμετεχόντων. Η Ολοκληρωμένη Προσέγγιση για την πρόληψη και διαχείριση κρίσεων περνάει μέσα από τη διαλειτουργικότητα για τον εντοπισμό ρεαλιστικών τρόπων και μέσων για την ανάπτυξη ευέλικτων και προσαρμοστικών μηχανισμών, εργαλείων και διαδικασιών. Η συνεργατική ανάπτυξη μιας συνολικής προσέγγισης μπορεί και πρέπει να επιδιωχθεί σε διαφορετικά και παράλληλα επίπεδα.

Η Ολιστική Προσέγγιση αφορά την ανάπτυξη μηχανισμών και πολιτικών κατανόησης, ανταλλαγής και συνεργασίας, τόσο κάθετα μεταξύ εθνών και διεθνών οργανισμών, όσο και οριζόντια μεταξύ εθνών και μεταξύ οργανισμών. Η δημιουργία κουλτούρας εμπιστοσύνης και γνώσης μεταξύ των εμπλεκόμενων σε πιθανή κρίση αποτελεί προτεραιότητα για τους οργανισμούς και τα κράτη που αναφέραμε. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην φάση της συγκρότησης και της εκπαίδευσης ώστε πριν από την ανάπτυξη στο πεδίο να γεφυρώσουν τα πολιτιστικά εμπόδια και τις δυσλειτουργικές δομές. Είναι απαραίτητο να ενσωματωθούν η συνοχή και η συνέργεια ως βασικές αξίες στα εθνικά συστήματα διαχείρισης κρίσεων, κατά τα πρότυπα που προαναφέρθηκαν. Με αυτό τον τρόπο θα αναπτυχθεί μια αληθινή κουλτούρα συνεργασίας και θα ενισχυθεί η συνοχή του συνόλου της Κυβέρνησης και των Υπηρεσιών της. Αυτό μπορεί για παράδειγμα να επιτευχθεί εάν νομοθετηθεί και αποτελέσει κριτήριο διαλειτουργικότητας η εναρμόνιση των πολιτικών, των στρατηγικών και των σχεδίων πολιτικής προστασίας. Η εφαρμογή τους σε όλα τα επίπεδα θα μπορούσε να εξασφαλιστεί μέσω της συμπερίληψης της συνοχής και των

ενδεικτών διαλειτουργικότητας ως υποχρεωτικά στοιχεία αναφοράς και κριτήρια αξιολόγησης. Ένα χαρακτηριστικό δείγμα μεταστροφής της οργανωσιακής κουλτούρας θα είναι η μετακίνηση από το «need to know» στο «need to share». Χρειαζόμαστε περισσότερο δικτυοκεντρική οργάνωση παρά ιεραρχική.

Ένα κοινό στρατηγικό πλαίσιο είναι προαπαιτούμενο για τον σχεδιασμό και προγραμματισμό στα κατώτερα επίπεδα ανά δομή ή οργανισμό. Δεν μπορούμε να επιδιώκουμε τη συνέργεια εάν δεν έχουμε κοινό στρατηγικό πλαίσιο. Εάν θέλουμε να επιτύχουμε μια ολοκληρωμένη προσέγγιση, ένα από τα πρώτα πράγματα που θα πρέπει να κάνουμε όταν ανταποκρινόμαστε σε οποιεσδήποτε κρίσεις, είναι να δίνουμε προτεραιότητα στην ανάπτυξη μιας κοινής στρατηγικής. Στη διεθνή πρακτική φαίνεται πως έχει εδραιωθεί αυτή η αντίληψη καθώς βλέπουμε τη διάχυση της από το στρατιωτικό κομμάτι (NATO) σε άλλους οργανισμούς (ΕΕ). Μάλιστα η διεθνής τάση οδεύει προς αναζήτηση διυπηρεσιακών και διακλαδικών τρόπων ενεργητικής πρόληψης παρά αντιμετώπισης των κρίσεων. Για το λόγο αυτό η διαλειτουργικότητα είναι το κύριο ζητούμενο σε κάθε άσκηση ή καθημερινή αλληλεπίδραση.

Δεν υπάρχουν τέλειες δομές για Ολιστική Προσέγγιση, ούτε απαιτείται η προμήθεια πανομοιότυπου εξοπλισμού για την επίτευξη της διαλειτουργικότητας. Τι λειτουργεί καλύτερα για ένα συγκεκριμένο κράτος ή διεθνή οργανισμό θα εξαρτηθεί από τη συνταγματική του δομή και τους ισχύοντες κανόνες. Ομοίως, δεν υπάρχει «ένα μέγεθος για όλους» στην αντιμετώπιση μια κρίσης, καθώς οι δομές πρέπει να προσαρμοστούν στις τοπικές ιδιαιτερότητες για να επιτύχουν. Ένας χρυσός κανόνας είναι ότι η λειτουργικότητα πρέπει να πρωτανεύει στην οργάνωση και η ευελιξία στην ηγεσία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτέλεσε η υγειονομική κρίση που έπληξε και πλήττει την ανθρωπότητα. Η διεθνής πρακτική δεν καθιέρωσε ένα πρότυπο προς υιοθέτηση, αλλά πρόβαλε τα «εργαλεία» και τα υγειονομικά πρωτόκολλα τα οποία προσαρμόστηκαν και προσαρμόζονται ακόμα από τα εθνικά συστήματα διαχείρισης κρίσεων.

Σε επίπεδο διαχείρισης, οι εθνικές κυβερνήσεις και οι διεθνείς οργανισμοί μπορούν να λάβουν συγκεκριμένα και πρακτικά βήματα που συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων στα άλλα επίπεδα. Η Ολιστική Προσέγγιση είναι μια σημαντική διαδικασία και η οργανωτική μάθηση και η σωρευτική γνώση χρειάζονται χρόνο για

να αναπτυχθούν. Με όπλο τη διαλειτουργικότητα προχωράμε στον πειραματισμό, την εκπαίδευση, την αξιολόγηση, την έρευνα και την ανάπτυξη ώστε να δημιουργήσουμε δυνατότητες και εργαλεία που χτίζουν τη συνολική προσέγγιση από τη βάση προς την κορυφή.

Συνοψίζοντας, οι λειτουργίες που θα πρέπει να επιτελεί ένα διαλειτουργικό σύστημα χειρισμού κρίσεων είναι Διοίκηση και Έλεγχος (C²), επεξεργασία πληροφοριών (Intelligence)⁷⁷, διοικητική μέριμνα (Sustainment) και προστασία (Protection). Οι αποφάσεις λαμβάνονται σύμφωνα με τον βρόγχο διαδικασίας λήψεως απόφασης του John Boyd, ο οποίος περιλαμβάνει 4 διακριτές λειτουργίες: Παρατήρηση- Προσανατολισμός – Απόφαση – Δράση (Observation – Orientation – Decision – Action - OODA). Η παρατήρηση αφορά τη συγκέντρωση ανεπεξέργαστων πληροφοριών που λαμβάνονται από τους διαθέσιμους αισθητήρες. Ο προσανατολισμός αφορά την εξαγωγή συμπερασμάτων μέσω της επεξεργασίας των πληροφοριών της παρατήρησης. Ακολουθεί η απόφαση για τις ενέργειες που πρέπει να γίνουν και η υλοποίησή τους.

Η χρήση αλγορίθμων τεχνητής νοημοσύνης παρέχει αυξημένες δυνατότητες για γρηγορότερη και αποδοτικότερη εκτέλεση βρόχων OODA, με αποτέλεσμα τη παραγωγή πολλαπλών επιλογών δράσης από το σύστημα διοικήσεως (Course of Action - CoA). Επίσης, η χρήση των μη επανδρωμένων οχημάτων (όπως UAVs) και η τεχνολογία (υπολογιστική δύναμη συστημάτων, χωρητικότητα διαδικτύου) βελτιώνει την συλλογή-/επεξεργασία δεδομένων και την σύνθεση / διανομή κοινής επιχειρησιακής και τακτικής εικόνας από και προς τα κέντρα χειρισμού κρίσεων και των μονάδων αντιμετώπισης στο θέατρο επιχειρήσεων. Αποτέλεσμα των ανωτέρω είναι η ολοκλήρωση περισσότερων βρόγχων λήψεων αποφάσεων και η παροχή εστιασμένων επιλογών. Η συνεισφορά της τεχνητής νοημοσύνης είναι καταλυτική στην διασυνδεσιμότητα όλων των αισθητήρων και μέσων επικοινωνίας με χαρακτηριστικό την προσαρμοστικότητα (optionality). Το ζητούμενο εδώ, πέρα από την ανθεκτικότητα σε επιβαρυνόμενο περιβάλλον είναι η ευελιξία του να βρίσκει εναλλακτικούς τρόπους διασύνδεσης, σε περίπτωση που κόμβοι των επικοινωνιών αποκοπούν (π.χ χρήση δορυφορικών δικτύων ή διαδεκτών). Η ευρεία χρήση UAVs παρουσιάζει 2 πλεονεκτήματα: η αγορά, συντήρηση και αναπλήρωση τους είναι

⁷⁷ Η αναγνώριση και επιτήρηση (surveillance and reconnaissance) αποτελούν μέρος της επεξεργασίας πληροφοριών (intelligence)

οικονομικότερη από τα αντίστοιχα παραδοσιακά μέσα (αεροσκάφη, ελικόπτερα ,κ.α) και η χρήση τους δεν εμπεριέχει την επικινδυνότητα απώλειας ανθρώπινης ζωής.

Συμπερασματικά, η ευρεία χρήση της τεχνητής νοημοσύνης και των μη επανδρωμένων συστημάτων αυξάνει την αποδοτικότητα του συστήματος Διαχείρισης κρίσεων και μειώνει το οικονομικό κόστος και τον κίνδυνο ανθρώπινων απωλειών.

Συμπεράσματα Εφαρμογής Εθνικού Συστήματος Διαχείρισης Κρίσεων ΙΙΙ

Σε Εθνικό επίπεδο, οι θεωρητικές προβλέψεις του νέου σχετικά νόμου υπ' αριθμόν 4662/2020 είναι εναρμονισμένες με τη συνολική στρατηγική της ΕΕ που αφορά την Πολιτική Ασφάλειας και την διαλειτουργικότητα. Το ευρωπαϊκό πλαίσιο διαλειτουργικότητας λειτούργησε ως σημείο αναφοράς σε ολόκληρη την Ένωση και πέρα από αυτή, και αποτέλεσε τη βάση των περισσότερων εθνικών πλαισίων και στρατηγικών διαλειτουργικότητας.

Η υλοποίηση των προβλέψεων του νόμου απαιτεί χρόνο και δεν είναι εύκολη, καθώς επηρεάζει μεγάλο αριθμό φορέων με διαφορετική διοικητική υπαγωγή, εκπαίδευση και οργανωτική κουλτούρα.

Οι επιμέρους ρόλοι και αρμοδιότητες των εμπλεκόμενων φορέων της Πολιτικής Προστασίας⁷⁸ ανά κίνδυνο καταστροφής είναι διακριτές σε γενικές γραμμές. Υπάρχουν όμως περιπτώσεις διαχείρισης κρίσεων, όπως αυτές που περιγράφονται στο Παράρτημα «ΣΤ», όπου διαπιστώθηκαν ασάφειες⁷⁹, αποσυντονισμός, επικαλύψεις, δυσλειτουργίες και παρεξηγήσεις μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων με αρνητικό αντίκτυπο στην αποτελεσματικότητα διαχείρισης των κινδύνων καταστροφών, οι οποίες είχαν ως κύρια αίτια έναν ή συνδυασμό των ακόλουθων παραγόντων:⁸⁰

α. το πλήθος των εμπλεκόμενων φορέων με την πολιτική προστασία και τη διαχείριση κινδύνων καταστροφών,

β. το πλήθος των εμπλεκόμενων φορέων με το δυναμικό και τα μέσα πολιτικής προστασίας,

⁷⁸ Κεντρικά Όργανα, Υπουργεία, Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας, Αποκεντρωμένη Διοίκηση, Περιφέρεια, Δήμος.

⁷⁹ Π.χ., κατά τη κρίση «Ελπίδα» διαπιστώθηκε ότι υπήρχαν «γκρίζες ζώνες», περιοχές για τις οποίες κανείς δεν ήταν υπεύθυνος (βλ. Λεωφόρος Κατεχάκη).

⁸⁰ Κανδηράκης, Ι κ.α. (2021), (σελ.58).

γ. τη συγχώνευση – κατάτμηση – κατάργηση – επανασύσταση Υπουργείων και λοιπών Υπηρεσιών της Δημόσιας Διοίκησης,

δ. την οικονομική κρίση των τελευταίων ετών με τις περικοπές στη χρηματοδότηση του δυναμικού και των μέσων πολιτικής προστασίας,

ε. τη μη ταύτιση των χωρικών ορίων αρμοδιοτήτων των επιχειρησιακά εμπλεκόμενων φορέων (πυροσβεστικό σώμα, ελληνική αστυνομία, ΕΚΑΒ) με τα χωρικά όρια των διοικητικών δομών των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων.

Για τη δημιουργία μιας κοινής «επιχειρησιακής εικόνας» μεταξύ των διαφορετικών φορέων είναι απαραίτητη η πρόσβαση σε ακριβείς και έγκαιρες πληροφορίες που οδηγούν σε έγκαιρη προειδοποίηση και αντίδραση με μια αποδοτικότερη χρήση των περιορισμένων πόρων.⁸¹

Συμπεράσματα Επισκόπησης Κίνδυνων της ΕΕ⁸²

Η αντιμετώπιση των βασικών αιτιών του κινδύνου είναι απαραίτητη για τη μακροπρόθεσμη πρόληψη των απωλειών ζωής, των ζημιών σε υποδομές, της οικονομίας, του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η ΕΕ εντείνει τη δράση της για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, οι οποίες οδηγούν σε κίνδυνο καταστροφών, εκτός από το ότι προκαλούν πολλά άλλα επιζήμια αποτελέσματα. Στο επίκεντρο αυτής της δράσης βρίσκεται η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, η οποία εγκρίθηκε από την Επιτροπή τον Δεκέμβριο του 2019⁸³ και περιέχει ένα σύνολο πολιτικών και νομοθετικών πρωτοβουλιών που στοχεύουν στο να γίνει η Ευρώπη η πρώτη κλιματικά ουδέτερη, ανθεκτική στο κλίμα και περιβαλλοντικά βιώσιμη ήπειρος τις επόμενες δεκαετίες. Ως μέρος της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, η Επιτροπή πρότεινε τον πρώτο

⁸¹ Κολοβός, Α. (2020).

⁸² European Commission (23/7/2021) Staff Working Document Overview of natural and man-made disaster risks the European Union may face. Διαθέσιμο στο <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/89fcf0fc-edb9-11eb-a71c-01aa75ed71a1>

⁸³ Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία. COM (2019) 640 final. Διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0640&from=EN>

κλιματικό νόμο της ΕΕ⁸⁴ που κατοχυρώνει τον στόχο της ΕΕ για την κλιματική ουδετερότητα - μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στο μηδέν το 2050.⁸⁵

Η εν λόγω πρόταση σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και είναι σύμφωνη με τις αρχές που έχουν αναγνωριστεί από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πιο συγκεκριμένα, συμβάλλει στην υλοποίηση του επιδιωκόμενου στόχου για την επίτευξη υψηλού επιπέδου προστασίας του περιβάλλοντος σύμφωνα με την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, όπως αυτή καθορίζεται στο άρθρο 37 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο διασυνοριακός χαρακτήρας του κινδύνου καταστροφών, η αυξημένη πολυπλοκότητα και η ανάδυση νέων απειλών επιβάλλουν μεγαλύτερη συνεργασία μεταξύ των κρατών και των σχετικών φορέων, σε όλα τα στάδια της διαχείρισης του κινδύνου. Η Επιτροπή προτείνει έναν νέο εθελοντικό μηχανισμό για την επίλυση των νομικών και διοικητικών εμποδίων που δυσχεραίνουν τη διασυνοριακή συνεργασία.⁸⁶ Για το λόγο αυτό, η Επιτροπή εξέδωσε μια ανακοίνωση με τίτλο "Ενίσχυση της ανάπτυξης και της συνοχής στις παραμεθόριες περιοχές της ΕΕ" ("Ανακοίνωση για τις παραμεθόριες περιοχές"). Στην ανακοίνωση προσδιορίζονται μέθοδοι με τους οποίους η ΕΕ και τα κράτη μέλη της μπορούν να μειώσουν την πολυπλοκότητα, τη διάρκεια και το κόστος των διασυνοριακών δραστηριοτήτων και να προωθήσουν τη συγκέντρωση υπηρεσιών στα εσωτερικά σύνορα. Επίσης, εξετάζεται τι είναι απαραίτητο να βελτιωθεί για να διασφαλιστεί ότι οι επιχειρήσεις και οι κάτοικοι στις παραμεθόριες περιοχές μπορούν να επωφεληθούν πλήρως από τις ευκαιρίες και στις δύο πλευρές των συνόρων. Η ανακοίνωση προκρίνει ένα πλάνο δράσης 10 σημείων, ένα από τα οποία αφορά συγκεκριμένα τα νομικά και διοικητικά εμπόδια στα σύνορα.⁸⁷

⁸⁴ Πρόταση: Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση πλαισίου με στόχο την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1999 (ευρωπαϊκός νόμος για το κλίμα). COM (2020) 80 final. Διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020PC0080>

⁸⁵ Οι βασικοί τομείς δράσης της ΕΕ για να επιτύχει την Πράσινη Μετάβαση απεικονίζονται σχηματικά στην Εικόνα 6 Παραρτήματος «Α».

⁸⁶ Πρόταση: Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση μηχανισμού αντιμετώπισης νομικών και διοικητικών εμποδίων σε διασυνοριακό πλαίσιο. COM(2018) 373 final. Διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018PC0373&from=EN>

⁸⁷ Στο πλαίσιο της παρούσας ανακοίνωσης, συνοριακό εμπόδιο δεν είναι μόνο ένας περιορισμός της ελεύθερης κυκλοφορίας, όπως ορίζεται από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, αλλά και νόμος, κανόνας ή

Επομένως, είναι εύλογη η εκτίμηση ότι τα νομικά εμπόδια (ιδίως όσα αφορούν τις υπηρεσίες υγείας, τους εργασιακούς κανονισμούς, τους φόρους, την ανάπτυξη των επιχειρήσεων) και τα εμπόδια που σχετίζονται με τη διαφορετικότητα των διοικητικών νοοτροπιών και των εθνικών νομικών πλαισίων δεν είναι εύκολο να αντιμετωπιστούν μόνο στο πλαίσιο των προγραμμάτων (επειδή απαιτούν αποφάσεις που δεν υπάγονται στις δομές διαχείρισης των προγραμμάτων και των έργων). Υπάρχουν ήδη ορισμένοι μηχανισμοί αποτελεσματικής διασυνοριακής συνέργειας σε διακυβερνητικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.⁸⁸

Βάσει του άρθρου 6 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η Ένωση έχει αναγνωρίσει τις αρχές, τις ελευθερίες και τα δικαιώματα που περιλαμβάνονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο οποίος έχει την ίδια νομική ισχύ με τις Συνθήκες. Επιπροσθέτως, τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως τα κατοχυρώνει η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών και όπως εκπηγάζουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, συνιστούν γενικές αρχές Ευρωπαϊκού Δικαίου. Η παρούσα πρόταση αφορά έναν νομικό μηχανισμό για την αντιμετώπιση των συνοριακών νομικών εμποδίων και, ως εκ τούτου, απευθύνεται κυρίως στις αρχές των κρατών μελών. Οι πολίτες αναμένεται να ωφεληθούν από τις λύσεις που θα συμφωνούνται. Η αντιμετώπιση των συνοριακών νομικών εμποδίων βάσει της παρούσας πρότασης αναμένεται να βοηθήσει τους πολίτες που ζουν σε παραμεθόριες περιοχές να ασκούν τα θεμελιώδη δικαιώματά τους.⁸⁹

διοικητική πρακτική που παρεμποδίζει τις εγγενείς δυνατότητες μιας παραμεθόριας περιοχής, όταν έχει επίδραση εκατέρωθεν των συνόρων.

⁸⁸ Νίκου, Μ. (2019). Ευρωπαϊκοί Όμιλοι Εδαφικής Συνεργασίας (ΕΟΕΣ) σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Προοπτικές και ευκαιρίες, (διπλωματική εργασία), (σελ.38). Κόρινθος: Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου. Διαθέσιμο στο <https://amitos.library.uop.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/5430/819-2019%20ΝΙΚΟΥ%20ΜΑΡΙΑ.pdf?cv=1&isAllowed=y&sequence=1>

⁸⁹ Αυτό αφορά ιδίως το δικαίωμα προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (άρθρο 8), το δικαίωμα στην εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης στην επαγγελματική και συνεχή κατάρτιση (άρθρο 14), την ελευθερία επιλογής επαγγέλματος και το δικαίωμα προς εργασία (άρθρο 15), και ιδίως την ελευθερία του ατόμου να αναζητά απασχόληση, να εργάζεται, να ασκεί το δικαίωμα εγκατάστασης και να παρέχει υπηρεσίες σε κάθε κράτος μέλος, την επιχειρηματική ελευθερία (άρθρο 16), την πρόσβαση στην κοινωνική ασφάλιση και την κοινωνική αρωγή (άρθρο 34), την πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη (άρθρο 35), και την πρόσβαση στις υπηρεσίες γενικού οικονομικού συμφέροντος (άρθρο 36). Συνεπώς, η πρόταση καλύπτει επίσης το ζήτημα της αποτελεσματικής νομικής προστασίας των ατόμων στις παραμεθόριες περιοχές. Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Διαθέσιμο στο <https://www.asylumlawdatabase.eu/el/content/gr-χάρτης-θεμελιωδών-δικαιωμάτων-της-ευρωπαϊκής-ένωσης>

Παραμένουν ως προτεραιότητες της ΕΕ η στρατηγική επένδυση στην πρόληψη, την ετοιμότητα και την ανθεκτικότητα. Η κρίση που προκάλεσε η επιδημία COVID-19 απέδειξε ότι αν κάθε κράτος επιχειρήσει να διαχειριστεί μόνη της τις πανδημίες, η ΕΕ θα είναι τόσο αδύναμη όσο και ο πιο αδύναμος κρίκος της. Η Ευρώπη πρέπει να προσδώσει μεγαλύτερη προτεραιότητα στην υγεία, να διαθέτει συστήματα υγείας έτοιμα να προσφέρουν περίθαλψη υψηλού επιπέδου και να είναι επαρκώς προετοιμασμένη για τη διαχείριση επιδημιών και άλλων απρόβλεπτων υγειονομικών απειλών σύμφωνα με τους Διεθνείς Υγειονομικούς Κανονισμούς (ΔΥΚ).⁹⁰

Ενώ το γενικό πλαίσιο για την ετοιμότητα, την έγκαιρη προειδοποίηση και την αντιμετώπιση υπάρχει ήδη βάσει της απόφασης αριθ. 1082/2013/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 2013, σχετικά με τις σοβαρές διασυνοριακές απειλές κατά της υγείας, η νόσος COVID-19 κατέδειξε την αναγκαιότητα να βελτιωθεί ουσιαστικά η δυνατότητα της ΕΕ να ανταποκρίνεται αποτελεσματικά σε τέτοιες σοβαρές απειλές κατά της υγείας. Το σημαντικότερο μέσο για την υλοποίηση αυτού του στόχου θα είναι ένα φιλόδοξο, αυτόνομο πρόγραμμα, με την ονομασία "EU4Health", το περίγραμμα του οποίου παρατίθεται στο παράρτημα "Δ".⁹¹

Η ΕΕ πρέπει να ενισχύσει τη συλλογική της ικανότητα και δυνατότητα να ανταποκρίνεται σε διασυνοριακές καταστροφές με μεγάλο αντίκτυπο. Σημαντικά βήματα για την αντιμετώπιση αυτής της ανησυχίας σε επίπεδο ΕΕ ελήφθησαν με τη μεταρρύθμιση του 2019 του UCPM ενισχύοντας την Ευρωπαϊκή δεξαμενή της Πολιτικής Προστασίας, δημιουργώντας το δίκτυ ασφαλείας rescEU και ενισχύοντας την ικανότητα της μέσω της καλύτερης ανταλλαγής πληροφοριών για τους κινδύνους που θα μπορούσαν ενδεχομένως να οδηγήσουν σε συντριπτικές καταστροφές (δηλ. διασυνοριακούς κινδύνους και κινδύνους χαμηλής πιθανότητας με υψηλή επίπτωση). Λίγο μετά τη μεταρρύθμιση, το πρόσφατα αναβαθμισμένο σύστημα διαχείρισης

⁹⁰ Διεθνής Υγειονομικός Κανονισμός (International Health Regulations) (2005), Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας.

⁹¹ Η ΕΕ για την υγεία (EU4Health). (2019). Πρόταση για τη θέσπιση προγράμματος σχετικά με τη δράση της Ένωσης στον τομέα της υγείας για την περίοδο 2021-2027 και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 282/2014. Διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A52020PC0405>

κρίσεων της Ε.Ε δοκιμάστηκε από την πρωτοφανή επείγουσα ανάγκη που προκλήθηκε από την πανδημία COVID-19.

Για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των υποδομών ζωτικής σημασίας σε φυσικούς κινδύνους και ανθρωπογενείς απειλές είναι απαραίτητο να αναληφθεί περισσότερη δράση. Ένας από τους σημαντικότερους άξονες εστίασης για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας της ΕΕ στις καταστροφές, είναι η ανθεκτικότητα των κρίσιμων υποδομών που παρέχουν ζωτικής σημασίας υπηρεσίες στην κοινωνία⁹². Επιθέσεις στον κυβερνοχώρο, τρομοκρατικές επιθέσεις, φυσικοί κίνδυνοι, και ατυχήματα, μπορούν να αναστείλουν τη διαθεσιμότητα των εν λόγω ζωτικής σημασίας υπηρεσιών. Καθώς οι απειλές κατά των υποδομών ζωτικής σημασίας αυξάνονται, η εξάρτησή μας από τις κρίσιμες υπηρεσίες και τα σημεία τρωτότητας αυξάνεται επίσης, κυρίως λόγω της αυξανόμενης πολυπλοκότητας και διασυνδεσιμότητας των σύγχρονων δικτύων κρίσιμων υποδομών. Ο ραγδαία αναπτυσσόμενος (κυρίως λόγω της εξέλιξης της τεχνολογίας και των κυβερνοεπιθέσεων) τομέας, επιτάσσει την συχνή αναθεώρηση της νομοθεσίας της ΕΕ για την προστασία των υποδομών ζωτικής σημασίας.

Με δεδομένο το αυξανόμενο οικονομικό κόστος των καταστροφών, απαιτείται η οικονομική ανθεκτικότητα σε καταστροφές.

Η ΕΕ προσφέρει μια σειρά από εργαλεία για την υποστήριξη των εργασιών ενίσχυσης της βάσης δεδομένων για τη διαχείριση κινδύνων καταστροφών. Αυτά περιλαμβάνουν το DRMKC⁹³ και το Risk Data Hub του, το Δίκτυο Γνώσης Πολιτικής Προστασίας της ΕΕ⁹⁴, το πρόγραμμα Copernicus Earth Observation και την κοινότητα των χρηστών σε ασφαλείς και ανθεκτικές κοινωνίες. Τα Κ-Μ ενθαρρύνονται να κάνουν χρήση αυτών των πρωτοβουλιών και να συνεργαστούν με την Επιτροπή για την περαιτέρω ανάπτυξή τους για να βεβαιωθεί ότι ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους.

Η μετεξέλιξη των δικαστικών διαφορών φαίνεται να αποτελεί μέρος μιας στρατηγικής με κεντρικό άξονα τα ανθρώπινα δικαιώματα και ένα αποτελεσματικό εργαλείο για να προωθηθούν οι πολιτικές για το κλίμα. Οι δικαστές, από την άλλη

⁹² Ενέργεια, νερό, τρόφιμα, επικοινωνίες, μεταφορές και υγειονομική περίθαλψη.

⁹³ Disaster Risk Management Knowledge Centre

⁹⁴ EU Civil Protection Knowledge Network

πλευρά, φαίνεται να έχουν συνειδητοποιήσει τη σημασία του προβλήματος και, παρά την έλλειψη νομοθεσίας, προσπαθούν με τις αποφάσεις τους να προσδώσουν τη διάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις δικαστικές υποθέσεις που αφορούν την κλιματική αλλαγή. Υπό μία έννοια, οι δικαστές υιοθετούν το ρόλο του "ρυθμιστή", συνεισφέροντας ουσιαστικά στην επιβεβλημένη ανάγκη να ενταθούν οι εθνικές και διεθνείς προσπάθειες για να προστατευτούν τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου από τις επιβλαβείς επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.⁹⁵

Μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα μελλοντική εξέλιξη θα αφορά στην ενδεδειγμένη συνδρομή των κρατών στην αποτελεσματική ανάπτυξη μιας εύρυθμης κοινότητας συλλογικής σύμπραξης για την αποτελεσματική προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ώστε να ενσωματωθούν στο σχεδιασμό των κρατικών τους συστημάτων προκειμένου να αντιμετωπιστούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο οι απειλές που θέτει η κλιματική αλλαγή.⁹⁶

Στην Ελλάδα δεν υφίσταται σήμερα ένα ολοκληρωμένο θεσμικό πλαίσιο μέτρων μετριασμού και προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, αλλά αποσπασματικού χαρακτήρα διατάξεις, οι οποίες δεν διασφαλίζουν ότι οδεύουμε με συγκροτημένο τρόπο προς την κλιματική ουδετερότητα. Επίσης, δεν εμπλέκονται επαρκώς όλοι οι τομείς της οικονομίας και της δημόσιας διοίκησης. Τέλος, δεν έχει εκπονηθεί οδικός χάρτης για την κλιματική ουδετερότητα έως το 2050 ούτε υφίστανται θεσμοθετημένα χρονικά ορόσημα.⁹⁷

Η αναγκαιότητα αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής και οι απαιτήσεις επεμβάσεων για την επιβράδυνση της, πρέπει να απασχολήσει περισσότερο την εθνική μας νομολογία μας, όταν κρίνει θέματα σχετικά με τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, την εγκατάσταση τόσο φωτοβολταϊκών όσο και αιολικών πάρκων στην ελληνική επικράτεια.⁹⁸

⁹⁵ Σερέτη, Ν.(11/1/2022).

⁹⁶ Σερέτη, Ν.(11/1/2022).

⁹⁷ Ανώνυμος (4/11/2022).

⁹⁸ Βενιζέλος, Ε. (4/2/2020). Χαιρετισμός Ευάγγελου Βενιζέλου στην ημερίδα που διοργάνωσαν ο Κύκλος Ιδεών για την Εθνική Ανασυγκρότηση και το Γερμανικό Πολιτικό Ίδρυμα Konrad Adenauer Stiftung με θέμα: «Κλιματική αλλαγή: Επείγουσα παράμετρος του νέου μοντέλου ανάπτυξης». Διαθέσιμο στο <https://evenizelos.gr/speeches/conferences-events/439-conferencespeech2020/6155-xairetismos-evaggelou-venizelou-stin-imerida-klimatiki-allagi-epeigousa-parametros-tou-neou-montelou-anaptyksis.html>

Οι διεθνείς συμφωνίες για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής⁹⁹ που υπογράφουν τα κράτη, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας, δεν είναι νομικά δεσμευτικές και, κατά συνέπεια, δεν ασκούν πραγματική πίεση στους ρυπαίνοντες.

Προτάσεις

Λαμβάνοντας υπ' όψη τα ανωτέρω και στο πλαίσιο βελτιστοποίησης του εθνικού μηχανισμού διαχείρισης Κρίσεων της Πολιτικής Προστασίας της χώρας μας, διατυπώνονται οι ακόλουθες προτάσεις¹⁰⁰:

α. Να εκτελούνται επιχειρησιακές ασκήσεις προσομοίωσης αντιμετώπισης καταστροφών ανά τακτά χρονικά διαστήματα με ρεαλιστικά σενάρια και συμμετοχή του συνόλου των συμμετεχόντων από όλους τους φορείς ώστε να δοκιμασθεί η ανθεκτικότητα του μηχανισμού αντιμετώπισης, να ενδυναμωθεί η διαλειτουργικότητα στα μέσα και στους φορείς από τους διαφορετικούς κλάδους των Ενόπλων Δυνάμεων, των Σωμάτων ασφαλείας και των εμπλεκόμενων φορέων πολιτικής προστασίας. Οι προσομοιώσεις καταστροφών θα πρέπει να έχουν ρεαλιστικά σενάρια, τα οποία θα πρέπει να έχουν λάβει υπόψη τους όλες οι εμπειρίες από προηγούμενα πραγματικά περιστατικά καταστροφών (lessons learned). Ο σχεδιασμός και η διεξαγωγή ασκήσεων αποτελούν την ασφαλέστερη και αποτελεσματικότερη μέθοδο για τη δοκιμασία και αξιολόγηση των υφιστάμενων σχεδίων, της επιχειρησιακής ετοιμότητας του προσωπικού και του συντονισμού των εμπλεκόμενων φορέων.

β. Να υιοθετηθεί η διαδικασία Lessons Learned—Lessons Identified του NATO (Center of Excellence) CoE. Αυτό σημαίνει ενδεδειγμένη διερεύνηση κάθε Διαχείρισης Κρίσης της ΠΠ, σε εθνικό, διεθνές και Ευρωπαϊκό επίπεδο, με σκοπό τη καταγραφή των λαθών, παραλήψεων και αμελειών της διαδικασίας αντιμετώπισης των συστημάτων Διαχείρισης Κρίσεων σε βάση δεδομένων. Ο σκοπός δεν θα πρέπει να είναι η απόδοση ευθυνών αλλά να μην επαναληφθεί το ίδιο λάθος στη διαδικασία της διαχείρισης κρίσεων.

⁹⁹ Όπως η Συμφωνία του Παρισιού.

¹⁰⁰ Λέκκας, Ε. (25/1/2022). Δέκα προτάσεις από τον Ευθύμη Λέκκα για τη βελτιστοποίηση μας Πολιτικής Προστασίας μας χώρας μας (άρθρο). Ελεύθερος Τύπος. Διαθέσιμο στο <https://eleftherostypos.gr/ellada/892856-kaokairia-elpis-deka-protaseis-apo-ton-eythymi-lekka-gia-ti-beltistopoiisi-tis-politikis-prostasias-tis-xoras-mas/>

γ. Να εξεταστεί η δυνατότητα σύστασης ομάδων (εκτός του οργανισμού) που θα αποτελούνται από άρτια εκπαιδευμένο και έμπειρο προσωπικό με ρόλο την αντικειμενική αξιολόγηση και τον εντοπισμό αδυναμιών των υφιστάμενων διαδικασιών διαχείρισης κρίσεων (όπως οι ονομαζόμενες διεθνώς Red Teams στη προσπάθεια αναβάθμισης της ανθεκτικότητας ενός Οργανισμού στον Κυβερνοπόλεμο). Οι εντοπισμένες από την εν λόγω ομάδα αδυναμίες θα πρέπει να χρησιμοποιούνται στην επιχειρησιακή εκπαίδευση και αξιολόγηση του μηχανισμού προκειμένου να αναδειχθούν τα προβλήματα και να ληφθούν υπόψη τόσο στην επικαιροποίηση της επιχειρησιακής σχεδίασης όσο και στην πρόβλεψη αλλαγών της ισχύουσας νομολογίας. Με αυτή τη μεθόδευση θα αποτυπωθεί η απαιτούμενη ροή πληροφοριών (ποιος είναι υπεύθυνος να ενημερώσει ποιόν, τι είδους πληροφορία πρέπει να μεταδώσει και πότε) ώστε να είναι ξεκάθαρο

δ. Να ληφθεί μέριμνα για τη διαρκή αξιολόγηση των διοικητικών δομών των περιβαλλοντικών θεσμών από τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής για να εντοπιστούν οι τυχόν επικαλύψεις ή ελλείψεις κανονιστικών ρυθμίσεων. Ανώτατα όργανα ελέγχου ή άλλα ανεξάρτητα εποπτικά όργανα μπορούν να επιφορτιστούν με την εξέταση της συνολικής αποτελεσματικότητας των υφιστάμενων προσπαθειών και με τη σύσταση τρόπων για την καλύτερη προσαρμογή των περιβαλλοντικών ρυθμίσεων της χώρας. των περιβαλλοντικών θεσμών στις υφιστάμενες περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές προτεραιότητες. Η σύγκληση ενδιαφερόμενων φορέων από την κυβέρνηση, τις κοινότητες, τα εποπτευόμενα μέρη και τον ακαδημαϊκό χώρο μπορεί να αποφέρει περαιτέρω πληροφορίες σχετικά με το κατά πόσον οι κίνδυνοι εντοπίζονται και ιεραρχούνται κατάλληλα και κατά πόσον χρησιμοποιούνται αποτελεσματικά μέσα. Αυτό μπορεί να βοηθήσει τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής να στοχεύσουν καλύτερα τους σπάνιους πόρους και να δημιουργήσουν εμπιστοσύνη και την εμπιστοσύνη του κοινού.¹⁰¹

ε. Μια σαφής ευκαιρία για τη βελτίωση του μηχανισμού Πολιτικής Προστασίας και του περιβαλλοντικού κράτους δικαίου είναι η ενεργοποίηση, αξιοποίηση και χρήση των πολιτών. Οι πολίτες μπορούν να είναι τα μάτια και τα αυτιά της κυβέρνησης με ένα ελάχιστο ποσό εκπαίδευσης και πόρους. Η αξιοποίηση των πολιτών επιτρέπει σε οποιονδήποτε διαθέτει κινητό τηλέφωνο και σύνδεση στο

¹⁰¹ Bruch, C et al (2019), (σελ. 85).

διαδίκτυο να αναχθεί σε μια επιτόπια πηγή ενημέρωσης για την εξέλιξη μιας καταστροφής στο σύστημα ενημέρωσης του μηχανισμού Πολιτικής Προστασίας. Επιπλέον, θα μπορούσε να γίνει παρατηρητής της ρύπανσης και καταγγέλλων παραβάσεων. Οι πολίτες δεν μπορούν και δεν πρέπει να αντικαταστήσουν τους εκπαιδευμένους κυβερνητικούς αξιωματούχους, μπορούν όμως να υποβοηθήσουν και να επεκτείνουν σημαντικά την εμβέλεια και τον αντίκτυπο των περιβαλλοντικών νόμων και των οργανισμών.

στ. Να ληφθεί μέριμνα ώστε η ισχύουσα νομολογία και οι δικαστικές αποφάσεις που λαμβάνονται από τα διεθνή και τα εθνικά δικαστήρια και αφορούν την προστασία του ανθρώπου και του περιβάλλοντος από τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής να είναι εύκολα προσβάσιμες από τα θεσμικά όργανα της δικαιοσύνης και από τον πολίτη. Μια τέτοια πρακτική θα συμβάλει στη διασφάλιση της διαφάνειας και της συνέπειας της δικαιοσύνης, στον κανονισμό κανόνων συμπεριφοράς μεταξύ των δικαστηρίων και στην αναμονή εύλογων προσδοκιών απόδοσης δικαιοσύνης από τους πολίτες.

ζ. Υπάρχει ανάγκη για μια νέα εστίαση στην κοινή ευθύνη (shared responsibility), όπου οι πολιτικοί ηγέτες, οι κυβερνήσεις, οι ηγέτες επιχειρήσεων και κοινοτήτων και ο μη κερδοσκοπικός τομέας θα υιοθετούν ρόλους αυξημένης διαχείρισης και συμβουλευτικών καταστάσεων έκτακτης ανάγκης και θα συμβάλλουν στην επίτευξη ολοκληρωμένης και συντονισμένης ανθεκτικότητας στις καταστροφές. Με τη σειρά τους, οι κοινότητες, οι οικογένειες και τα άτομα πρέπει να αναλάβουν μεγαλύτερη ευθύνη για τη δική τους ασφάλεια και να ενεργήσουν επικοινωνητικά στις πληροφορίες, συμβουλές και άλλα στοιχεία που παρέχονται πριν, κατά τη διάρκεια και μετά από μια καταστροφή.

η. Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στο συντονισμό των αρμοδίων φορέων στην αντιμετώπιση των προκλήσεων που αντιμετωπίζει η ΠΠ, στον εντοπισμό και βελτίωση των συνεργασιών μεταξύ ιδιωτικού, ακαδημαϊκού και δημοσίου τομέα, σε όλα τα επίπεδα, στον εντοπισμό τυχόν αδυναμιών και παραλήψεων όσο αφορά τις διαδικασίες, νομικές πτυχές που έχουν επίπτωση στην αντιμετώπιση και τέλος στον εντοπισμό των διαδικασιών και των καναλιών επικοινωνίας για τον σωστό διαμοιρασμό των πληροφοριών.

θ. Να προωθηθούν προγράμματα εθελοντισμού, με το ρόλο τους να είναι συμπληρωματικός, καθώς η πλήρης στελέχωση ενός μηχανισμού με μόνιμο προσωπικό αποτελεί μία πολυδάπανη επιλογή. Ο σχεδιασμός δύναται να προβλέπει τη συμμετοχή προσωπικού εθελοντών, στους οποίους πρέπει να παρέχεται εξειδικευμένη εκπαίδευση (με χαμηλό ή και μηδενικό κόστος), οικονομικά κίνητρα (ημερήσια αποζημίωση, φοροαπαλλαγές) και παροχή προνομίων χαμηλού κόστους (βεβαίωση προϋπηρεσίας, μοριοδότηση για μελλοντική πρόσληψη). Επιπρόσθετα, να δοθεί έμφαση στην εκπαίδευση και την επιμόρφωση τόσο των εθελοντών, όσο και του έκτακτου προσωπικού πολιτικής προστασίας και να προβλεφθεί η ταχύρρυθμη εκπαίδευση τους πριν την ανάληψη καθηκόντων τους.

ι. Να ληφθεί μέριμνα για ενημέρωση του συνόλου του πληθυσμού, του προβλήματος της κλιματικής αλλαγής και των προβλέψεων του εθνικού σχεδιασμού διαχείρισης και αντιμετώπισης των συνεπειών της από τις δομές εκπαίδευσης (σχολεία και πανεπιστήμια), τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και κοινωνικής δικτύωσης.

ια. Τέλος, να ληφθεί μέριμνα να κωδικοποιηθούν οι ισχύουσες διατάξεις με τις αρμοδιότητες των Δήμων για κάθε κατηγορία φυσικών ή άλλων καταστροφών ανά στάδιο (πρόληψη, αντιμετώπιση, αποκατάσταση) και ταυτόχρονα να δημιουργηθούν εργαλεία- υποδείγματα για τη σύνταξη και έγκριση των τοπικών σχεδίων, καθώς και για την εκπόνηση και εφαρμογή σχεδίων ασφαλούς εκκένωσης οικισμών σε περίπτωση κινδύνου.

ΠΗΓΕΣ- ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΗΓΕΣ

α. Νόμοι – Αποφάσεις – Συνθήκες - Κανονισμοί

Απόφαση Δικαστηρίου για την υπόθεση Urgenda Foundation vs. the Kingdom of the Netherlands. Διαθέσιμο στο <https://www.informea.org/en/court-decision/urgenda-foundation-vs-kingdom-netherlands>

Απόφαση (ΕΕ) αριθ. 1313/2013/ΕΕ περί μηχανισμού πολιτικής προστασίας της Ένωσης. Διαθέσιμο στο https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:2009_2

Απόφαση (ΕΕ) 2019/420 για την τροποποίηση της απόφασης αριθ. 1313/2013/ΕΕ περί μηχανισμού πολιτικής προστασίας της Ένωσης. Διαθέσιμο στο https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=LEGISSUM%3A2009_2

ΔΚ 2-1 ΓΕΕΘΑ 2012 και Δόγμα Διακλαδικών Επιχειρήσεων

Εκτελεστική Απόφαση (ΕΕ) 2019/570 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ (8/4/2019) για τη θέσπιση κανόνων εφαρμογής της απόφασης 1313/2013/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τις ικανότητες rescEU και για την τροποποίηση της εκτελεστικής απόφασης 2014/762/ΕΕ της Επιτροπής. Διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019D0570&from=EN>

Εκτελεστική Απόφαση (ΕΕ) 2019/1930 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ (18/11/2019) για την τροποποίηση της εκτελεστικής απόφασης (ΕΕ) 2019/570 σχετικά με τις ικανότητες rescEU. Διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019D1930&from=EN>

Εκτελεστική Απόφαση (ΕΕ) 2020/414 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ (19/3/2020) για την τροποποίηση της εκτελεστικής απόφασης (ΕΕ) 2019/570 σχετικά με την ικανότητα ιατροφαρμακευτικού αποθέματος του rescEU. Διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32020D0414&from=EN>

Εκτελεστική Απόφαση (ΕΕ) ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ 2020/452 (26/3/2020) για την τροποποίηση της εκτελεστικής απόφασης (ΕΕ) 2019/570 σχετικά με ικανότητες που έχουν δημιουργηθεί για την αντιμετώπιση κινδύνων χαμηλής πιθανότητας με μεγάλο αντίκτυπο. Διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32020D0452&from=EN>

Ευρωπαϊκή στρατηγική για την ενεργειακή ασφάλεια (COM/2014/0330 final). Διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014DC0330>

Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Διαλειτουργικότητας – Στρατηγική εφαρμογή (COM(2017) 134 final). Διαθέσιμο στο [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/api/files/COM\(2017\)134_0/de00000000204580?rendition=false](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/api/files/COM(2017)134_0/de00000000204580?rendition=false)

Η ΕΕ για την υγεία (EU4Health). (2019). Πρόταση για τη θέσπιση προγράμματος σχετικά με τη δράση της Ένωσης στον τομέα της υγείας για την περίοδο 2021-2027 και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 282/2014. Διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A52020PC0405>

Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία.COM (2019) 640 final. Διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0640&from=EN>

Η συνθήκη της Λισαβόνας (2009). Διαθέσιμο στο <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/el/powers-and-procedures/the-lisbon-treaty>

Ν. 3013/2002 (ΦΕΚ 102/Α) "Αναβάθμιση της Πολιτικής Προστασίας και λοιπές διατάξεις". Διαθέσιμο στο <https://www.civilprotection.gr/el/νόμος-3013-του-2002-αναβάθμιση-της-πολιτικής-προστασίας>

Ν. 4662/2020 (ΦΕΚ 27/Α) "Εθνικός Μηχανισμός Διαχείρισης Κρίσεων και Αντιμετώπισης Κινδύνων, αναδιάρθρωση της Γενικής Γραμματείας Πολιτικής Προστασίας, αναβάθμιση συστήματος εθελοντισμού πολιτικής προστασίας, αναδιοργάνωση του Πυροσβεστικού και άλλες διατάξεις". Διαθέσιμο στο https://www.civilprotection.gr/sites/default/gscp_uploads/nomos4662_7_2_2020.pdf

Πρόταση: Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση μηχανισμού αντιμετώπισης νομικών και διοικητικών εμποδίων σε διασυνοριακό πλαίσιο. COM(2018) 373 final. Διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018PC0373&from=EN>

Πρόταση: Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση πλαισίου με στόχο την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1999 (ευρωπαϊκός νόμος για το κλίμα). COM (2020) 80 final. Διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020PC0080>

Σύμβαση του Ελσίνκι για την προστασία της Βαλτικής Θάλασσας. Διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:I28089>

Υ.Α. 1299 του 2003. Γενικό Σχέδιο Π.Π. «Ξενοκράτης» Ν. 4249/2014 (ΦΕΚ 73/Α) "Αναδιοργάνωση της Ελληνικής Αστυνομίας, του Πυροσβεστικού Σώματος και της Γενικής Γραμματείας Πολιτικής Προστασίας αναβάθμιση Υπηρεσιών του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη και ρύθμιση λοιπών θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη και άλλες διατάξεις"

Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Διαθέσιμο στο <https://www.asylumlawdatabase.eu/el/content/gr-χάρτης-θεμελιωδών-δικαιωμάτων-της-ευρωπαϊκής-ένωσης>

European Commission (23/7/2021) Staff Working Document Overview of natural and man-made disaster risks the European Union may face. Διαθέσιμο στο <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/89fcf0fc-edb9-11eb-a71c-01aa75ed71a1>

β. Ιστοσελίδες

Διεθνής Στρατηγική του ΟΗΕ για τη Μείωση των Καταστροφών. Διαθέσιμο στο <https://www.civilprotection.gr/el/diethneis-organismoi>

Επίσημη Ιστοσελίδα Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Διαθέσιμο στο <https://ypen.gov.gr/>

Επιτροπή Πολιτικού Σχεδιασμού Εκτάκτων Αναγκών της Συμμαχίας (Civil Emergency Planning Committee). Διαθέσιμο στο <https://www.civilprotection.gr/el/%CE%BD%CE%B1%CF%84%CE%BF>

Παγκόσμιο Περιβαλλοντικό Ταμείο (Global Environment Fund - GEF). Διαθέσιμο στο <http://www.globalenvironmentfund.com/>

Περιγραφή του Μηχανισμού Πολιτικής Προστασίας της ΕΕ. Διαθέσιμο στο <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-a-stronger-europe-in-the-world/file-new-ucpm-2021-2027>

Περιγραφή της κοινής δεξαμενής μέσω πολιτικής Προστασίας της ΕΕ. Διαθέσιμο στο <https://www.civilprotection.gr/el/eyropaiki-enosi-resceu>

ΤτΕ (2011). Οι Περιβαλλοντικές, Οικονομικές και Κοινωνικές Επιπτώσεις της Κλιματικής Αλλαγής στην Ελλάδα (επιμ. Νικολαΐδης,Γ), (Μελέτη Επιτροπής Μελέτης Επιπτώσεων Κλιματικής Αλλαγής (ΕΜΕΚΑ)). Διαθέσιμο στο https://www.bankofgreece.gr/Publications/Πληρης_Εκθεση.pdf

Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Διαθέσιμο στο <https://www.asylumlawdatabase.eu/el/content/gr-χάρτης-θεμελιωδών-δικαιωμάτων-της-ευρωπαϊκής-ένωσης>

Copernicus. Europe's eyes on Earth. Διαθέσιμο στο <https://www.copernicus.eu/en/about-copernicus>

Disaster Risk Management Knowledge Centre (DRMKC). Διαθέσιμο στο <https://drmkc.jrc.ec.europa.eu/overview/About-the-DRMKC>

Horizon 2020. Διαθέσιμο στο <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/>

International Committee of The Red Cross. Διαθέσιμο στο <https://www.icrc.org/en/who-we-are>

International Civil Defence Organization. Διαθέσιμο στο <https://icdo.org>

JASPERS: Joint Assistance to Support Projects in European Regions. Διαθέσιμο στο <https://jaspers.eib.org>

Joint Research Centre of the European Commission. Science for nuclear safety and security. JRC thematic report, 2014. Διαθέσιμο στο <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC90424/lbna26659enn.pdf>

LIFE Programme. Διαθέσιμο στο https://cinea.ec.europa.eu/programmes/life_en
Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030. Διαθέσιμο στο http://www.wcdrr.org/uploads/Sendai_Framework_for_Disaster_Risk_Reduction_2015-2030.pdf

The European Commission. Major accident hazards. Διαθέσιμο στο <https://ec.europa.eu/environment/seveso/>

UN Environmental Programme. What are environmental rights? Διαθέσιμο στο <https://www.unep.org/explore-topics/environmental-rights-and-governance/what-we-do/advancing-environmental-rights/what>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

α. Ελληνόγλωσση

Αθανασιάδου, Ε (2020). Διαχείριση Φυσικών Καταστροφών, (διπλωματική εργασία), (σελ.287-288). Πάτρα: ΕΑΠ. Διαθέσιμο στο <https://apothesis.eap.gr/handle/repo/48566>

Ανδρεαδάκης, Ε (2019). Εισαγωγή στη Θεωρία της Διαχείρισης Καταστροφών και Κρίσεων (Παρουσίαση για το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Στρατηγικές Διαχείρισης Περιβάλλοντος, Καταστροφών και Κρίσεων). Αθήνα: ΕΚΠΑ.

Ανώνυμος (19/11/2017). Τραγωδία στην Δυτ. Αττική: Η άποψη τεσσάρων επιστημόνων, (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://www.dikaiologitika.gr/eidhseis/koinonia/182881/tragodia-stin-dyt-attiki-i-apopsi-tessaron-epistimonon>

Ανώνυμος, (30/11/2017). Η Πανεπιστημονική Γεωτεχνικών για τις καταστροφικές πλημμύρες στη Δυτική Αττική, (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://dasarxeio.com/2017/11/30/51555/>

Ανώνυμος (21/8/2018). Φωτιά Μάτι: Λάθη και παραλείψεις «δείχνει» το πόρισμα πραγματογνώμονα των θυμάτων (άρθρο). CNN. Διαθέσιμο στο <https://www.cnn.gr/ellada/story/143502/fotia-mati-lathi-kai-paraleipseis-deixnei-to-porisma-pragmatognomona-ton-thymaton>

Ανώνυμος (24/1/2019). Environmental Rule of Law: First Global Report Assessment. Διαθέσιμο στο https://www.unep.org/resources/assessment/environmental-rule-law-first-global-report?_ga=2.257643139.903324111.1648229172-1141580155.1648229172

Ανώνυμος (19/8/2019). 60 Τρόποι με τους οποίους Ο ΟΗΕ κάνει τη διαφορά (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://unric.org/el/60-τροποι-με-τους-οποιους-ο-οηε-κανει-τη-δ/>

Ανώνυμος (4/11/2021). Υπουργικό Συμβούλιο: Οι νομοθετικές παρεμβάσεις σε 4 κρίσιμους τομείς (άρθρο). Καθημερινή. Διαθέσιμο στο <https://m.naftemporiki.gr/story/1796642>

Ανώνυμος (15/11/2021). Σαν σήμερα: Η φονική πλημμύρα στη Μάνδρα, (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://www.e-daily.gr/themata/181004/san-simera-i-foniki-plimmyra-sti-mandra-pics-video>

Ανώνυμος (20/11/21). Κλιματική κρίση: Οι τρεις πυλώνες του Εθνικού Σχεδίου για την αντιμετώπισή της (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://www.protothema.gr/greece/article/1183734/klimatiki-krisi-oi-treis-pulones-tou-ethnikou-shediou-gia-tin-adimetopisi-tis/>

Βενιζέλος, Ε. (4/2/2020). Χαιρετισμός Ευάγγελου Βενιζέλου στην ημερίδα που διοργάνωσαν ο Κύκλος Ιδεών για την Εθνική Ανασυγκρότηση και το Γερμανικό Πολιτικό Ίδρυμα Konrad Adenauer Stiftung με θέμα: «Κλιματική αλλαγή: Επείγουσα παράμετρος του νέου μοντέλου ανάπτυξης». Διαθέσιμο στο <https://evenizelos.gr/speeches/conferences-events/439-conferencespeech2020/6155-xairetismos-evaggelou-venizelou-stin-imerida-klimatiki-allagi-epeigousa-parametros-tou-neou-montelou-anaptyksis.html>

Βλάχος, Π. (27/8/2021). Η προστασία έναντι της κλιματικής αλλαγής ως ανθρώπινο δικαίωμα και οι ευθύνες του κράτους και του ιδιωτικού τομέα, (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://lawyermagazine.gr/i-prostasia-enanti-ths-klimatikis-allaghs-ws-anthrw-pino-dikaiwma/>

Γιόγιακας, Π.(8/8/2021). Φωτιές – «Πράσινες βόμβες» έτοιμες να εκραγούν, (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://www.in.gr/2021/08/08/b-science/perivallon-b-science/foties-prasines-vomves-etoimes-na-ekragoun/>

Γκουρμπάτσης, Α. (2018). Τεχνική Έκθεση για τη διερεύνηση των αιτιών και των συνθηκών της καταστροφικής – θανατηφόρου δασικής πυρκαγιάς στο Μάτι την 23 Ιουλίου 2018 (Προκαταρκτική) Διαθέσιμο στο <https://www.newsbomb.gr/images/news/2018/08/21/porisma.pdf>

Γκουρμπάτσης, Α. (27/1/2022). Η αλήθεια για την κατάρρευση του Μηχανισμού Πολιτικής Προστασίας με την «Ελπίδα» (άρθρο). Έθνος. Διαθέσιμο στο <https://www.ethnos.gr/opinions/article/192994/haltheiagiathnkatarreyshtoymhxanis-moypolitikhsprostasiasmethnelpida>

Ευσταθίου, Ν. (18/10/2021). Η κλιματική κρίση επηρεάζει ήδη το 85% των ανθρώπων (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://www.kathimerini.gr/world/561542704/i-klimatiki-krisi-epireazei-idi-to-85-ton-anthropon/>

Κανδηράκης, Ι κ.α. (2021). Διαλειτουργικότητα μεταξύ ΕΔ, Σωμάτων Ασφαλείας και Φορέων Πολιτικής Προστασίας. α. Διεθνής Πρακτική- Ανάλυση. β. Ελληνικό Μοντέλο, Δυνατότητες – Περιορισμοί. γ. Ανάλυση των απαιτούμενων (Ομαδική Εργασία). Αθήνα: ΣΕΘΑ.

Κακαμπούρας, Σ. (2020). Πολυπαραγοντική ανάλυση της συμβολής των Ενόπλων Δυνάμεων στην αντιμετώπιση καταστροφών και κρίσεων και ο ρόλος τους στην Πολιτική Προστασία στην Ελλάδα, (σελ.12), (μεταπτυχιακή διατριβή). Αθήνα: ΕΚΠΑ. Διαθέσιμο στο <https://pergamos.lib.uoa.gr/uoa/dl/frontend/file/lib/default/data/2925629/theFile>

Κολοβός, Α. (2020). Κρίση στον Έβρο: Η Ολιστική Προσέγγιση και οι Προκλήσεις για Ολοκληρωμένη Δράση (Κείμενο Πολιτικής Νο.31/2020). Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ. Διαθέσιμο στο <https://www.eliamep.gr/publication/κρίση-στον-έβρο-η-ολιστική-προσέγγιση/>

Konrad-Adenauer-Stiftung (KAS) ημερίδα με θέμα: «Κλιματική αλλαγή: Επείγουσα παράμετρος του νέου μοντέλου ανάπτυξης». Διαθέσιμο στο <https://evenizelos.gr/speeches/conferences-events/439-conferencespeech2020/6155-xairetismos-evaggelou-venizelou-stin-imerida-klimatiki-allagi-epeigousa-parametros-tou-neou-montelou-anaptyksis.html>

Κουρελής, Α. (2017). Πολιτική Άμυνα και Πολιτική Προστασία: Δύο μηχανισμοί με κοινό στόχο. Διεθνής πρακτική, η ελληνική περίπτωση, προτάσεις ολιστικής προσέγγισης των εκτάκτων αναγκών (διπλωματική εργασία). Αθήνα: Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο. Διαθέσιμο στο <https://estia.hua.gr/browse/19624>

Κούρτης, Δ κα (7/10/2020). Youth 4 Climate Justice: Η Κλιματική Κρίση ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων – Συνέντευξη Ιωάννη Καλπούζου (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://dikaiosyni.com/katigories/synenteykseis/youth-4-climate-justice-i-klimatiki-krisi-enwpion-tou-evrwpaikou-dikastiriou-anthrwpinwn-dikaiwmatwn/>

Λαμπρόπουλος, Β. (23/7/2019). Φωτιά στο Μάτι: Τα 12 μοιραία λάθη που οδήγησαν στην τραγωδία, (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://www.in.gr/2019/07/23/greece/fotia-sto-mati-ta-12-moiraiia-lathi-pou-odigisan-stin-tragodia/>

Λέκκας, Ε., & Ανδρεαδάκης, Ε. (2015). Εισαγωγή στη Θεωρία της Διαχείρισης Καταστροφών και Κρίσεων. Αθήνα: Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Στρατηγικές Διαχείρισης Περιβάλλοντος, Καταστροφών και Κρίσεων, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Διαθέσιμο στο <http://eclass.uoa.gr/courses/GEOL255/>

Λέκκας, Ε. (25/1/2022). Δέκα προτάσεις από τον Ευθύμη Λέκκα για τη βελτιστοποίηση μας Πολιτικής Προστασίας μας χώρας μας (άρθρο). Ελεύθερος Τύπος. Διαθέσιμο στο <https://eleftherostypos.gr/ellada/892856-kaokairia-elpis-deka->

[protaseis-apo-ton-eythymi-lekka-gia-ti-beltistopoiisi-tis-politikis-prostasias-tis-xoras-mas/](#)

Λέκκας, Ε.(28/1/2022). Κακοκαιρία «Ελπίδα»: Οι πέντε λόγοι που έφεραν το χάος στην Αττική, (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://www.to10.gr/ten-files/epikerotita/1940744/kakokeria-elpida-pente-logi-pou-eferan-chaos-stin-attiki/>

Νίκου, Μ. (2019). Ευρωπαϊκοί Όμιλοι Εδαφικής Συνεργασίας (ΕΟΕΣ) σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Προοπτικές και ευκαιρίες, (διπλωματική εργασία), (σελ.38). Κόρινθος: Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου. Διαθέσιμο στο <https://amitos.library.uop.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/5430/819-2019%20NIKOY%20MAPIA.pdf?cv=1&isAllowed=y&sequence=1>

Παλαμίτη, Ν. (2021). Μια ιστορική δικαστική απόφαση για τη προστασία του περιβάλλοντος & ο ρόλος των κοινωνικών κινημάτων σε αυτή. Αθήνα: Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών. Διαθέσιμο στο https://www.enainstitute.org/wp-content/uploads/2021/02/ENA_Perivallon_25022021.pdf

Πρίφτη, Κ. (2017). Τι είναι η Συμφωνία του Παρισιού για την κλιματική αλλαγή και πώς η απόσυρση των ΗΠΑ επηρεάζει το μέλλον της ανθρωπότητας, (άρθρο). Huffpost. Διαθέσιμο στο https://www.huffingtonpost.gr/2017/06/02/eidiseis-diethnes-ti-einai-symfonia-parisiou-klimatiki-allagi-shmantiki-apsyrsh-hpa_n_16918806.html

Πώποτας, Δ.& Καλύβα, Α. (31/7/2018). Φωτιά στο Μάτι: Έβγαλαν off συστήματα που έσωζαν κόσμο, (άρθρο). Πρώτο Θέμα. Διαθέσιμο στο <https://www.protothema.gr/greece/article/809384/fotia-sto-mati-evgalan-off-sustimata-pou-esozan-kosmo/>

Σέλτερ, Β (15/11/2021). Ελλάδα: Η κλιματική κρίση είναι εδώ (επιμ. Κυρανούδη, Δ.) (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://www.dw.com/el/ελλάδα-η-κλιματική-κρίση-είναι-εδώ/a-59814532>

Σερέτη, Ν.(11/1/2022). Η νομολογία των εθνικών δικαστηρίων ως μοχλός πίεσης των κρατών για την αποτελεσματικότερη προστασία του περιβάλλοντος εν όψει της κλιματικής αλλαγής (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://lawyermagazine.gr/h-nomologia-twn-ethnikwn-dikasthriwn-ws-moxlos-pieshs-twn-kratwn-gia-thn-apotelesmatikoterh-prostasia-perivallontos/>

Τέλλογλου, Τ (6/9/21). Οι δυσκολίες στην εφαρμογή του νόμου για την πολιτική προστασία, (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://www.kathimerini.gr/society/561487696/oi-dyskolies-stin-efarmogi-toy-nomoy-gia-tin-politiki-prostasia/>

β. Ξενόγλωσση

Bodle, R. & Sina, S. (10/5/2021.) The German Federal Constitutional Court's decision on the Climate Change Act, (Policy Brief). Διαθέσιμο στο <https://www.ecologic.eu/sites/default/files/publication/2021/bodle-21-Ecologic-Institut-policy-brief-constitutional-court-climate-change-act.pdf>

Bruch, C et al (2019). Environmental Rule of Law: First Global Report. United Nations. Διαθέσιμο στο https://www.unep.org/resources/assessment/environmental-rule-law-first-global-report?_ga=2.257643139.903324111.1648229172-1141580155.1648229172

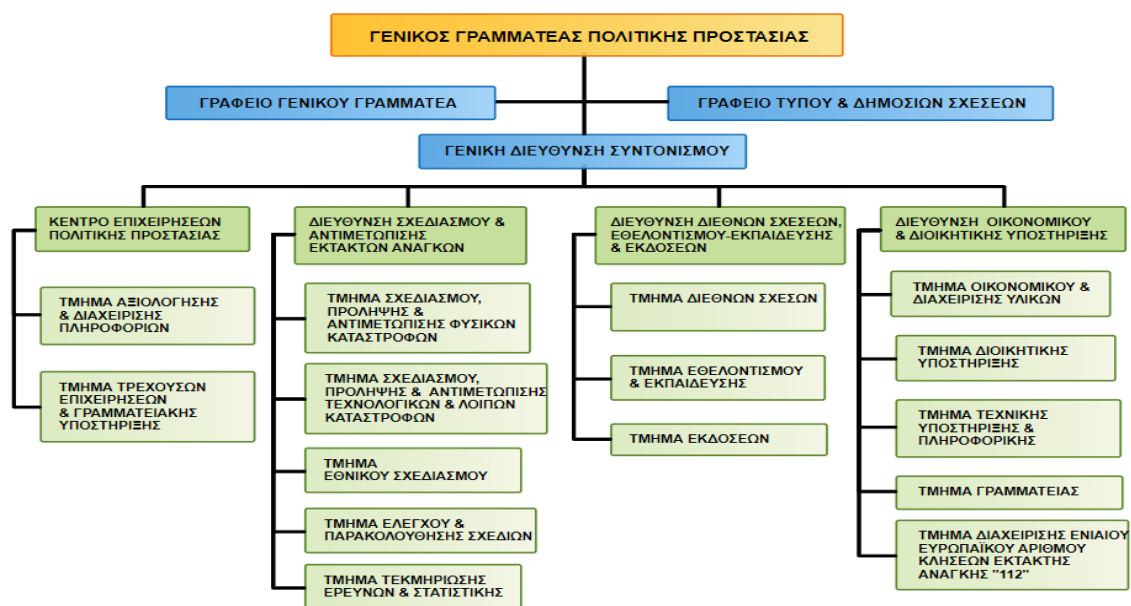
Bruyninckx, H (8/11/2018). Κατανόηση και αντιμετώπιση της πολυπλοκότητας της κλιματικής αλλαγής (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://www.eea.europa.eu/el/articles/katanoisi-kai-antimetopisi-tis-polyplokotitas>

Bruyninckx, H. (23/08/2021). Ζώντας σε μια κατάσταση πολλαπλών κρίσεων: υγεία, φύση, κλίμα, οικονομία ή απλώς συστημική μη βιωσιμότητα; (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://www.eea.europa.eu/el/articles/zontas-se-mia-katastasi-pollaplon>

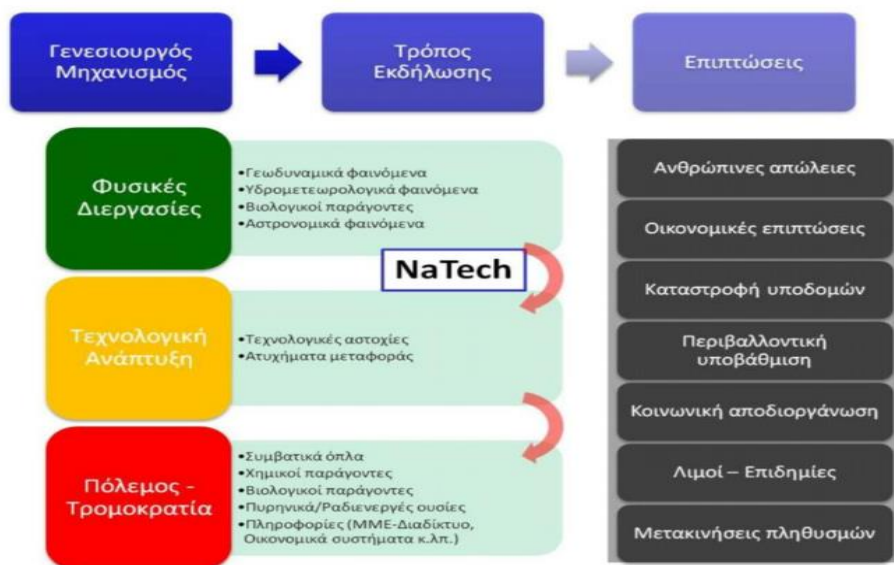
Callaghan, M et al. (11/1/2021). Machine learning-based evidence and attribution mapping of 100,000 climate impact studies (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://www.nature.com/articles/s41558-021-01168-6>

Rintakoski, K. & Autti, M., (2008). Comprehensive Approach: Trends, Challenges and Possibilities for Cooperation in Crisis Prevention and Management (σ.19). Ελσίνκι: Finish Ministry of Defence. Διαθέσιμο στο [https://www.defmin.fi/files/1316/Comprehensive_Approach - Trends Challenges and Possibilities for Cooperation in Crisis Prevention and Management.pdf](https://www.defmin.fi/files/1316/Comprehensive_Approach_-_Trends_Challenges_and_Possibilities_for_Cooperation_in_Crisis_Prevention_and_Management.pdf)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α»: Εικόνες - Γραφήματα

Γράφημα 1¹⁰²: Οργανόγραμμα ΓΓΠΠ

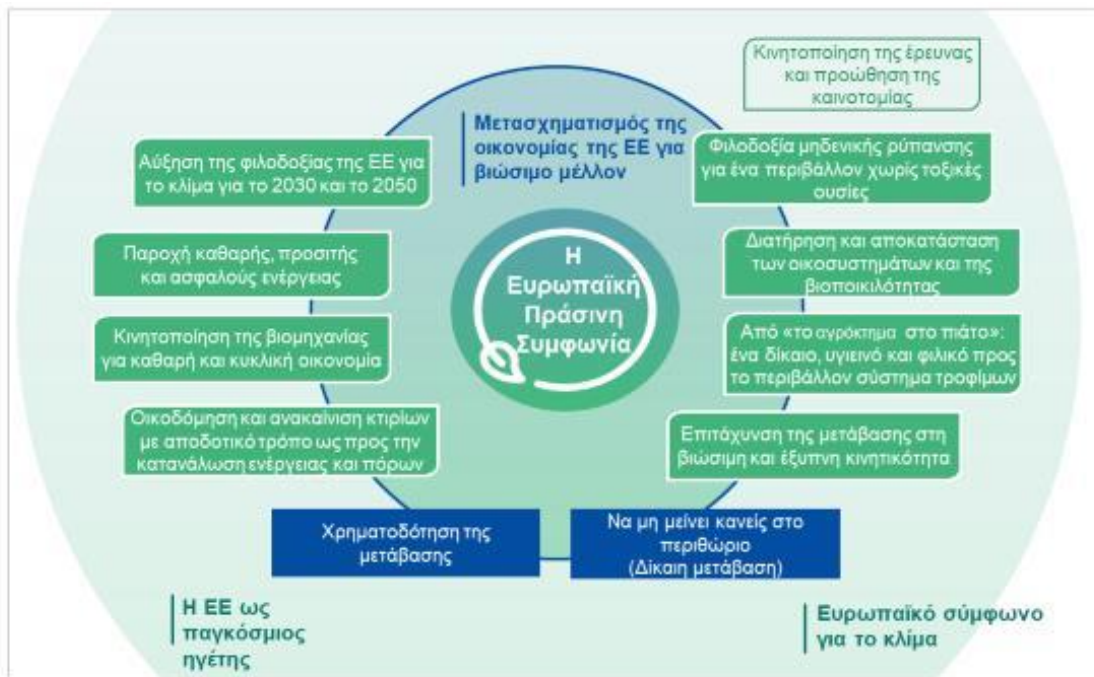

Γράφημα 2¹⁰³: Ταξινόμηση καταστροφών¹⁰⁴ (Ανδρεαδάκης, Ε 2019)

¹⁰² Διαθέσιμο στο <https://www.civilprotection.gr/el/organogramma-ggpp>

¹⁰³ Κακαμπούρας, Σ. (2020). Πολυπαραγοντική ανάλυση της συμβολής των Ενόπλων Δυνάμεων στην αντιμετώπιση καταστροφών και κρίσεων και ο ρόλος τους στην Πολιτική Προστασία στην Ελλάδα, (σελ.12), (μεταπτυχιακή διατριβή). Αθήνα: ΕΚΠΑ. Διαθέσιμο στο <https://pergamos.lib.uoa.gr/uoal/dl/frontend/file/lib/default/data/2925629/theFile>

¹⁰⁴ Ανδρεαδάκης, Ε (2019). Εισαγωγή στη Θεωρία της Διαχείρισης Καταστροφών και Κρίσεων (Παρουσίαση για το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Στρατηγικές Διαχείρισης Περιβάλλοντος, Καταστροφών και Κρίσεων). Αθήνα: ΕΚΠΑ.

Εικόνα 3¹⁰⁵: Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία

¹⁰⁵ Διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex:52019DC0640>

Πώς κατοχυρώνονται νομοθετικά οι κλιματικοί στόχοι της ΕΕ

Πρόταση

Η Επιτροπή υποβάλλει τη δέσμη «Fit for 55», η οποία περιλαμβάνει σειρά νομοθετικών προτάσεων, στο Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Ομάδες εργασίας

Πραγματοποιούνται συζητήσεις σε διάφορες ομάδες εργασίας του Συμβουλίου· οι εκπρόσωποι των 27 κρατών μελών της ΕΕ ανταλλάσσουν απόψεις σχετικά με τις νομοθετικές προτάσεις, προετοιμάζοντας το έδαφος για συμφωνία.

ΕΜΑ

Με βάση τις εργασίες που επιτελούνται σε επίπεδο εμπειρογνομώνων στις ομάδες, οι αναπληρωτές πρέσβεις των 27 κρατών μελών στην ΕΕ συνεχίζουν τις συζητήσεις προετοιμάζοντας το έδαφος ώστε να συμφωνηθεί η θέση του Συμβουλίου για κάθε νομοθετική πρόταση.

Συμβούλιο

Οι υπουργοί των 27 κρατών μελών της ΕΕ συζητούν τις προτάσεις στο πλαίσιο του Συμβουλίου με σκοπό την επίτευξη κοινής θέσης («γενική προσέγγιση») για καθεμία από αυτές. Όσον αφορά τη δέσμη «Fit for 55», οι συζητήσεις διεξάγονται μεταξύ αρμόδιων υπουργών για διάφορους τομείς πολιτικής, όπως περιβάλλον, ενέργεια, μεταφορές και οικονομικά και δημοσιονομικά θέματα, οι οποίοι συνέρχονται στις σχετικές συνθέσεις του Συμβουλίου.

Τριμερείς διάλογοι

Οι περισσότερες προτάσεις ακολουθούν την τακτική νομοθετική διαδικασία, στο πλαίσιο της οποίας το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο διεξάγουν διαπραγματεύσεις για την προσέγγιση των θέσεών τους κατά τους αποκαλούμενους «τριμερείς διαλόγους».

Νομοθεσία της ΕΕ

Αφού επιτευχθεί συμφωνία στους τριμερείς διαλόγους, τα συμβιβαστικά κείμενα εκδίδονται επίσημα από το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο και αποκτούν νομική ισχύ σε όλα τα κράτη μέλη.

Για τις προτάσεις στις οποίες το Συμβούλιο είναι ο μόνος νομοθέτης, ζητείται η γνώμη του Κοινοβουλίου.

Εικόνα 4¹⁰⁶: Πως κατοχυρώνονται νομοθετικά οι κλιματικοί στόχοι της ΕΕ.

¹⁰⁶ Διαθέσιμο στο <https://www.consilium.europa.eu/el/infographics/fit-for-55-how-the-eu-delivers-the-green-transition/>

Εικόνα 5¹⁰⁷: Πως λειτουργεί ο μηχανισμός Πολιτικής Προστασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

¹⁰⁷ Διαθέσιμο στο <https://www.civilprotection.gr/el/eyropaiki-enosi-resceu>

Πώς η ΕΕ θα επιτύχει την πράσινη μετάβαση

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έθεσε τον στόχο να καταστεί η ΕΕ κλιματικά ουδέτερη έως το 2050. Η υλοποίηση της πράσινης μετάβασης απαιτεί προσαρμογές στη νομοθεσία της ΕΕ.

Η **δέσμη «Fit for 55»** αποτελεί ένα σύνολο νέων νομοθετικών προτάσεων και τροποποιήσεων στην υφιστάμενη νομοθεσία της ΕΕ οι οποίες θα βοηθήσουν την ΕΕ να μειώσει τις καθαρές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 55 % έως το 2030 σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990.

Εικόνα 6¹⁰⁸: Πώς η ΕΕ θα επιτύχει την πράσινη μετάβαση

¹⁰⁸ Διαθέσιμο στο <https://www.consilium.europa.eu/el/infographics/fit-for-55-how-the-eu-delivers-the-green-transition/>

Γράφημα 7¹⁰⁹: Κύκλος διαχείρισης καταστροφών (Λέκκας, Ε & Ανδρεαδάκης Ε, 2015)

Γράφημα 8¹¹⁰: Επίπεδα Διαλειτουργικότητας

¹⁰⁹ Κακαμπούρας, Σ. (2020), (σελ.10).

¹¹⁰ Διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52010DC0744&from=EN>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Β»: Βασικές Έννοιες -Ορισμοί

Οι ορισμοί των βασικών εννοιών που παρατίθενται στη συνέχεια, έχουν ως πηγή το Άρθρο 1 του Νόμου 4662/2020¹¹¹.

Κίνδυνος (Hazard): « ένα δυνητικά καταστροφικό γεγονός, φαινόμενο ή ανθρώπινη δραστηριότητα που μπορεί να προκαλέσει απώλειες ζωής ή τραυματισμούς, ζημιές σε περιουσίες, κοινωνικές και οικονομικές διαταραχές ή περιβαλλοντική υποβάθμιση. »

Καταστροφή (Disaster): « σοβαρή διαταραχή της λειτουργίας της κοινωνίας, που προκαλεί εκτεταμένες ανθρώπινες, υλικές και περιβαλλοντικές απώλειες, οι οποίες ξεπερνούν την ικανότητα της πληγείσας κοινωνίας να τις αντιμετωπίσει με ίδια μέσα και πόρους.». Η καταστροφή αποτελεί το αποτέλεσμα της συνύπαρξης εκδήλωσης ενός φυσικού ή ανθρωπογενούς φαινομένου ή συμβάντος, με τις συνθήκες ευπάθειας και τρωτότητας της κοινωνίας, όπου η ικανότητα της να αντιμετωπίσει τις ενδεχόμενες επιπτώσεις αποδεικνύεται μη επαρκής.

Κύκλος Διαχείρισης Καταστροφών ((Disaster Management Cycle): « το σύνολο των τακτικών και διαχειριστικών αποφάσεων και επιχειρησιακών δραστηριοτήτων σε όλα τα στάδια και τις φάσεις του κύκλου της καταστροφής, ήτοι της πρόληψης, ετοιμότητας, αντιμετώπισης και αποκατάστασης.»¹¹²

Πολιτική Άμυνα και Πολιτική Προστασία: Το κράτος για να προστατεύσει τους πολίτες του από ενδεχόμενες πολεμικές επιχειρήσεις και τις συνέπειες τους, έχει οργανώσει την άμυνα του με τις ένοπλες και πολιτικές δυνάμεις που διαθέτει γι' αυτό τον σκοπό. Οι ένοπλες δυνάμεις αποτελούν την Εθνική Άμυνα και υπερασπίζονται την εθνική ασφάλεια από οποιαδήποτε απειλή. Οι πολιτικές δυνάμεις αποτελούν την Πολιτική Άμυνα, που περιλαμβάνει τις κρατικές αρχές και υπηρεσίες, την ελληνική αστυνομία, το πυροσβεστικό σώμα, το λιμενικό σώμα, κοινωφελείς οργανισμούς (π.χ. ΕΥΔΑΠ), κάθε μορφής δημόσιες και ιδιωτικές επιχειρήσεις (π.χ. Δ.Ε.Η.) και όλους τους πολίτες της χώρας. Η κύρια αποστολή της Πολιτικής Άμυνας είναι η λήψη

¹¹¹ Νόμος 4662/2020 - ΦΕΚ 27/Α/7-2-2020: Εθνικός Μηχανισμός Διαχείρισης Κρίσεων και Αντιμετώπισης Κινδύνων, αναδιάρθρωση της Γενικής Γραμματείας Πολιτικής Προστασίας, αναβάθμιση συστήματος εθελοντισμού πολιτικής προστασίας, αναδιοργάνωση του Πυροσβεστικού και άλλες διατάξεις. Διαθέσιμο στο <https://www.e-nomothesia.gr/kat-politike-prostasia-psea-pallaike-amyna/nomos-4662-2020-phek-27a-7-2-2020-1.html>

¹¹² Δες Γράφημα 7 Παραρτήματος «Α».

μέτρων και η εκτέλεση έργων που αποσκοπούν στην προστασία του πληθυσμού από τις συνέπειες ενός πολέμου, όπως: ενημέρωση και προστασία του πληθυσμού με τους συναγερμούς και τα καταφύγια, διάσωση και περίθαλψη των πληγέντων με τις υγειονομικές υπηρεσίες (γιατρούς, ασθενοφόρα), αποκατάσταση των ζημιών που προκλήθηκαν, απελευθέρωση ατόμων παγιδευμένων στα ερείπια, ενημέρωση του πληθυσμού για τρόπους αυτοπροστασίας, απολύμανση ατόμων, τροφίμων και περιοχών από ραδιενεργό σκόνη και χημικές ουσίες. Το κράτος, όμως, φροντίζει να προστατέψει τους πολίτες του και σε καιρό ειρήνης από φυσικές ή τεχνολογικές καταστροφές. Γι' αυτό τον λόγο, οργάνωσε την Πολιτική Προστασία. Ο τομέας της Πολιτικής Προστασίας έχει ως βασικό σκοπό και κύρια αποστολή, σε καιρό ειρήνης, να προλάβει ή να μειώσει τους κινδύνους από:

- Φυσικές καταστροφές που προκαλούνται από φυσικά φαινόμενα όπως: σεισμοί, κατολισθήσεις / καθιζήσεις και εκρήξεις ηφαιστείων, δασικές πυρκαγιές, πλημμύρες, χιονοπτώσεις και παγετοί, θυελλώδεις άνεμοι, καταιγίδες, καύσωνες, και
- Τεχνολογικές καταστροφές, όπως: χημικά ατυχήματα σε βιομηχανικές εγκαταστάσεις, μεταφορά επικίνδυνων εμπορευμάτων κ.ά.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Γ»: Τροποποιητικές Αποφάσεις της αρχικής απόφασης (ΕΕ) 1313/2013

Με την τροποποιητική απόφαση (ΕΕ) 2019/420, η οποία τροποποίησε την αρχική απόφαση 1313/2013, ζητείται από τα Κ-Μ να υποβάλλουν ανά τριετία μια συνοπτική αναφορά εκτίμησης καταστροφών, να συμμετέχουν σε αξιολογήσεις εκτίμησης των ικανοτήτων διαχείρισης κινδύνων και να αναπτύξουν ενός δικτύου γνώσεων για την Πολιτική Προστασία της Ένωσης, μέσω δημιουργίας ενός δικτύου φορέων που θα αποτελείται από ιδρύματα και οργανισμούς που εξειδικεύονται στην αντιμετώπιση καταστροφών, συμπεριλαμβανομένου πανεπιστημίων και ειδικών ερευνητών.

Με την τροποποιητική απόφαση (ΕΕ) 2019/420 δημιουργήθηκε ένας νέος θεσμός, το "rescEU", μια πρόσθετη δεξαμενή ικανοτήτων για την παροχή βοήθειας σε περιπτώσεις όπου οι υφιστάμενες συνολικές ικανότητες σε εθνικό επίπεδο και οι ικανότητες που διατέθηκαν προηγουμένως από τα κράτη μέλη στην Ευρωπαϊκή δεξαμενή πολιτικής προστασίας δεν επαρκούν για να διασφαλιστεί η αποτελεσματική αντιμετώπιση. Σκοπός της δημιουργίας του είναι να ενισχύσει και να ενδυναμώσει τις συνιστώσες της διαχείρισης του κινδύνου καταστροφών της ΕΕ. Στόχος του είναι τόσο η προστασία των πολιτών από τις καταστροφές όσο και η διαχείριση των αναδυόμενων κινδύνων.

Η Επιτροπή προσδιορίζει τις ικανότητες της rescEU μέσω εκτελεστικών πράξεων, λαμβάνοντας υπόψη τους υφιστάμενους και διαφαινόμενους κινδύνους και τις συνολικές ικανότητες και ελλείψεις σε επίπεδο ΕΕ, με έμφαση στους τομείς της εναέριας δασοπυρόσβεσης, των χημικών, βιολογικών, ραδιολογικών και πυρηνικών (ΧΒΡΠ) περιστατικών, της επείγουσας ιατρικής αντιμετώπισης και των μεταφορών υλικοτεχνικής υποστήριξης. Στη συνέχεια παρατίθενται συνοπτικά οι εκτελεστικές αποφάσεις που αφορούν το rescEU.¹¹³

¹¹³ Απόφαση (ΕΕ) 2019/420 για την τροποποίηση της απόφασης αριθ. 1313/2013/ΕΕ περί μηχανισμού πολιτικής προστασίας της Ένωσης. Διαθέσιμο στο https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=LEGISSUM%3A2009_2

Η εκτελεστική απόφαση (ΕΕ) 2019/570 αναβάθμισε την σύνθεση του rescEU όσον αφορά τις ικανότητες και τις απαιτήσεις ποιότητας.¹¹⁴ Η εκτελεστική απόφαση (ΕΕ) 2019/570; έχει τροποποιηθεί τέσσερις φορές από την Επιτροπή με τις αποφάσεις 2019/1930, 2020/414, 2020/452 και 2021/88.

Η εκτελεστική απόφαση (ΕΕ) 2019/1930 προβλέπει δύο διαφορετικούς τύπους δυνατοτήτων ιατρικής διακομιδής / εκκένωσης (medevac) για θύματα καταστροφών με εξαιρετικά μολυσματικές ασθένειες και θύματα καταστροφών με μη μολυσματικές ασθένειες, αντίστοιχα. Επιπλέον, προβλέπει πρόσθετους κανόνες εφαρμογής για το rescEU. Η εν λόγω εκτελεστική πράξη καθορίζει όλους τους αναγκαίους κανόνες για τη λειτουργία του rescEU, όπως κριτήρια για τις αποφάσεις ανάπτυξης και τα αντικρουόμενα αιτήματα, διατάξεις για την απεμπλοκή, κανονιστικό πλαίσιο για τη χρήση σε εθνικό επίπεδο καθώς και άλλους κανόνες.

Η εκτελεστική απόφαση (ΕΕ) 2020/414, σε συνέχεια των συμπερασμάτων του Συμβουλίου για τη νόσο COVID-19, αναβαθμίζει εκ νέου τις ικανότητες του rescEU, ώστε να συμπεριλαμβάνουν τη δημιουργία αποθεμάτων ιατρικών αντιμέτρων, ιατρικού εξοπλισμού εντατικής θεραπείας και μέσων ατομικής προστασίας για την καταπολέμηση σοβαρών διασυννοριακών απειλών κατά της υγείας.

Με την εκτελεστική απόφαση (ΕΕ) 2020/452, η οποία δημιουργεί ικανότητες rescEU για τη διαχείριση χαμηλής πιθανότητας κινδύνων με μεγάλο αντίκτυπο. Για τη δημιουργία των ικανοτήτων αυτών, ορίζονται οι κατηγορίες χαμηλής πιθανότητας κινδύνων με μεγάλο αντίκτυπο, λαμβανομένων υπόψη των πιθανών σεναρίων για τους εν λόγω κινδύνους, και τέλος

Με την εκτελεστική απόφαση (ΕΕ) 2021/88, η οποία τροποποιεί την εκτελεστική απόφαση (ΕΕ) 2019/570, επεκτείνοντας το πεδίο εφαρμογής της προκειμένου να συμπεριλάβει τις ικανότητες της rescEU για απολύμανση από παράγοντες ΧΒΡΠ των υποδομών, των κτιρίων, των οχημάτων, του εξοπλισμού και των κρίσιμων αποδεικτικών στοιχείων. Η ικανότητα δύναται να καλύπτει και την απολύμανση προσβεβλημένων ατόμων, συμπεριλαμβανομένων των νεκρών.

¹¹⁴ Αρχικά, το απόθεμα του rescEU αποτελούνταν από εναέριο εξοπλισμό δασοπυρόσβεσης, εναέριο ιατρικό εξοπλισμό εκκένωσης, εξοπλισμό πληρώματος ασθενοφόρου και εξοπλισμό αποθήκευσης ιατρικού εξοπλισμού. Το πεδίο εφαρμογής του έχει επεκταθεί για να καλύψει τις δυνατότητες απολύμανσης στον τομέα των χημικών, βιολογικών, ραδιολογικών και πυρηνικών (ΧΒΡΠ) συμβάντων.

Ο τροποποιητικός κανονισμός (ΕΕ) 2021/836 ενισχύει τον μηχανισμό ώστε τα κράτη μέλη να μπορούν να προετοιμάζονται καλύτερα και να ανταποκρίνονται πιο γρήγορα και αποτελεσματικά σε μελλοντικές κρίσεις που έχουν διασυνοριακές επιπτώσεις, όπως η κρίση της νόσου COVID-19.

Σύμφωνα με τις προβλέψεις του εν λόγω κανονισμού, « η Επιτροπή, μαζί με τα κράτη μέλη, θα ορίσουν και θα αναπτύξουν στόχους όσον αφορά την ανθεκτικότητα της ΕΕ σε περίπτωση καταστροφών. Οι εν λόγω μη δεσμευτικοί στόχοι θα βασίζονται σε πραγματικά ή πιθανά σενάρια, λαμβάνοντας υπόψη τα δεδομένα παλαιότερων συμβάντων και τον αντίκτυπο της κλιματικής αλλαγής σε κινδύνους καταστροφών. Επίσης δίνει στο Κέντρο Συντονισμού Αντιμετώπισης Εκτάκτων Αναγκών (ΚΣΑΕΑ) ενισχυμένες ικανότητες όσον αφορά την επιχειρησιακή λειτουργία, την ανάλυση, παρακολούθηση, και διαχείριση πληροφοριών και την επικοινωνία. Πιο συγκεκριμένα, θεσπίστηκε τη δυνατότητα η Επιτροπή να προμηθεύεται απευθείας τις ικανότητες rescEU σε δεόντως αιτιολογημένες περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης όταν οι εθνικές ικανότητες δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν. Στον τομέα των μεταφορών και υλικοτεχνικής υποστήριξης, οι ικανότητες rescEU, όπως καθορίζονται μέσω εκτελεστικών πράξεων που εγκρίθηκαν σύμφωνα με τη διαδικασία εξέτασης που αναφέρεται στο άρθρο 33 παράγραφος 2, μπορούν να νοικιάζονται, να μισθώνονται ή να προμηθεύονται με άλλο τρόπο από την Επιτροπή. Σύμφωνα με τον τροποποιητικό κανονισμό (ΕΕ) 2021/836, οι ικανότητες του rescEU χρηματοδοτούνται πλήρως από την Επιτροπή. Όσον αφορά τον προϋπολογισμό, με τις προβλέψεις του ίδιου κανονισμού, η χρηματοδότηση αυξήθηκε σημαντικά¹¹⁵ για την περίοδο 2021-2027 φτάνοντας το συνολικό ποσό του 1,26 δισεκατομμυρίου ευρώ επιπλέον ενός ποσού μέχρι και 2.056 δισεκατομμύρια ευρώ για την εφαρμογή των μέτρων πολιτικής προστασίας με στόχο την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κρίσης της νόσου COVID-19 που προβλέπεται στο Μέσο Ανάκαμψης της ΕΕ»¹¹⁶.

¹¹⁵ Για την εφαρμογή του μηχανισμού για την περίοδο 2014-2020 σύμφωνα με την απόφαση αριθ. 1313/2013/ΕΕ χορηγήθηκαν 574,02 εκατομμύρια ευρώ.

¹¹⁶ Διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R0836&from=EN>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Δ»: Η ΕΕ για την υγεία» (EU4Health)¹¹⁷

Στο πλαίσιο της προσέγγισης "Μία υγεία", η οποία αποδέχεται τη συσχέτιση μεταξύ της υγείας του ανθρώπου, με την υγεία των ζώων και με το περιβάλλον γενικότερα, το πρόγραμμα υγείας της ΕΕ έχει τη δυνατότητα και τη προοπτική να στηρίζει τα κράτη μέλη στη διαδικασία μετάβασης σε ένα καθεστώς βελτιωμένης ετοιμότητας, να συμβάλει στην ενίσχυση των εθνικών τους συστημάτων υγείας και να τα υποστηρίξει στις προσπάθειές τους να επιτύχουν τους συναφείς με την υγεία στόχους των Ηνωμένων Εθνών για τη βιώσιμη ανάπτυξη (ΣΒΑ). Το πρόγραμμα προβλέπει νέα μέτρα που θα αντιμετωπίσουν τα κενά που αναδείχτηκαν από την τρέχουσα πανδημία Covid-19 όσον αφορά την ανάπτυξη και την παραγωγή φαρμάκων, την ενδεδειγμένη προμήθεια του απαραίτητου εξοπλισμού των νοσοκομείων και τη στελέχωση τους με επαρκές ιατρικό ανθρώπινο δυναμικό, την υιοθέτηση ψηφιακών εργαλείων και υπηρεσιών που επιτρέπουν την αδιάλειπτη παροχή φροντίδας, καθώς και την αναγκαιότητα διασφάλισης της πρόσβασης σε βασικά αγαθά και υπηρεσίες σε περιόδους κρίσης. Αυτό θα επιτρέψει στην ΕΕ να έχει περισσότερα εργαλεία στη διάθεσή της για να αναλάβει ταχέως, αποφασιστική και συντονισμένη δράση με τα κράτη μέλη τόσο για την προετοιμασία όσο και για τη διαχείριση των κρίσεων. Το πρόγραμμα της ΕΕ για την υγεία θα προσδιορίσει βασικούς τομείς δράσης, όπως η βελτιστοποίηση των εθνικών συστημάτων υγείας, η ανάληψη δράσης κατά των μεταδοτικών και μη μεταδοτικών ασθενειών, η διαθεσιμότητα και η οικονομική προσιτότητα των φαρμάκων και άλλων προϊόντων που απαιτούνται για την αντιμετώπιση κρίσεων.

Η νομική βάση της εν λόγω πρότασης είναι το άρθρο 168 παράγραφος 5 της ΣΛΕΕ, το οποίο προβλέπει τη θεσμοθέτηση μέτρων και δράσεων για την ενθάρρυνση της προάσπισης και της προαγωγής της ανθρώπινης υγείας, ιδίως για την καταστολή σοβαρών νοσημάτων με διασυννοριακή επίπτωση, για την επείγουσα προειδοποίηση με κήρυξη συναγερμού στις περιπτώσεις αυτές και την καταπολέμηση των απειλών αυτών, καθώς και δράσεων που στοχεύουν στην προστασία της δημόσιας υγείας από το κάπνισμα και την υπερβολική κατανάλωση αλκοόλ.

¹¹⁷ Η ΕΕ για την υγεία (EU4Health). (2019). Πρόταση για τη θέσπιση προγράμματος σχετικά με τη δράση της Ένωσης στον τομέα της υγείας για την περίοδο 2021-2027 και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 282/2014. Διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A52020PC0405>

Σύμφωνα με το άρθρο 168 της ΣΛΕΕ, η Ένωση συμπληρώνει και υποστηρίζει τις εθνικές πολιτικές υγείας, ενθαρρύνει τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών και προωθεί τον συντονισμό μεταξύ των προγραμμάτων τους, με πλήρη σεβασμό των αρμοδιοτήτων των κρατών μελών όσον αφορά τη διαμόρφωση της πολιτικής τους στον τομέα της υγείας, καθώς και την οργάνωση και την παροχή υγειονομικών υπηρεσιών και ιατρικής περίθαλψης. Το πρόγραμμα «Η ΕΕ για την υγεία», που ορίζεται στην πρόταση και που εφαρμόζεται με άμεση και έμμεση διαχείριση, θα υποστηρίζει δράσεις που θα επιτρέψουν στην Επιτροπή να συμπληρώσει το αναγκαίο κανονιστικό πλαίσιο και να συμβάλει στην αντιμετώπιση των σημαντικών διαρθρωτικών αναγκών που ήρθαν στην επιφάνεια κατά την κρίση που προκλήθηκε από τη νόσο COVID-19.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Ε»: Νομολογία και κλιματική αλλαγή

Υπόθεση Urgenda Foundation vs. the Kingdom of the Netherlands

Η υπόθεση Urgenda¹¹⁸, που ασκήθηκε κατά του κράτους της Ολλανδίας, είναι μια πρωτοποριακή υπόθεση, η οποία δημιουργεί νομικό δεδικασμένο για την εθνική και διεθνή έννομη τάξη, καθώς αποτελεί την πρώτη απόφαση δικαστηρίου που υποχρεώνει ένα κράτος να μειώσει τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου. Ο κεντρικός άξονας των επιχειρημάτων της εν λόγω απόφασης αφορά το διεθνώς αναγνωρισμένο καθήκον της δέουσας επιμέλειας που απαιτείται από κάθε κράτος και την αρχή του διεθνούς δικαίου της μη πρόκλησης βλάβης.

Το Ίδρυμα Urgenda μίλησε την ολλανδική κυβέρνηση εξ ονόματος 900 Ολλανδών πολιτών επειδή δεν κατέβαλε αρκετά φιλόδοξες προσπάθειες για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου (GHG). Εντός του νομικού πλαισίου της Σύμβασης-Πλαισίου των Ηνωμένων Εθνών για την κλιματική αλλαγή, συμπεριλαμβανομένου του Πρωτοκόλλου του Κιότο και της Συμφωνίας των Παρισίων, καθώς και του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του ολλανδικού δικαίου, η Urgenda ισχυρίστηκε ότι η μη δέσμευση της ολλανδικής κυβέρνησης για μεγαλύτερη μείωση των εκπομπών μέχρι το τέλος του 2020, ήταν παράνομη, διότι παραβιάζει την ορθή κοινωνική συμπεριφορά και αντίκειται στο καθήκον προστασίας του περιβάλλοντος που απαιτεί ο ολλανδικός αστικός κώδικας (άρθρο 21 του Συντάγματος) και τα άρθρα 2 και 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ). Η ολλανδική κυβέρνηση υποστήριξε ότι τηρεί τις συμβατικές υποχρεώσεις και συμφωνίες και, αναγνωρίζοντας το κλιματικό πρόβλημα, έχει υιοθετήσει και προτείνει πολιτικές που θα μειώσουν τις εκπομπές κατά 19-27% μέχρι το 2020.

Το Περιφερειακό Δικαστήριο της Χάγης αποφάσισε υπέρ της Urgenda, διατάσσοντας την κυβέρνηση να ελαττώσει τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου σε ποσοστό τουλάχιστον 25% κάτω από τα επίπεδα του 1990 έως το 2020, με το σκεπτικό ότι η μείωση αυτή ισοδυναμεί με την απαιτούμενη επιμέλεια που επιβάλλεται να επιδείξει το ολλανδικό κράτος για να συμμορφωθεί με τις υποχρεώσεις του και να προασπίσει τα ανθρώπινα δικαιώματα των πολιτών του. Η

¹¹⁸ Βλάχος, Π. (27/8/2021). Η προστασία έναντι της κλιματικής αλλαγής ως ανθρώπινο δικαίωμα και οι ευθύνες του κράτους και του ιδιωτικού τομέα, (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://lawyermagazine.gr/i-prostasia-enanti-ths-klimatikis-allaghs-ws-anthrw-pino-dikaiwma/>

ολλανδική κυβέρνηση άσκησε έφεση κατά της απόφασης για 29 λόγους, συμπεριλαμβανομένων, μεταξύ άλλων, του απαράδεκτου, της ισχυριζόμενης παρανομίας, της σοβαρότητας της κλιματικής αλλαγής και του triaspolitica¹¹⁹ ρόλου των δικαστηρίων. Το Εφετείο της Χάγης απέρριψε την έφεση, επιβεβαιώνοντας ότι η ολλανδική κυβέρνηση έχει κάνει πολύ λίγα για να αποτρέψει την επικίνδυνη κλιματική αλλαγή και επικυρώνοντας την απόφαση του Περιφερειακού Δικαστηρίου. Η ολλανδική κυβέρνηση έχει έκτοτε ασκήσει έφεση στο Ανώτατο Δικαστήριο.¹²⁰

Υπόθεση MKO Friends of the Earth Netherlands vs Royal Dutch Shell

Στις 26 Μαΐου 2021, μια επίσης πολύ ενδιαφέρουσα απόφαση του Πρωτοδικείου της Χάγης συγκλόνισε για άλλη μια φορά τη διεθνή νομική κοινότητα, καθώς διέταξε τη γνωστή πολυεθνική πετρελαϊκή εταιρεία "Royal Dutch Shell" να προβεί σε δραστική μείωση των παγκόσμιων εκπομπών CO₂ κατά 45% έως το 2030, συγκριτικά με τις εκπομπές του 2019..¹²¹

Η υπόθεση κατά της Shell ασκήθηκε το 2019, μεταξύ άλλων, από την MKO Friends of the Earth Netherlands (Milieudefensie). Η παρούσα υπόθεση αποτελεί συλλογική αγωγή που διέπεται από το άρθρο 3:305α (παλαιό) του ολλανδικού αστικού κώδικα (BurgerlijkWetboek), σύμφωνα με το οποίο ένας οργανισμός διεκδίκησης μπορεί να κινήσει δικαστική διαδικασία για την προστασία παρόμοιων συμφερόντων άλλων προσώπων, προκειμένου να διασφαλιστεί η αποτελεσματική και αποδοτική νομική προστασία των ενδιαφερομένων μερών. Οι ενάγοντες πιστεύουν ότι η Shell που καθορίζει την πολιτική, ως επικεφαλής του ομίλου Shell, λαμβάνει ανεπαρκή μέτρα, ενεργεί παράνομα και θα έπρεπε να κάνει περισσότερα για τη μείωση των εκπομπών CO₂. Με τις αξιώσεις τους ζητούν να έχουν μειωθεί οι εκπομπές CO₂ έως το 2030 κατά 45% ή εναλλακτικά κατά 35% ή 25% σε σχέση με τα επίπεδα του 2019. Οι αξιώσεις αφορούν τις εκπομπές CO₂ του ίδιου του ομίλου Shell, καθώς και των προμηθευτών και των πελατών της εταιρείας.

¹¹⁹ Η TriasPolitica είναι ένα σύστημα διακυβέρνησης όπου η κυβέρνηση μιας χώρας διαιρείται σε κλάδους, καθένας από τους οποίους έχει ξεχωριστές και ανεξάρτητες εξουσίες και τομείς ευθύνης, έτσι ώστε οι εξουσίες ενός κλάδου να μην έρχονται σε σύγκρουση με τις εξουσίες που σχετίζονται με τους άλλους κλάδους.

¹²⁰ Απόφαση Δικαστηρίου για την υπόθεση Urgenda Foundation vs. the Kingdom of the Netherlands. Διαθέσιμο στο <https://www.informe.org/en/court-decision/urgenda-foundation-vs-kingdom-netherlands>

¹²¹ Βλάχος, Π. (27/8/2021).

Το Δικαστήριο λαμβάνοντας υπόψη τα αναφερόμενα στην ΕΣΔΑ¹²², στη νομολογία του ΕΔΔΑ¹²³, στις κατευθυντήριες γραμμές των Ηνωμένων Εθνών για τις επιχειρήσεις και τα ανθρώπινα δικαιώματα (UNGP)^{124, 125} και στη Συμφωνία των Παρισίων, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η Shell υποχρεούται να διασφαλίσει μέσω της εταιρικής πολιτικής του ομίλου Shell ότι οι εκπομπές CO₂ του ομίλου Shell, των προμηθευτών και των πελατών του μειώνονται.

Σε κάθε περίπτωση, η απόφαση αυτή του Δικαστηρίου της Χάγης είναι ιστορική, δεδομένου ότι για πρώτη φορά στον κόσμο μια ιδιωτική εταιρεία θεωρείται υπεύθυνη για τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και υποχρεούται να περιορίσει τις ρυπογόνες εκπομπές που παράγει, σε παγκόσμιο επίπεδο. Στηριζόμενο σε επιχειρήματα από την αμετάκλητη πλέον απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου της Ολλανδίας στην υπόθεση Urgenda, το Πρωτοδικείο της Χάγης ουσιαστικά διευρύνει την υποχρέωση προστασίας του κράτους και σε ιδιωτικές οντότητες, βασιζόμενο κυρίως στο άρθρο 162 του Βιβλίου 6 του ολλανδικού Αστικού Κώδικα, όπως ερμηνεύεται υπό το πρίσμα της ΕΣΔΑ και μιας σειράς από κείμενα και συμφωνίες του εσωτερικού δικαίου, τα οποία, έπαιξαν καθοριστικό ρόλο και στις δύο προαναφερθείσες υποθέσεις.

Υπόθεση People's Climate Case

Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) - Court of Justice of the European Union (CJEU) επέλεξε να υιοθετήσει διαφορετική προσέγγιση στην υπόθεση People's Climate Case¹²⁶. Η κύρια αξίωσή τους ήταν η παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους στη ζωή, την υγεία, την ιδιοκτησία και την εργασία, υποστηρίζοντας ότι η παραβίαση των δικαιωμάτων τους συνδεόταν με την αποτυχία επίτευξης του ευρωπαϊκού στόχου για το κλίμα, δηλαδή τη μείωση των εκπομπών κατά 40% έως το 2030. Αυτό το δικαστήριο δεν αποδέχθηκε αυτή τη φορά τους ισχυρισμούς τους, επικαλούμενο την έλλειψη έννομου συμφέροντος και την απουσία

¹²² Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

¹²³ Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

¹²⁴ Κατευθυντήριες Αρχές των Ηνωμένων Εθνών για τις Επιχειρήσεις και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (UNGP), οι οποίες θεωρήθηκαν ως "ένα αξιόπιστο και διεθνώς αναγνωρισμένο μέσο του εσωτερικού δικαίου που περιγράφει τις ευθύνες των κρατών και του ιδιωτικού τομέα σε σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα".

¹²⁵ Σερρέτη, Ν.(11/1/2022).

¹²⁶ Αγωγή που κατέθεσαν 10 οικογένειες από όλη την Ευρώπη από περιοχές που επλήγησαν από ξηρασία, πλημμύρες και πυρκαγιές.

παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως γενικώς εφαρμοστέο κανονιστικό μέτρο.

Future Generations vs. Ministry of Environment and Others case, Colombia

Όσον αφορά μια άλλη υπόθεση, το 2018, το Ανώτατο Δικαστήριο της Κολομβίας εξέδωσε μια πρωτοποριακή απόφαση μετά από πρωτοβουλία 25 νέων που προσπαθούσαν να υπερασπιστούν τα δικαιώματά τους για ένα υγιές περιβάλλον, διεκδικώντας τη διατήρηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους στη ζωή, την υγεία, την τροφή και το νερό, τα οποία απειλούνταν από την αδιάκριτη υλοτομία στον Αμαζόνιο, κατά παράβαση των διεθνών δεσμεύσεων για τη μείωση της αποψίλωσης των δασών. Η απόφαση αυτή αναγνώρισε την αιτιώδη σχέση μεταξύ της αποψίλωσης των δασών και των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Επιπλέον, στο σκεπτικό της υπόθεσης επισημάνθηκε ότι η κυβέρνηση της Κολομβίας υποχρεούταν να διασφαλίσει την κατάρτιση ενός σχεδιασμού σε εθνικό επίπεδο, για τη προστασία των διαγενεακών δικαιωμάτων σε ένα υγιεινό και ισορροπημένο περιβάλλον. Εξαιρετικής σπουδαιότητας και πέραν του δικαιολογημένου συμβολισμού είναι η αναγνώριση του Αμαζονίου ως μιας οντότητας που υπόκειται σε δικαιώματα και την οποία το κράτος έχει υποχρέωση να προστατεύει, να διατηρεί και να αποκαθιστά προς το συμφέρον των δικαιωμάτων των πολιτών του.

Bundesverfassungsgericht, BVerfG 1 BvR 2656/18 and others

Η απόφαση που εξέδωσε το Γερμανικό Συνταγματικό Δικαστήριο του Bundesverfassungsgericht, BVerfG 1 BvR 2656/18 and others, αποτελεί διεθνώς πρωτοποριακή απόφαση, καθώς έκρινε ότι οι διατάξεις του Ομοσπονδιακού Νόμου για το Κλίμα είναι αντισυνταγματικές, αναγνωρίζοντας την παράλειψη του νομοθέτη της λήψης επαρκών μέτρων για την άμεση απομείωση των εκπομπών. Ως θεμελιώδεις λόγοι προβλήθηκαν οι συνταγματικές διατάξεις για τη ζωή και την ιδιοκτησία και το θεμελιώδες δικαίωμα στη διαγενεακή ισότητα για ένα αξιοπρεπές μέλλον για τις επερχόμενες γενιές.¹²⁷

¹²⁷ Bodle, R. & Sina S. (2021). The German Federal Constitutional Court's decision on the Climate Change Act, (Policy Brief). Διαθέσιμο στο <https://www.ecologic.eu/sites/default/files/publication/2021/bodle-21-Ecologic-Institut-policy-brief-constitutional-court-climate-change-act.pdf>

Η απόφαση βασίστηκε στη θεμελιώδη κρατική υποχρέωση να προστατεύει τη ζωή και την υγεία, τόσο στο παρόν όσο και στο μέλλον. Το δικαστήριο δέχθηκε μια νέα διάταξη προστασίας ενός θεμελιώδους δικαιώματος, αυτή της διαχρονικής διασφάλισης της ελευθερίας, η οποία απαιτεί από τον νομοθέτη να κινητοποιηθεί για την προστασία και των μελλοντικών γενεών και απαιτεί έγκαιρα μέτρα για την ασφαλή μετάβαση στην κλιματική ουδετερότητα.

Youth 4 Climate Justice

Μια άλλη ενδιαφέρουσα προσφυγή που αφορά την κλιματική αλλαγή έλαβε χώρα τον Σεπτέμβριο του 2020. Συγκεκριμένα, μια ομάδα έξι νέων (Youth 4 Climate Justice) από την Πορτογαλία, υπό την προστασία και την υποστήριξη του Global Legal Action Network (GLAN¹²⁸), άσκησε προσφυγή στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων¹²⁹, κατά 33 κρατών¹³⁰, μεταξύ των οποίων η Κύπρος και η Ελλάδα, αξιώνοντας το δικαίωμα σε ένα καθαρό, υγιές και βιώσιμο περιβάλλον. Λίγα χρόνια νωρίτερα (το 2017) οι καταστροφικές πυρκαγιές που μαίνονταν στην Ιβηρική οδήγησαν σε τεράστιες απώλειες σε ανθρώπινες ζωές (120) και εκτεταμένες υλικές καταστροφές.

Η υπόθεση δύναται να συμβάλει στη διεύρυνση / διασαφήνιση της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ), όσον αφορά τη συνάφεια των θεμελιωδών δικαιωμάτων με την κλιματική κρίση. Στόχος της είναι να αναγνωρίσει τον κοινό χαρακτήρα της σχετικής κρατικής ευθύνης (επιμερισμένη ευθύνη) και να καταδείξει την αναγκαιότητα να συμφωνήσουν τα κράτη και να προχωρήσουν στον απαραίτητο επιμερισμό, όσον αφορά την μείωση των εκπομπών τους για να συμμορφωθούν με τις υποχρεώσεις τους, βάσει της Σύμβασης των Παρισίων, οι οποίες επηρεάζουν τη νομιμότητα της συμβολής κάθε

¹²⁸ Το GLAN είναι μια συνεργασία πανεπιστημιακών και δικηγόρων που δημιουργήθηκε για να συνδύασει την εξειδίκευση της πανεπιστημιακής έρευνας σε τομείς του διεθνούς δικαίου με την εμπειρία της πράξης. Αποτελεί μη κερδοσκοπικό ίδρυμα με έδρα στο Ηνωμένο Βασίλειο και στην Ιρλανδία και μέλη σε διάφορες χώρες, κυρίως στην Ευρώπη και στη βόρειο Αμερική. Ο σκοπός του είναι η κινητοποίηση των εξειδικευμένων γνώσεων των μελών του προς αντιμετώπιση ζητημάτων της διεθνούς δικαιοσύνης με ιδιαίτερη συστηματική σημασία και με ευθύνη των σχετικά ισχυροτέρων κρατών και μη κρατικών οντοτήτων.

¹²⁹ Κούρτης, Δ κ.α. (7/10/2020). Youth 4 Climate Justice: Η Κλιματική Κρίση ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων – Συνέντευξη Ιωάννη Καλπούζου (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://dikaiosyni.com/katigories/synteykseis/youth-4-climate-justice-i-klimatiki-krisi-enwpion-tou-evrwpaiκου-dikastiriou-anthrwpinwn-dikaiwmatwn/>

¹³⁰ Η επιλογή των 33 κρατών έγινε σύμφωνα με την επιστημονική ανάλυση των ποσοστών συμβολής διαφόρων κρατών βάσει του Climate Action Tracker (βλ. εδώ: <https://climateactiontracker.org/countries/>).

κράτους στην κλιματική αλλαγή και, ως εκ τούτου, την ευθύνη του σε σχέση με τις επιπτώσεις στα ανθρώπινα δικαιώματα. Ειδικότερα, επιθυμεί να καταδείξει ότι το ΕΔΑΔ θα καθορίσει ότι τα κράτη δεν έχουν ευρύ περιθώριο εκτίμησης σε σχέση με τα θέματα εκπομπών, ώστε τα κράτη να μην μεταθέτουν την σχετική ευθύνη το ένα στο άλλο.

Περιβαλλοντολογικές οργανώσεις κατά του Κράτους της Γαλλίας

Στις 3 Φεβρουαρίου 2021, το Διοικητικό Πρωτοδικείο του Παρισιού εξέδωσε μια πρωτοφανή για την περιβαλλοντική νομολογία απόφαση, με την οποία υποχρεώνει το γαλλικό κράτος να αποζημιώσει περιβαλλοντικές οργανώσεις και πολίτες που προσέφυγαν εναντίον του για την ηθική βλάβη που υπέστησαν, λόγω της παράλειψης του να λάβει μέτρα για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, δηλαδή για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Επιπρόσθετα, το Δικαστήριο διέταξε τη γαλλική διοίκηση να συμμορφωθεί και ειδικότερα να μεριμνήσει εντός χρονικού διαστήματος 2 μηνών για τη κατάρτιση, θέσπιση και υποβολή στο Δικαστήριο των απαραίτητων μέτρων και ρυθμιστικών κανόνων για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στο γαλλικό έδαφος. Η απόφαση αυτή αντανακλά γενικότερα τις πολιτικές διεργασίες για την ενίσχυση του δεσμευτικού χαρακτήρα των δεσμεύσεων των κρατών για το κλίμα, με αποκορύφωμα τη διατύπωση και την υιοθέτηση του ευρωπαϊκού νόμου για το κλίμα με στόχο την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας έως το 2050.¹³¹

Το γαλλικό δικαστήριο υπήρξε, λοιπόν, γνήσια δικαιοπλαστικό και προστατευτικό της διαφύλαξης του έννομου αγαθού του περιβάλλοντος και του δικαιώματος του πολίτη να διαβιώνει υγιώς και ισορροπημένα εντός του φυσικού περιβάλλοντος, κερδίζοντας δικαίως τον τίτλο της «υπόθεσης του αιώνα» που του αποδόθηκε από τους γαλλικούς νομικούς, δημοσιογραφικούς, περιβαλλοντικούς και ακτιβιστικούς κύκλους και οργανώσεις. Αυτό συμβαίνει εν μέσω μιας πραγματικότητας στην οποία οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής γίνονται όλο και πιο έντονες και η νομική (ή μη) δεσμευτικότητα των δεσμεύσεων των κρατών για το

¹³¹ Παλαμίτη, Ν. (2021). Μια ιστορική δικαστική απόφαση για τη προστασία του περιβάλλοντος & ο ρόλος των κοινωνικών κινημάτων σε αυτή (σελ.3). Αθήνα: Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών. Διαθέσιμο στο https://www.enainstitute.org/wp-content/uploads/2021/02/ENA_Perivallon_25022021.pdf

κλίμα έχει γίνει το επίκεντρο της διεθνούς και ευρωπαϊκής συζήτησης. Ως εκ τούτου, δημιουργεί ένα σημαντικό νομικό προηγούμενο σε ευρωπαϊκό έδαφος.¹³²

¹³² Παλαμίτη, Ν. (2021),(σελ.6).

**ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «ΣΤ»: Εθνικός Μηχανισμός Διαχείρισης Φυσικών
Καταστροφών. Πάθαμε, μάθαμε;¹³³**

Η Πλημμύρα στη Μάνδρα Αττικής 15 Νοεμβρίου 2017¹³⁴

Στις 15 Νοεμβρίου 2017, η Δυτική Αττική χτυπήθηκε από μια μεγάλη νεροποντή που είχε σαν αποτέλεσμα να πλημμυρίσει η περιοχή της Μάνδρας από νερά, οικοδομικά υλικά και λάσπες. Ο απολογισμός της καταστροφής ήταν τραγικός. 24 άνθρωποι βρήκαν τον θάνατο και 1064 κτίρια υπέστησαν μεγάλες καταστροφές.

Στο δικαστήριο αναγνωρίστηκε ευθύνη στην Περιφέρεια Αττικής, στη Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας, αλλά και στην Ελληνική Αστυνομία. Στην περιφέρεια Αττικής αποδόθηκε ευθύνη ότι *«παρέλειψε να διενεργήσει αντιπλημμυρικά έργα και διευθετήσεις στα ρέματα Σούρες και Αγία Αικατερίνη στη Μάνδρα Αττικής»*, γεγονός που συνέβαλε τον θάνατο των θυμάτων. Στη Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας καταλογίστηκαν ευθύνες γιατί ήταν η *«καθ' ύλην αρμόδια υπηρεσία για την εκπόνηση και εκτέλεση σχεδίων αντιμετώπισεων κινδύνων από την εκδήλωση έντονων καιρικών φαινομένων, στους οποίους συμπεριλαμβάνεται και η πλημμύρα»*. Τέλος, για την Ελληνική Αστυνομία έγινε λόγος για παραλείψεις, όσον αφορά *«την μη έκδοση ειδικού σχεδίου αντιμετώπισης στη περιοχή της Δυτικής Αττικής»* και *«δεν διενήργησε προληπτικό έλεγχο για τη βατότητα του οδικού δικτύου σε τοπικό – περιφερειακό και εθνικό επίπεδο»*.

Σύμφωνα με τις γνώμες ειδικών επιστημόνων¹³⁵, ένα από τα αίτια της καταστροφικής πλημμύρας ήταν ο συνδυασμός του ακραίου καιρικού φαινομένου της έντονης βροχόπτωσης και της ακραίας διάβρωσης του εδάφους. Τα βασικά αίτια της καταστροφής όμως συνοψίζονται στις γεωλογικές και γεωμορφολογικές συνθήκες στη περιοχή και στο χρόνιο πρόβλημα της πυκνής και αυθαίρετης, χωρίς σχεδιασμό δόμησης, των μπαζωμάτων των ρεμάτων και των καταπατήσεων.

Η άποψη ότι το μπάζωμα των ρεμάτων πραγματοποιήθηκε από «ανεύθυνους» ιδιώτες που παράνομα έχτισαν επί αυτών είναι υπερβολική. Στην Αττική 550 χιλιόμετρα ρεμάτων έχουν μπαζωθεί. 70 από τα συνολικά 700 ρέματα που υπήρχαν,

¹³³ Κανδηράκης, Ι κ.α. (2021), (σελ. 49-50).

¹³⁴ Ανώνυμος (15/11/2021). Σαν σήμερα: Η φονική πλημμύρα στη Μάνδρα, (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://www.e-daily.gr/themata/181004/san-simera-i-foniki-plimmyra-sti-mandra-pics-video>

¹³⁵ Ανώνυμος (19/11/2017). Τραγωδία στην Δυτ. Αττική: Η άποψη τεσσάρων επιστημόνων, (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://www.dikaiologitika.gr/eidhseis/koinonia/182881/tragodia-stin-dyt-attiki-i-apopsi-tessarou-epistimonon>

δεν δύνανται πιά ούτε να εντοπισθούν. Από το 1893 έως το 1995 το ποσοστό των ρεμάτων μειώθηκε κατά 66,5%. Η ύπαρξη των ρεμάτων αυτών μπορούσε να εξασφαλίσει τη διοχέτευση των υδάτων από βροχή στη θάλασσα. Η πολιτική που ακολουθήθηκε από το 1950 έως σήμερα ήταν αυτή των κλειστών αγωγών, για εγκιβωτισμό των όμβριων υδάτων με στόχο την επίλυση του συγκοινωνιακού προβλήματος και όχι τη θωράκιση του λεκανοπεδίου Αττικής από πλημμύρες¹³⁶. Ο σχεδιασμός, ο οποίος έλαβε χώρα πριν από δεκαετίες, αφορούσε τη μεταφορά όμβριων υδάτων μιας αγροτικής ή ημιαγροτικής περιοχής και όχι της υφιστάμενης επιβαρυνμένης δομικής κατάστασης του νομού της πρωτεύουσας. Ως αποτέλεσμα, οι αγωγοί δεν μπορούν να ανταπεξέρθουν στην κατάσταση, με αποτέλεσμα να πλημμυρίζουν.

Για την επίλυση των αιτιών του προβλήματος, οι ειδικοί πρότειναν την άμεση εκτέλεση σύγχρονων και επαρκών αντιπλημμυρικών έργων που θα βασίζονται σε σωστές υδρολογικές μελέτες και επιστημονική διαχείριση της λεκάνης απορροής ρεμάτων, χειμάρρων και ποταμιών.

Τα αντιπλημμυρικά έργα, ενώ προστατεύουν ανθρώπινες ζωές, υποδομές του δηmosίου και αστικές περιουσίες, δεν αποτελούν πρώτη προτεραιότητα των εκάστοτε κυβερνήσεων. Το γεγονός αυτό είναι αποτέλεσμα της φύσης του έργου, καθώς τα έργα αυτά δεν δίδουν περιθώρια κέρδους στις κατασκευαστικές εταιρίες που τα αναλαμβάνουν, να εισπράττουν ανταποδοτικά κέρδη χρήσης και να εξασφαλίζουν με αυτόν τον τρόπο το ποσοστό κέρδους που επιδιώκουν. Αντί αυτών, προτιμώνται μεγάλα έργα, όπως αυτοκινητόδρομοι και σιδηρόδρομοι, με αντίστοιχα μεγάλα ανταποδοτικά τέλη χρήσης, τα οποία όμως πραγματοποιούνται χωρίς τα απαραίτητα συμπληρωματικά έργα και μελέτες αντιπλημμυρικής θωράκισης.

Το ερώτημα που προκύπτει είναι αν θα μπορούσε να έχει αποφευχθεί αυτή η καταστροφή. Οι υλικές καταστροφές, ως αποτέλεσμα των παρεμβάσεων του ανθρώπου, ίσως όχι, γιατί απαιτούνται τεχνικά έργα και χρονοβόρες διαδικασίες. Ο θάνατος των 24 ατόμων θα μπορούσε όμως να έχει αποφευχθεί / μειωθεί αν υπήρχε αξιολόγηση κινδύνου των επιπτώσεων μιας πλημμύρας στη περιοχή και η Ελληνική Αστυνομία είχε εκτελέσει απαγόρευση κυκλοφορίας στο οδικό δίκτυο που επλήγη.

¹³⁶ Ανώνυμος, (30/11/2017). Η Πανεπιστημιακή Γεωτεχνικών για τις καταστροφικές πλημμύρες στη Δυτική Αττική, (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://dasarxeio.com/2017/11/30/51555/>

Η Πυρκαγιά στο Μάτι 23 Ιουλίου του 2018¹³⁷

Στις 23 Ιουλίου του 2018, έλαβε χώρα η καταστροφική πυρκαγιά στο Μάτι Αττικής η οποία στοίχισε τη ζωή σε 102 ανθρώπους, προκάλεσε σοβαρά εγκαύματα σε πολλούς άλλους και προκάλεσε τεράστιες υλικές καταστροφές. Από τη πυρκαγιά καταστράφηκαν ολοκληρωτικά ή έπαθαν ζημιές εκατοντάδες οικίες και κάηκαν χιλιάδες στρέμματα δάσους. Η κυβέρνηση, με δηλώσεις της στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, θεώρησε ως κύριο αίτιο της καταστροφής την άναρχη πολεοδομία και τα αυθαίρετα κτίσματα που είχαν κατασκευαστεί στη περιοχή, για τη δυσκολία που αντιμετώπιστηκε από τους αρμόδιους φορείς να εκτελέσουν μια συντονισμένη και ασφαλή εκκένωση. Η περιοχή ήταν αγρότοπος μέχρι τη δεκαετία του 1960, όταν άρχισε να οικοδομείται άναρχα, ενώ τα δένδρα φυτεύτηκαν από τους κατοίκους μετά τη δεκαετία του 1980.

Η τραγωδία ήταν κυρίως αποτέλεσμα των λαθών και των ελλείψεων του κρατικού μηχανισμού¹³⁸. Η περιοχή δεν είχε αξιολογηθεί από την Πυροσβεστική ως επικίνδυνη και δεν υπήρχε αναφορά για αυτήν στον σχεδιασμό της για το 2018. Επιπρόσθετα, δεν υπήρξε σχεδιασμός αντιμετώπισης για τη πιθανότητα ύπαρξης δυτικών ανέμων, που κατεύθυναν το πύρινο μέτωπο από τη Πεντέλη προς τη θάλασσα που είχε ως συνέπεια τον εγκλωβισμό εκατοντάδων πολιτών. Η αρχική εκτίμηση για ύπαρξη βορειοδυτικών ανέμων αποδείχθηκε λανθασμένη, με αποτέλεσμα την αποστολή σημαντικών δυνάμεων αναχαίτησης της πυρκαγιάς σε λάθος επιχειρησιακά σημεία, μακριά από το πραγματικό μέτωπο της πυρκαγιάς. Υπήρξε ολιγωρία, όσον αφορά μια σαφή εντολή αναγκαιότητας εκκένωσης του οικισμού στο Μάτι.

Τα εναέρια μέσα του μηχανισμού δασοπυρόσβεσης δεν κατάφεραν να βοηθήσουν αποτελεσματικά στην αντιμετώπιση της πυρκαγιάς, με κύρια αίτια τη χαμηλή διαθεσιμότητα, την καθήλωση τους στα αεροδρόμια, λόγω ανέμων εκτός ορίου πτήσεως, αλλά και βλαβών. Επίσης, ο Δήμος Μαραθώνα, στον οποίο ανήκει σημαντικό μέρος της περιοχής που επλήγη, δεν είχε μεριμνήσει για την έκδοση ενός

¹³⁷ Γκουρμπάτσης, Α. (2018). Τεχνική Έκθεση για τη διερεύνηση των αιτιών και των συνθηκών της καταστροφικής – θανατηφόρου δασικής πυρκαγιάς στο Μάτι την 23 Ιουλίου 2018 (Προκαταρκτική) Διαθέσιμο στο <https://www.newsbomb.gr/images/news/2018/08/21/porisma.pdf>

¹³⁸ Λαμπρόπουλος, Β. (23/7/2019). Φωτιά στο Μάτι: Τα 12 μοιραία λάθη που οδήγησαν στην τραγωδία, (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://www.in.gr/2019/07/23/greece/fotia-sto-mati-ta-12-moiraia-lathi-pou-odigisan-stin-tragodia/>

σχεδίου εκκένωσης της περιοχής και είχε προβεί στη λήψη προληπτικών μέτρων, όπως τη περισυλλογή κλαδιών από τον καθαρισμό των οικοπέδων.

Κατά τη διάρκεια της κρίσης, δεν χρησιμοποιήθηκε το σύστημα αποστολής προειδοποιητικών μηνυμάτων στα κινητά των κατοίκων (Disaster Management Framework - 112). Το έργο προβλεπόταν να έχει ολοκληρωθεί το 2011, σύμφωνα με κοινοτική οδηγία. Λόγω προσφυγών και καθυστερήσεων το έργο βγήκε εκτός χρονοδιαγράμματος, με εκτιμώμενη παράδοση το 2016. Λόγω της καθυστέρησης το έργο σταμάτησε να χρησιμοποιεί πόρους ΕΣΠΑ και απαιτήθηκε η εκ νέου ένταξη του σε αυτό, για να μπορέσει να χρηματοδοτηθεί. Αποτέλεσμα, το σύστημα δεν ήταν σε λειτουργία όταν απαιτήθηκε στη πυρκαγιά στο Μάτι.

Ένα σύστημα το οποίο θα μπορούσε να είχε συνεισφέρει στην ελεγχόμενη απομάκρυνση των κατοίκων στο Μάτι, ως προληπτικό μέτρο κατά τη διάρκεια της εξέλιξης μιας καταστροφής, είναι το σύστημα «Evita»¹³⁹. Το σύστημα «Evita», είναι ένα ηλεκτρονικό σύστημα το οποίο χρησιμοποιεί ηλεκτρονικούς υπολογιστές και δορυφορικά συστήματα, για τη παροχή πλήρους εικόνας της ευρείας περιοχής ενδιαφέροντος, άμεσης εικόνας των ανέμων που πνέουν στη περιοχή και τη θέση των δυνάμεων της πυροσβεστικής που επιχειρούν στη περιοχή. Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω δεδομένα, τη κατάσταση των δρόμων και την υφιστάμενη κυκλοφορία, το σύστημα «Evita» είχε τη δυνατότητα να βγάζει σχέδιο εκκένωσης των περιοχών που βρίσκονταν σε κίνδυνο. Το σύστημα είχε δοκιμαστεί με μεγάλη επιτυχία τον Δεκέμβριο του 2014 σε επιχειρησιακή άσκηση της Πυροσβεστικής, στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος EU Evita, με το σύνθημα «Beyond the Borders» σε σενάριο πυρκαγιάς σε μεγάλη δασική περιοχή του Θριασίου Πεδίου που απειλούσε βιομηχανική εγκατάσταση. Το 2018 (πριν τη φωτιά στο Μάτι) όμως η ομάδα που είχε συγκροτηθεί για τη διαχείριση του συστήματος, διαλύθηκε και τα μέλη της είχαν στελεχώσει το Ενιαίο Συντονιστικό Κέντρο Επιχειρήσεων (ΕΣΚΕ) της Πυροσβεστικής.

Το 2011 υλοποιήθηκε η συγκρότηση της ομάδας «Ήφαιστος», μιας ομάδας μοτοσικλετιστών, η οποία στα πρότυπα της ομάδας «ΔΙ.ΑΣ» της αστυνομίας εκτελούσε περιπολίες στα δάση για τον έγκαιρο εντοπισμό πυρκαγιάς, κατάσβεση

¹³⁹ Πώποτας, Δ.& Καλύβα, Α. (31/7/2018). Φωτιά στο Μάτι: Έβγαλαν off συστήματα που έσωζαν κόσμο, (άρθρο). Πρώτο Θέμα. Διαθέσιμο στο <https://www.protothema.gr/greece/article/809384/fofia-sto-mati-evgalan-off-sustimata-pou-esozan-kosmo/>

εστιών στα πρώτα στάδια, ενημέρωση του κέντρου επιχειρήσεων και βοήθεια για την άμεση εκκένωση των περιοχών σε κίνδυνο. Η Ένωση Ελλήνων Εφοπλιστών χρηματοδότησε την αγορά 110 μηχανών Enduro, και 750 πυροσβέστες εκπαιδεύτηκαν στην οδήγηση τους και στη κατάσβεση πυρκαγιών. Το 2015 η ομάδα είχε αδρανοποιηθεί, με κυβερνητική απόφαση. Η ύπαρξη της, σύμφωνα με δηλώσεις αξιωματούχων του πυροσβεστικού σώματος, θα μπορούσε να είχε βοηθήσει στην άμεση επέμβαση και στην εκκένωση των κατοικημένων περιοχών.

Σύμφωνα με το πόρισμα του εμπειρογνώμονα για τη φονική πυρκαγιά στο Μάτι, *«ο μηχανισμός Πολιτικής Προστασίας της χώρας γενικά δεν λειτούργησε κατά τα προβλεπόμενα από το σχετικό νόμο και σύμφωνα με τις σχετικές Εγκυκλίους σε όλες τις φάσεις της αντιμετώπισης της ως άνω πυρκαγιάς και γενικά της διαχείρισης του εν λόγω καταστροφικού φαινομένου και κρίσης, αφού δεν ανταποκρίθηκε αποτελεσματικά και με επάρκεια στην εκ του νόμου αποστολή του και τις προβλεπόμενες από αυτόν αρμοδιότητές του»*. Και στη συνέχεια σημειώνεται, μεταξύ άλλων: *«Τα φαινόμενα δυσλειτουργίας, και το διαπιστούμενο επιχειρησιακό, υπό την ευρεία έννοια του όρου, έλλειμμα, εντοπίζεται κυρίως σε δράσεις συντονισμού, επικοινωνίας και συνεργασίας των εμπλεκόμενων δυνάμεων πολιτικής προστασίας καθώς και σε λάθη, ενέργειες και παραλείψεις κατά τις δράσεις ετοιμότητας, κινητοποίησης και αντιμετώπισης και γενικά της διαχείρισης της κρίσης εκ του καταστροφικού αυτού φαινομένου»*. Μάλιστα, στο πόρισμα υπάρχουν καταγγελίες από αυτόπτες μάρτυρες, ότι δεν έγινε καμία ενημέρωση στους κατοίκους, όσον αφορά την αναγκαιότητα να εγκαταλείψουν τις οικίες τους και ποιες ήταν οι ασφαλείς διαδρομές για να απομακρυνθούν με ασφάλεια από τις επικίνδυνες περιοχές.¹⁴⁰

Επίσης, η Ελλάδα ενεργοποίησε τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Πολιτικής Προστασίας. Πέρα από την οικονομική και ηθική βοήθεια που προσφέρθηκε από μεγάλο αριθμό κρατών που συμμετέχουν στο μηχανισμό, τα κράτη προσέφεραν προσωπικό (Κύπρος 60 άτομα), εξοπλισμό, οχήματα (Κύπρος 2) και πυροσβεστικά αεροσκάφη (6)¹⁴¹

¹⁴⁰ Ανώνυμος (21/8/2018). Φωτιά Μάτι: Λάθη και παραλείψεις «δείχνει» το πόρισμα πραγματογνώμονα των θυμάτων (άρθρο). CNN. Διαθέσιμο στο <https://www.cnn.gr/ellada/story/143502/fotia-mati-lathi-kai-paraleipseis-deixnei-to-porisma-pragmatognomona-ton-thymaton>

¹⁴¹ Για περισσότερες πληροφορίες όσον αφορά την ενισχυτική βοήθεια των χωρών, βλέπε https://el.wikipedia.org/wiki/Πυρκαγιές_στην_Αττική_το_2018#cite_note-41

Όλα αυτά πριν από την έκδοση του Ν.4662/2020. Αρκεί ένας νόμος να καλύψει τις ελλείψεις του ελληνικού συστήματος διαχείρισης κρίσεων Πολιτικής Προστασίας και τις παθογένειες του παρελθόντος; Δυστυχώς πολλά από τα κενά σχεδιασμού υφίστανται ακόμα και σήμερα, με αποτέλεσμα να υπάρχει σοβαρός κίνδυνος, αν δεν ληφθούν οι απαραίτητες ενέργειες, να υπάρξει μια νέα τραγωδία κατά τη διάρκεια μιας ανάλογης δασικής πυρκαγιάς.

Η Πυρκαγιά στην Εύβοια 8 Αυγούστου 2021

Το καλοκαίρι του 2021, μετά τις 22 Ιουλίου, εκατοντάδες δασικές πυρκαγιές (συνολικά 428) έπληξαν την Ελλάδα και αποτέφρωσαν χιλιάδες στρέμματα δασικών περιοχών και οικίες. Το κοινό χαρακτηριστικό της χρονικής περιόδου ήταν οι ακραίες και για μεγάλο χρονικό διάστημα καιρικές συνθήκες καύσωνα στη χώρα μας, που δημιούργησαν πρόσφορο έδαφος για την εκδήλωση δασικών πυρκαγιών. Το γεγονός ότι, ο καύσωνας συνοδευόταν από πολύ χαμηλά επίπεδα υγρασίας και αρκετές φορές από ισχυρή εντάσεως ανέμους, ανέβαζε την πιθανότητα και την επικινδυνότητα εκδήλωσης πυρκαγιάς σε πολύ μεγάλα επίπεδα.

Ως αποτέλεσμα της έλευσης της κακοκαιρίας «Μήδεια» τους χειμερινούς μήνες του 2021 (13-16 Φεβ 2021), μεγάλος όγκος καύσιμης ύλης συσσωρεύθηκε από πεσμένα δένδρα και κομμένα κλαδιά στις περιοχές αυτές. Με δεδομένο ότι το πιο σύννηθες δέντρο που εμφανίζεται στα δάση μας είναι το πεύκο, η καύσιμη ύλη αυτή θεωρείται εξαιρετικά επικίνδυνη. 18 συνολικά περιοχές κηρύχθηκαν σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης και δόθηκε κατεύθυνση στους Δήμους να προχωρήσουν σε απευθείας αναθέσεις για τον καθαρισμό των περιοχών τους με τη διαδικασία του κατ' επείγοντος. Αυτό δεν κατέστη τελικά εφικτό, γιατί αφενός τα έργα ήταν πολύ μεγάλα, αφετέρου οι Δήμοι δεν διέθεταν τους απαραίτητους πόρους. Επιπρόσθετα, υπήρχαν περιπτώσεις που για την υλοποίηση κάποιων εργασιών απαιτείτο περιβαλλοντολογική μελέτη.

Ένα επιπρόσθετο πρόβλημα που παρουσιάζεται, όσον αφορά τον καθορισμό των περιοχών, είναι οι χρήσεις γης καθώς οι αγροτικές περιοχές, ο αστικός χώρος και τα δάση, διαδέχονται η μία την άλλη σε επίπεδο τόσο χρήσης όσο και προστασίας, με

τη κάθε μια από αυτές να έχει διαφορετικό καθεστώς ιδιοκτησίας και να υπόκειται σε διαφορετικό θεσμικό και νομικό πλαίσιο.¹⁴²

Η φωτιά στην Εύβοια εκτιμάται ότι έκαψε, πέρα από τις εκατοντάδες κατοικίες, συνολικά 600.000 στρέμματα δάσους, με αποτέλεσμα να κατατάσσεται ως η μεγαλύτερη δασική πυρκαγιά στην Ελληνική ιστορία. Αυτή τη φορά όμως δεν είχαμε απώλειες σε ανθρώπινες ζωές.

Στις πυρκαγιές που εκδηλώθηκαν στην Εύβοια τον Αύγουστο του 2021 έγινε χρήση του αριθμού 112, για την υλοποίηση των εκκενώσεων των κατοίκων από περιοχές που επρόκειτο να πληγούν. Επίσης για την εκκένωση χρησιμοποιήθηκαν περιπολικά, πούλμαν και φέριμποτ.

Η Ελλάδα ενεργοποίησε τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Πολιτικής Προστασίας. Πέρα από την οικονομική και ηθική βοήθεια που προσφέρθηκε από μεγάλο αριθμό κρατών που συμμετέχουν στο μηχανισμό, τα κράτη προσέφεραν συνολικά προσωπικό (άνω των 1200 πυροσβεστών), εξοπλισμό, οχήματα (άνω των 200), πυροσβεστικά αεροσκάφη (άνω των 10) και ελικόπτερα (άνω των 10).¹⁴³ Συγκρίνοντας τις προσφορές, με αυτές του Αυγούστου του 2018, καταγράφεται μια τεράστια αύξηση προσφορών.

«Ο νόμος για την πολιτική προστασία του 2020 είναι ένας σύγχρονος νόμος με μηχανισμούς για την εκτίμηση των κινδύνων που απειλούν τη χώρα, αλλά και ενδιάμεσα στάδια για τη μείωση αυτών των κινδύνων. Υπάρχει όμως άλλη μία 20αδα νόμων που εμποδίζουν αυτόν τον νόμο να εφαρμοσθεί.»¹⁴⁴

Αναμφισβήτητα, ο κρατικός μηχανισμός δούλεψε πολύ καλύτερα και οργανωμένα, σε σχέση με τη φωτιά στο Μάτι. Δεν είχαμε απώλειες ανθρώπινης ζωής, το σύστημα μηνυμάτων εκκένωσης με χρήση του 112 χρησιμοποιήθηκε και λειτούργησε, υπήρχε πλήρης συντονισμός όσον αφορά τις διαδικασίες εκκενώσεων, ελέγχου και αποκλεισμού των δρόμων των πυρόπληκτων περιοχών, η ενεργοποίηση

¹⁴² Γιόγιακας, Π.(8/8/2021). Φωτιές – «Πράσινες βόμβες» έτοιμες να εκραγούν, (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://www.in.gr/2021/08/08/b-science/perivallon-b-science/foties-prasines-vomves-etoimes-nakragoun/>

¹⁴³ Για περισσότερες πληροφορίες όσον αφορά την ενισχυτική βοήθεια των χωρών, βλέπε https://el.wikipedia.org/wiki/Δασικές_πυρκαγιές_στην_Ελλάδα_το_2021

¹⁴⁴ Τέλλογλου, Τ (6/9/21). *Οι δυσκολίες στην εφαρμογή του νόμου για την πολιτική προστασία*, (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://www.kathimerini.gr/society/561487696/oi-dyskolies-stin-efarmogi-toy-nomoy-gia-tin-politiki-prostasia/>

του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Πολιτικής Προστασίας ισχυροποίησε τον εθνικό κρατικό μηχανισμό. Παρά τις κατηγορίες του κρατικού μηχανισμού, ότι έδωσε μεγαλύτερη προτεραιότητα και χρησιμοποίησε μεγάλο αριθμό εναέριων μέσων κατάσβεσης στη φωτιά που είχε εκδηλωθεί την ίδια χρονική περίοδο στην Αττική, θα ήταν άδικο, εκ του αποτελέσματος, να μην διαπιστωθεί ότι το σύστημα μαθαίνει από τα λάθη του και προσπαθεί να βελτιωθεί.

Η Κακοκαιρία Ελπίδα 27 Ιανουαρίου 2022¹⁴⁵

Η κακοκαιρία «Ελπίδα» ήταν ένα έντονο καιρικό φαινόμενο, με κύρια χαρακτηριστικά τις χαμηλές θερμοκρασίες και τη σφοδρή χιονόπτωση, που έπληξε κυρίως την Αττική, την Εύβοια, τις Κυκλάδες και την Κρήτη, μεταξύ 23 και 26 Ιανουαρίου 2022.

Δεν είχαμε απώλεια ανθρώπινης ζωής αλλά και το σύστημα διαχείρισης κρίσεων της Πολιτικής προστασίας αποδείχθηκε για άλλη μια φορά, αναποτελεσματικό¹⁴⁶. Χιλιάδες οδηγοί παρέμειναν εγκλωβισμένοι στην Αττική Οδό για πολλές ώρες και δεν υπήρξε καμία ενημέρωση των εγκλωβισμένων ή παροχή οποιασδήποτε βοήθειας μέχρι τις βραδινές ώρες. 700 άτομα ταλαιπωρήθηκαν αφάνταστα, παραμένοντας εγκλωβισμένοι σε σιδηροδρομικό συρμό της ΤΡΑΙΝΟΣΕ.

Στο σχέδιο «ΞΕΝΟΚΡΑΤΗΣ» προβλέπονται συγκεκριμένες δράσεις για κάθε επίπεδο της δημόσιας διοίκησης, σε περιπτώσεις που αναμένονται έντονες χιονοπτώσεις. Οι Δήμοι οφείλουν να διατηρήσουν το δημοτικό οδικό δίκτυο λειτουργικό, με τη χρήση ιδίων ή μισθωμένων μηχανικών μέσων, ρίψεως αλατιού και εκτέλεση προληπτικών ενεργειών των δένδρων που αποτελούν απειλή για τη απρόσκοπτη οδική κυκλοφορία και την παροχή ηλεκτρικής ενέργειας. Παράλληλα, σε περιφερειακό επίπεδο, η περιφέρεια Αττικής είναι υπεύθυνη να διατηρήσει λειτουργικό το οδικό δίκτυο εξυπηρέτησης των λεωφόρων εξυπηρέτησης που διασυνδέουν τους Δήμους. Επίσης, οι εταιρίες στις οποίες έχουν παραχωρηθεί τα δικαιώματα εκμετάλλευσης αυτοκινητόδρομων, όπως η Αττική και η Νέα Οδός,

¹⁴⁵ Γκουρμπάτσας, Α. (27/1/2022). *Η αλήθεια για την κατάρρευση του Μηχανισμού Πολιτικής Προστασίας με την «Ελπίδα»* (άρθρο). Έθνος. Διαθέσιμο στο <https://www.ethnos.gr/opinions/article/192994/halhtheiagiathnkatarreyshtoymhxanismoypolitikhsprostasiasmethnelpida>

¹⁴⁶ Λέκκας, Ε.(28/1/2022). *Κακοκαιρία «Ελπίδα»: Οι πέντε λόγοι που έφεραν το χάος στην Αττική*, (άρθρο). Διαθέσιμο στο <https://www.to10.gr/ten-files/epikerotita/1940744/kakokeria-elpida-pente-logi-pou-eferan-chaos-stin-attiki/>

έχουν την υποχρέωση, με βάση τις συμβάσεις που έχουν υπογράψει με το Δημόσιο και τη Νομοθεσία, να διατηρούν λειτουργικό το δίκτυο αρμοδιότητας τους και να λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την αποτελεσματική διαχείριση έντονων καιρικών φαινομένων, όπως εκτεταμένες χιονοπτώσεις. Επιπρόσθετα, έχουν την υποχρέωση παροχής τροφής, νερού, κουβερτών και στέγης στους ιδιώτες οι οποίοι αποκλείονται στο οδικό δίκτυο αρμοδιότητας τους, λόγω των καιρικών συνθηκών. Η Αττική οδός δεν κατάφερε σε αυτή τη περίπτωση να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις της, παρόλο που είχε στη διάθεση της τα κατάλληλα μέσα, μηχανήματα εκχιονισμού και αλατιέρες. Επειδή δεν είχε εκτελεστεί έγκαιρη και κατάλληλη διασπορά των μέσων σε στρατηγικά σημεία, αυτά βρέθηκαν συγκεντρωμένα και αποκλεισμένα σε ένα σημείο. Η διοίκηση δεν βρήκε τρόπο απεγκλωβισμού τους, ώστε να μπορέσουν να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικά στη σταδιακό εκχιονισμό διαδρόμων κυκλοφορίας, δεν υπήρξε συνεννόηση με τη Τροχαία για αποκλεισμό εισόδου στην Αττική Οδό βαρέων οχημάτων, που έκανε τα πράγματα ακόμα δυσκολότερα, και οδήγησε στον απόλυτο αποκλεισμό των οχημάτων και των οδηγών τους, εντός της Οδού. Τη λύση για την παροχή ειδών πρώτης ανάγκης δόθηκε για άλλη μια φορά από τις Ένοπλες Δυνάμεις, αργά το βράδυ της ίδιας ημέρας. Και εδώ δημιουργείται ένα άλλο σοβαρό ερώτημα. Τελικά, η λύση που παρέχεται από την αποτελεσματική παρέμβαση των ΕΔ σε κάθε περίπτωση που άλλοι φορείς αδυνατούν να αντιμετωπίσουν ενώ είναι οι καθ' ύλην αρμόδιοι ενδυναμώνει ή τελικά αποδυναμώνει τους κυβερνητικούς και μη μηχανισμούς αντιμετώπισης καταστροφών; Πως θα βγουν lessons learned για τον φορέα που έχει την αρμοδιότητα; Π.χ. υπάρχει σχεδιασμός για συγκρότηση ομάδων διανομής πρώτης ανάγκης στο σχέδιο αντιμετώπισης της Αττικής οδού; Υπάρχει απόθεμα ειδών πρώτης ανάγκης (π.χ. νερά, κουβέρτες) σε κάποιο σημείο συγκεντρωμένο ή σχέδιο προμήθειας με γρήγορες διαδικασίες; Και αν υπάρχει, γιατί δεν εφαρμόστηκε; Τα ερωτήματα αυτά εκτιμάται ότι πρέπει να αποτελέσουν πεδίο προβληματισμού για την βελτιστοποίηση της διαλειτουργικότητας του μηχανισμού αντιμετώπισης καταστροφών της Πολιτικής Προστασίας.

Σε πολλές περιοχές της Αττικής διακόπηκε η ρευματοδότηση για αρκετές μέρες. Κεντρικοί δρόμοι του λεκανοπεδίου παρέμειναν κλειστοί. Για άλλη μια φορά παρατηρήθηκε ασυνεννοησία, καθυστέρηση στη λήψη αποφάσεων και αποποίηση ευθυνών μεταξύ του Γενικού Γραμματέα Πολιτικής Προστασίας, του Περιφερειάρχη και των Δημάρχων.

Το νέο θεσμικό πλαίσιο του Ν. 4662/2020 μπορεί να έχει τεθεί σε ισχύ, πλην όμως υπήρχαν (και συνεχίζουν να υπάρχουν) κενά στην εφαρμογή του, αφού δεν είχαν εκδοθεί απαιτούμενες κανονιστικές πράξεις και δεν είχαν υλοποιηθεί όλες οι προβλεπόμενες διαδικασίες, όπως η πρόσληψη ειδικού επιστημονικού προσωπικού ή η λειτουργία των 13 Περιφερειακών Κέντρων Επιχειρήσεων Πολιτικής Προστασίας (ΠΕΚΕΠΠ) (ένα σε κάθε περιφέρεια). Κρίσιμες διατάξεις είναι υπό αναστολή, και για τη κάλυψη των κενών που δημιουργούνται, εφαρμόζονται διατάξεις του νόμου περί πολιτικής προστασίας του 2003. Η μεθόδευση αυτή, σε συνδυασμό με το πολύπλοκο θεσμικό πλαίσιο, έχει ως αποτέλεσμα την απόλυτη σύγχυση και απουσία διαλειτουργικότητας μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων.

Δεν αρκεί ένα νέο θεσμικό πλαίσιο για να κάνει λειτουργικό το νέο σύστημα διαχείρισης κρίσεων της Πολιτικής Προστασίας. Απαιτείται πρακτική εκπαίδευση και αξιολόγηση του συστήματος σε κάθε ευκαιρία επειδή εμπλέκονται πολλοί (μονοπρόσωποι και πολυμελείς) φορείς, με αλληλοεπικαλύψεις και συγκρούσεις αρμοδιοτήτων και ενδεχόμενη διαφορετική δομική συγκρότηση σε κάθε διαφορετικό είδος κινδύνου καταστροφής.